

DOPORUČENÍ
ÚSTŘEDNÍ KOMISE PRO OCHRANU ZVÍŘAT

PODMÍNKY CHOVU PLAZŮ V ZAJETÍ
včetně velikosti a základního vybavení chovného zařízení,
způsobu chovu, výživy, odchyty a transportu

Text: MUDr. Ondřej Hes, MVDr. Vítězslav Honsa, Ing. Vladislav Jiroušek,
RNDr. Pavel Moucha, Ing. Jiří Trávníček

Fotografie: C Dana Holečková

Redakce: RNDr. Dana Holečková, Mgr. Pavel Hlavička, RNDr. Pavel Moucha

Vydalo Ministerstvo zemědělství ČR dne 31.12.2003

OBSAH

ÚVOD	3
I. ČÁST OBECNÁ	4
A. Rozsah platnosti <i>Doporučení</i>	4
B. Vysvětlení pojmů	4
C. Povinnosti každého, kdo chová volně žijícího plaza	5
D. Účinnost <i>Doporučení</i>	5
II. ČÁST METODICKÁ	5
A. Metodická pomoc ÚKOZ	5
B. Metodika posuzování chovných zařízení	5
C. Hodnocení chovného zařízení v praxi	6
III. ČÁST SPECIÁLNÍ (překlad německého dokumentu)	8
A. Obecná část	8
B. Odborná část	9
I. Želvy	9
Vodní želvy	11
1. Dlouhohlávkovití	13
2. Kajmankovití	13
3. Klapavkovití	13
4. Hlavcovití	14
5. Emydovití	14
6. Karetovití	20
7. Kozatkovití	21
8. Karetkovití	21
9. Kožnatkovití	22
10. Terekovití	24
11. Matamatovití	25
Suchozemské želvy	25
1. Testudovití	27
Literatura	31
II. Krokodýlové	32
1. Aligátorovití	32
2. Krokodýlovití	33
3. Gaviálovití	33
Literatura	34
III. Haterie	34
IV. Šupinatí	34
A. Ještěři	34
1. Leguánovití	35
2. Agamovití	38
3. Ještěrkovití	39
4. Slepýšovití	40
5. Krokodýlovcovití	41
6. Scinkovití	41
7. Gekonovití	42
8. Kruhochvostovití	45
9. Korovcovití	45
10. Tejovití	46
11. Chameleonovití	47
12. Varanovití	47
Literatura	48
B. Dvouplazi	51
C. Hadi	51
1. Slepákovití	51
2. Vinejšovití	52

3. Bradavičnickovité	52
4. Hroznýšovité	52
5. Duhovcovité	55
6. Užovkovité	55
7. Korálovcovité	63
8. Vodnářovité	64
9. Zmije zemní	65
10. Zmijovité	65
11. Chřestýšovité	67
Literatura	67
IV. PŘÍLOHY	71
Informace o Ústřední komisi pro ochranu zvířat (ÚKOZ)	77

ÚVOD

Ústřední komise pro ochranu zvířat schválila dne 25.11. 2003 **”DOPORUČENÍ - Podmínky chovu plazů volně žijících druhů v zajetí” (dále jen DOPORUČENÍ)**. Dokument byl zpracován týmem českých odborníků a projednán s Unií českých a slovenských zoologických zahrad (UCSZ).

DOPORUČENÍ bylo zpracováno v souladu se **zákonem ČNR č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání**, ve znění pozdějších předpisů. DOPORUČENÍ má sloužit především **pro osoby, které chtějí zvířata chovat v zájmových chovech** a jsou jim podle platných předpisů povinny vytvořit přiměřené podmínky. Přitom se budou řídit tímto doporučením pokud realizují nové zařízení nebo přebudovávají staré nebo jim bylo nařízeno tak učinit z důvodu nevyhovujících podmínek chovu. Zároveň je třeba upozornit na skutečnost, že **chov nebezpečných druhů** zvířat ve smyslu § 13 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů a vyhlášky č. **75/1996 Sb.**, kterou se stanoví nebezpečné druhy zvířat, povoluje příslušná Krajská veterinární správa (dále jen KVS).

Vydané DOPORUČENÍ vychází z povinností chovatelů vyplývajících z § 4 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „veterinární zákon“). Podle uvedeného zákona je mimo jiné stanoveno pro **”chovatele, kteří jako podnikatelé chovají zvířata”, a to včetně zoologických zahrad**, vyžádat si v územním, stavebním a kolaudačním řízení osvědčení podmínek formou závazného posudku orgánu statní veterinární správy. Další povinností těchto ”chovatelů” je, oznámit KVS nejméně 7 dnů předem zahájení a ukončení podnikatelské činnosti. Příslušná KVS při uvedených případech také stanoví, případně kontroluje a dozoruje podmínky takového chovu. V zoologických zahradách, byl tento postup prováděn již podle dřívějších právních předpisů a podmínky byly stanovovány na základě odborných posudků, proto je třeba tento nový dokument respektovat zvláště při budování nových zařízení a zakládání chovů posud nedržených druhů.

Pro orgány ochrany zvířat je DOPORUČENÍ metodickou pomůckou.

Předkládaný materiál je pouze materiálem informujícím a neklade si nároky na úplnost. Předpokládáme, že stejně jako další doporučení Ústřední komise pro ochranu zvířat (ÚKOZ) bude novelizován a doplňován podle nových zkušeností i vědeckých poznatků.

DOPORUČENÍ nabývá účinnosti dne 1. 1. 2004.

RNDr. Dana Holečková
předsedkyně výboru ÚKOZ
pro ochranu volně žijících zvířat

I. ČÁST OBECNÁ

A. Rozsah platnosti Doporučení

Doporučení se netýká:

- zvířat v karanténě a izolaci z veterinárních důvodů,
- pokusů s využitím zvířat,
- stanic pro hendikepovaná zvířata po dobu poskytnutí nezbytné léčebné péče zvířatům.

V místech přechodného ustájení, např. při karanténě, prodeji apod., místně příslušné veterinární správy (dále VS) stanovují podmínky vycházející z nutného prostorového omezení, je však třeba stanovit a kontrolovat dobu po kterou zvířata v takových prostorách setrvávají.

Doporučení se týká ostatních, tj. výše neuvedených případů chovu plazů.

B. Vysvětlení pojmů

V tomto dokumentu se rozumí pojmem:

a) Volně žijící zvíře zvíře druhu, který se vyskytuje nebo se vyskytoval volně v přírodě a také jedinec stejného druhu držený v zajetí pokud není podle zvláštních předpisů (veterinární zákon) považováno za zvíře hospodářské (farmový chov).

b) Zvířetem v zájmovém chovu zvíře, u kterého hospodářský efekt není hlavním účelem chovu, a to buď chované v prostorách k tomu určených nebo v domácnosti, jehož chov slouží především zájmové činnosti nebo osobní spotřebě (**§ 3 písm. e) zákona ČNR č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání**, v platném znění).

c) Nebezpečný druh zvířete je takový druh, který vzhledem ke svým biologickým vlastnostem má zvláštní nároky, může ohrozit zdraví a život člověka, který se pak může dopustit týrání jedince tohoto druhu (**§ 3 písm. h) zákona ČNR č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání**); nebezpečné druhy zvířat stanovilo ministerstvo zemědělství České republiky **vyhláškou č. 75/1996 Sb.**

d) Stanice pro hendikepované živočichy – nevýdělečné zařízení zřízené a provozované podle **zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny**, ve znění pozdějších předpisů, pro ochranu a poskytnutí péče pro zvláště chráněné živočichy neschopné v důsledku zranění nebo jiných okolností existence ve volné přírodě. (**§16 odst. 5 vyhl. č. 395/1992 Sb.**)

e) Zoologická zahrada - trvalé zařízení, v němž jsou chováni a po dobu nejméně 7 dní v kalendářním roce vystavováni pro veřejnost volně žijící živočichové, popřípadě též zvířata domácí. *Odborná úroveň ve všech oblastech činnosti je zajištěna odborným managementem a zabezpečením specializované veterinární péče a je garantována udělením licence podle zákona č. 162/2003 Sb. o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů (zákon o zoologických zahradách).* Chov živočichů v zoologických zahradách je chovem zvláštního určení (**Vyhl. č. 395/1996 Sb.**).

f) Terárium - zařízení, v němž se chovají plazi, obojživelníci a další živočichové, s výjimkou savců a ptáků a vodních živočichů. Samostatné terárium (které není součástí ZOO) se nepovažuje za zoologickou zahradu a proto nemusí procházet licenčním řízením podle zákona č. 162/2003 Sb.

C. Povinnosti každého, kdo chová volně žijící zvíře - plaza v zajetí (v lidské péči) (viz Přílohy)

- Každý, kdo chová volně žijícího **plaza v zajetí** bude nadále při chovu **respektovat podmínky uvedené v tomto DOPORUČENÍ** a dodržovat další ustanovení **zákona na ochranu zvířat proti týrání (č.246/1992 Sb.)**.

- **Zvláště chráněné živočichy** (Zákon na ochranu přírody a krajiny č. **114/1992 Sb.** ve znění pozdějších předpisů) je zakázáno chovat v zajetí. Výjimku uděluje příslušný orgán ochrany přírody.
- - **Nalezení hendikepovaného jedince** zvláště chráněného druhu je **nutno oznámit příslušnému orgánu ochrany přírody** (krajský úřad, správa chráněných parků).

- Chov **nebezpečných druhů zvířat** (stanovených vyhláškou č. **75/1996 Sb.**) **povoluje** na základě předložené žádosti **místně příslušná krajská veterinární správa (KVS)**.

- Podle zákona č. **16/1997 Sb. o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin** a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně a doplnění zákona České národní rady č. **114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny**, ve znění pozdějších předpisů (**CITES**) je **povinnost majitele** chovajícího **druh** uvedený v tomto zákoně (a jeho prováděcích vyhláškách) **zaregistrovat (a nezaměnitelně označit)** každého drženého jedince a to do 2 týdnů po nabytí tohoto jedince na příslušném orgánu státní správy podle místa trvalého pobytu vlastníka zvířete (krajský úřad). Orgán vydá registrační list a majitel musí hlásit změny (úhyn, prodej, ztrátu apod). Každý, kdo prodává jedince druhu podléhajícímu registraci, smí zvíře prodat s příslušným registračním listem.

D. Účinnost Doporučení

Dnem zveřejnění tj. od 1. 1. 2004 je toto DOPORUČENÍ platné pro každého, kdo zvířata chová, při plnění zde uvedených podmínek ve smyslu výživy, klimatických a sociálních potřeb zvířat, odchytu, transportu apod. Po nabytí účinnosti DOPORUČENÍ se požaduje na osobách, která zřizují nová nebo rekonstruují stará zařízení pro chov vyjmenovaných a jim podobných druhů zvířat, plnit všechny uvedené podmínky, tj. včetně nároků na prostor a zařízení ubikací a výběhů.

II. ČÁST METODICKÁ

A. Metodická pomoc ÚKOZ

Ve zvláštních případech, zejména tehdy, pokud nejsou splněny podmínky stanovené tímto doporučením a vyžaduje to zvláštní zřetel, může si **KVS** vyžádat zpracování znaleckého posudku a vyjádření k podmínkám chovu. ÚKOZ pro takové případy doporučí odborníky nebo záležitost posoudí v rámci svého **výboru pro ochranu volně žijících zvířat**, kterému tato problematika odborné činnosti náleží. Také v případech chovu druhů zvířat, které nejsou v dokumentu uvedeny, je třeba konzultovat podmínky chovu přímo s tímto orgánem.

B. Metodika posuzování chovných zařízení

Pro zachování fyziologických funkcí zvířat a zajištění biologických potřeb jsou důležité nejen prostorové nároky, ale při péči o zvířata je třeba vytvářet podmínky materiálního i nemateriálního charakteru k zabezpečení jejich pohody (welfare), zejména:

- zvířatům vytvářet předpoklady pro **uspokojování jejich biologických potřeb** (příjem a kvalita potravy, rozmnožování, aj.) a **zabránit jejich stresu**, nudě vybavením chovných prostor (úkryty, kmeny, větve, pohyblivé pomůcky apod.);
- při volbě velikosti plochy pro chov, prostory přiměřeně zvětšit při potřebách vycházejících z prostorových potřeb jedince; u skupin, **přihlédnout k přirozené agresivitě jedinců**, která může být vázána na stádium pohlavního cyklu, ochranu mláďat apod.; tam kde je to nezbytné, je třeba zvířata vizuálně, zvukově nebo prostorově oddělit;
- při úpravě chovných prostorů brát v úvahu, vedle dále uvedených hledisek, především **zajištění přirozené funkce pohybového aparátu** a to jak při pohybu tak i odpočinku zvířat (kmeny pro lezení, možnost pro hrabání, apod.), různých nároků na teplotní podmínky (prostory pro zchlazování a "slunění" – vyhřívání, koupel apod.) velikost a vývojové stádium jedince;
- u druhů z mírných oblastí zabezpečit **možnosti zazimování**, naopak druhy z tropického pásma by měly mít **zajištěny požadované teploty** a další hodnoty mikroklimatu; je však nezbytné při tom zvažovat geografické rozdíly klimatu (např. různou vlhkost vzduchu) v našich a původních podmínkách;
- při zřizování prostor pro zvířata je nutné zvážit **vhodnost materiálu** (vyloučení možnosti poranění, toxicity povrchové úpravy, případně vzniku elektrostatického náboje, volba barev); jako podestýlka nebo podkladový materiál může být použit pouze netoxický, podle možnosti co nejméně prašný, vlhkost absorbující materiál, který není zdrojem původců nebo příčinou onemocnění (dráždění povrchu těla, požírání nevhodné podestýlky, druhu nátěru, technických plnidel a lepidel apod.), větrání by mělo zabezpečit výměnu vzduchu a udržení podmínek mikroklimatu zejména požadované vlhkosti;
- délka doby a intenzita **osvětlení** a spektrum světla by mělo odpovídat oblasti výskytu a etologii daného druhu; u pralesních druhů je nutný požadavek na zastínění části prostoru zejména v letním období;
- způsob **vytápění** musí odpovídat potřebám jednotlivých druhů a vyloučit možnost popálení zvířat;
- **krmení** by mělo odpovídat druhu zvířete a dostupnosti vhodné druhu potravy, krmná zařízení by měla být snadno dostupná pro zvíře i pro obsluhu a měla by být udržována v čistotě;
- **napájení** případně **koupání**, množství a teplota vody se obvykle řídí dle ročního období; je třeba přihlížet i k nárokům zvířat na kvalitu vody, pitná voda podle ČSN 757111 nemusí svou kvalitou (úprava, chlorování) vyhovovat.

Prostory pro zvířata včetně jejich úkrytů by měly být snadno přístupné a čistitelné, musí být stanoveny podmínky průběžné dezinfekce, případně dezinfekce a deratizace (tzv. DDD) zařízení,

včetně volby nedráždivých prostředků DDD a postupů vylučujících nadměrné působení stresových vlivů (nežádoucí dráždivé pachy, vlhkost atd.).

Stanovené parametry prostředí a klimatu musí být vhodným způsobem kontrolovány a zařízení proto musí být vybaveno příslušnými pomůckami (teploměry, automatické spínače přístrojů atd.).

Pro správné provozování chovu musí být zabezpečeny v přiměřeném rozsahu i **pomocné prostory** pro skladování krmiv, pomůcek a pod. V některých případech s chovem základních druhů souvisí i podmínky chovu dalších druhů zvířat, které se využívají ke krmení, i tato zvířata musí však být chována a zabezpečována o ně péče v souladu s uváděnými předpisy, zejména zák. č. 246/1992 Sb. a veterinárního zákona č. 166/1999 Sb., v platném znění.

Vždy je třeba trvat na povinnosti osob, které zvířata chovají stanovené **§13 odst. 1 zák. č. 246/92 Sb., na ochranu zvířat v platném znění, která ukládá učinit opatření proti úniku zvířat.** Je třeba vnímat, že změna prostoru, včetně útěku zvířete, je pro něj značným stresem. Tento stres je potencován pronásledováním zvířete, proto je třeba takovým situacím předcházet.

C. Hodnocení chovných zařízení v praxi

Při hodnocení chovu v praxi je proto nutno vycházet nejen ze splnění podmínek v odborné části tohoto Doporučení, avšak je třeba dbát ve smyslu v této kapitole uvedených zásad na následující:

- *fyzický i psychický stav zvířat,*
- *schopnost zvířat se v chovných podmínkách množit,*
- *stáří zvířat a jejich zdravotní stav, který může mít vliv na schopnosti využívání chovného zařízení*
- *stáří chovného zařízení a záměr majitele jej měnit,*
- *vybavení chovného zařízení např. ve vertikálním směru, kdy může plošně relativně malé zařízení být výrazně zvětšeno a poskytovat některým druhům (např. stromovým) daleko vhodnější možnosti přirozeného pohybu,*
- *klimatické podmínky zařízení a zajištění vhodného vytápění, je-li potřebné,*
- *možnost propojení vnitřních i venkovních prostor v závislosti na počasí a možnost volného pohybu zvířete mezi těmito prostory (u některých druhů je to vysloveně žádoucí, u jiných by to pro ně mohlo být nevhodné),*
- *zajištění stínu či slunce opět v závislosti na přirozených potřebách zvířat (např. noční zvířata slunce nepotřebují),*
- *způsob podávání krmení a jeho kvalita, obdobně možnosti napájení,*
- *možnost bezpečného ošetřování (u řady zvířat k nimž nelze vstupovat – velké a jedovaté druhy),*
- *čistota ubikací a výběhů, provádění úklidu,*
- *zajištění odborného zoologického dohledu a veterinární péče včetně neinbredního chovu,*
- *trvalé udržování stanovených podmínek chovu.*

III. ČÁST SPECIÁLNÍ

PODMÍNKY CHOVU PLAZŮ V PÉČI ČLOVĚKA

Peče o plazy musí odpovídat nárokům druhu i daného jedince. Chovatel je povinen zajistit svým chovancům péči přiměřenou jejich potřebám, t.j. prostředí a výživu odpovídající nárokům chovaného druhu. Za tím účelem musí sledovat odbornou literaturu v (alespoň) nutném rozsahu. Musí vyloučit takový způsob chovu, který by zvířatům působil strádání, utrpení nebo zbytečný stress. Osvojení nezbytných znalostí by mělo předcházet uvedení zvířete do chovu (pokud lze) a mělo by k nim být přihlíženo při zařizování terária (nebo jiného chovatelského zařízení). Pro zájmové chovy by měla vždy být dávana přednost chovu zvířat získaných již z odchovů v lidské péči, protože těm lze lépe zajistit vhodné podmínky a nedochází k poškozování (ochuzování) přírodních populací druhu.

Každý by se měl včas, t.j. před získáním zvířete rozhodnout, zda je schopen zajistit mu přiměřené podmínky a to i v dospělosti (u plazů s ohledem na velikost dospělců u některých druhů je tato otázka zvláště aktuální) a pokud ne, od chovu zvířete takového druhu upustit. Nelze spolehat na umístění v zoo a podobných zařízeních. Před nákupem si musí osvojit znalosti o biologii příslušného druhu a z toho vyplývající nároky na jeho chov. Musí připravit terárium odpovídající požadavkům druhu. Je třeba dát přednost získání odchovaných zvířat.

Chov plazů je daleko složitější než je shrnuto v tomto doporučení a nelze proto používat jako dogma. Určitá nedokonalost materiálu je dána snahou o zestručnění a zobecnění zásad chovu tak, aby mohl i neodborník získat poměrně snadno základní představu o podmínkách chovu plazů v zajetí. Proto toto doporučení nemá a nemůže nahradit studium odborné literatury a není vhodné jako jediný zdroj pro získání vědomostí o chovu plazů, neboť bude využíváno především při kontrole chovů.

Dále uvedené údaje odpovídají dnešnímu stavu znalostí českých chovatelů, v případě potřeby je třeba je v pravidelných intervalech aktualizovat.

A. OBECNÁ ČÁST

I. Všeobecná část

1. Větrání a osvětlení

Plazi jsou ektotermní zvířata (tzn., že podstatnou část tepelné energie nutné k zajištění teploty svého těla získávají z vnějších zdrojů a jen část z vlastního metabolismu. Závislost není pasivní, ale díky behaviorální termoregulaci umožňuje plazům regulovat tělesnou teplotu ve vhodném fyziologickém rozmezí, mají-li k dispozici přiměřený tepelný spád v prostředí - tj. teplá i chladnější místa. Jejich životní funkce proto závisí ve velké míře na podmínkách okolí. Z toho vyplývá to, že pro úspěšný chov má rozhodující význam větrání ubikace, odpovídající přirozeným poměrům. Podle specifických nároků pro druh je mnohdy nutné noční snížení teplotního gradientu. Rozsah minimální a maximální teploty i obvyklé teploty může být velmi různý, odkazy na to budou uvedeny ve speciálním dílu. Mnoho plazů má termoregulační schopnost, která jim umožňuje udržování konstantní tělesné teploty.

U některých druhů je důležité sálavé teplo, spojené se světlem určité intenzity nebo složení. Je třeba používat lampy a zářivky vhodného spektra a jejich správné umístění. Intensita osvětlení má význam pro aktivitu, zbarvení a celkový zdravotní stav.

Pro zachování zdraví plazů je také důležitá vlhkost vzduchu a substrátu. Podrobnosti jsou uvedeny ve specializované části.

Všechny faktory by měly odpovídat přírodním podmínkám v původním biotopu. Důležité je znát podmínky mikroklíma, které se může někdy značně lišit od makroklimatu. To je od údajů získaných z klimatických atlasů. *(Pozor ale, někdy je vhodné liší-li se podmínky v prostředí terária od přírodních, např. s ohledem na možnost přehřívání menších prostor, jiné tvorby mikroklímatu, expozici (slunce) a proudění vzduchu. Zvířata pak mohou lépe prosperovat v podmínkách, které nejsou identické s poměry na lokalitě výskytu !)*

Pro zabezpečení podmínek chovu musí být k dispozici vhodné přístroje pro měření teploty a vlhkosti vzduchu.

2. Výživa plazů

Pro každý druh je třeba zajistit odpovídající výživu. Použité krmivo musí obsahovat odpovídající množství vitaminů, minerálů a balastních látek. Je třeba dodat dostatečné množství vody, podle nároku druhu (blíže pro jednotlivé skupiny plazů v dalším textu). **Podle zákona na ochranu zvířat proti týrání (č. 246/1992 Sb. v platném znění) je zakázáno krmit živou potravou (týká se obratlovců). Výjimkou jsou pouze ty druhy plazů, které nejsou schopny přivyknout na krmení mrtvou potravou, tj, u druhů, které jsou schopny přijímat mrtvou živočišnou potravu, musí být krmná zvířata (obratlovci) před podáním zabita a to v souladu se zákonem na ochranu zvířat proti týrání.**

3. Vybavení terária

Uspořádání terária musí odpovídat nárokům chovaného druhu (např. hrabání, rytí, šplhání, plavání).

K důležitému minimálnímu vybavení patří:

- vhodný podkladový substrát (je-li třeba) v dostatečné vrstvě, podle nároku druhu
- druhově specifická možnost úkrytu, podle nároku druhu
- dle potřeby vodní nádrž, bazén
- dle potřeby možnosti šplhání (skály, větve, parkosy) vhodné velikosti a umístění
- dle potřeby osázení rostlinami k docílení vhodného mikroklímatu, jako možnosti úkrytu a podobně
- před kladením vajec připravit, vhodné kladiště, různé podle nároku druhu (někdy i žádné).

4. Spojování plazů

U párového a skupinového chovu, je nutné zabránit sociálnímu stresu, musí být zajištěna fungující sociální struktura. Při spojování plazů, se musí posuzovat individuální rozdíly zvířat. Je také vhodné zajistit více krmných míst. *(Pozor - velmi často záleží i na pořadí, v jakém jsou zvířata dána do nádrže. Např. je většinou obtížné, až riskantní, přidávat nové zvíře do skupiny !!! Někdy může být stresem i trvalý párový chov.)*

Společný chov různých druhů se stejnými nároky na biotop, je možný, zvířata se však nesmí vzájemně rušit. Při vhodné volbě mohou lépe využít nádrž a snížit vnitrodruhové napětí, ale pochopitelně i naopak. **Je nutné vyvarovat se nežádoucí hybridizace**, řada případů je popsána u hadů, několik i u ještěřů)

5. Velikost terária

Stanovit všeobecně platné údaje o velikosti ubikace je vzhledem k rozdílným nárokům plazů, velmi obtížné. Rozměry vycházejí z velikosti trupu, délky těla, délky karapaxu, s ohledem na přiměřenou přirozenou potřebu pohybu. Plochu lze výrazně zvýšit, policemi, terasami a využitím stěn. U řady druhů lze velikost plochy výrazně zvýšit různými policemi, terasami a využitím stěn. Dále jsou uvedeny vždy **výhradně doporučené minimální rozměry u jednotlivých skupin a druhů plazů.**

6. Péče o plazy

Péče odpovídající nárokům druhu zahrnuje udržování čistoty a hygieny, pravidelnou zdravotní kontrolu a nutné zákroky ošetření.

7. Zvláštní podmínky

Pro karanténu a ošetření nemocných zvířat a rovněž při zimování a odchovu mláďat mohou být nutné zvláštní podmínky chovu. Při krátkodobém držení (ne více než několik málo dnů) plazů v rámci terrabazarů apod. mohou být tolerovatelné výjimky u rozměrů ubikace a sociálního složení, ale výhradně pouze po dobu trvání takové akce. Minimální podmínky uvedené v tomto doporučení jsou závazné i pro obchody se zvířaty. *(Pozor na stress ze změny prostředí, např. některé drobné leguánky (Leiocephalus) dokáže krátkodobé držení v nevhodných podmínkách téměř úplně vyřídít a rekonvalescence je dlouhá.)*

B. ODBORNÁ ČÁST (PLAZI – Reptilia)

Plazy systematicky dělíme na 4 řády:

- želvy (Testudines)
- haterie (Rhynchocephalia)
- šupinatí (Squamata)
- krokodýli (Crocodylia)

I. ŽELVY (Testudines) – 12-13 čeledí, více než 270 druhů

Želvy patří mezi širokou veřejností k nejoblíbenější skupině plazů. Obecně se traduje, že se jedná o nenáročné živočichy, což není úplná pravda. Hlavně mláďata všech druhů patří do rukou zkušených chovatelů a nelze je doporučovat začátečnickům. Níže uvedený text nelze chápat jako návod k chovu, ale lze ho použít jako základní informace pro zabezpečení základních životních potřeb pro chov želv. Každý zájemce, který se rozhodne chovat želvy by se prvně měl seznámit s nároky, jaké daný druh vyžaduje. Doporučuji odbornou literaturu případně chovatele či specializovaná pracoviště mající s chovem zkušenosti. V ČR existuje Klub chovatelů želv sdružující zájemce i odborníky zabývající se touto zajímavou skupinou.

Terárium: U **suchozemských želv** je třeba vytvořit bariéru, kterou nepřekonají. Většinou není vhodné chovat želvy v klasických teráriích. Je možné použít m.j. lokálně vyhřívané neuzavřené nádrže - "želví stůl" dle např. J.Coba nebo jiné řešení. Optimální je v letních měsících dopřát želvám, u nichž nehrozí prochladnutí (Středozeří, Amerika a Střední Asie) pobyt na slunci ("vynášení na sluníčko" obvykle příliš vhodné není a bez možnosti úkrytu může i škodit) ve venkovních výběžích. Zde musí být tepelný zdroj (lampa, topný kabel) schopný želvám zajistit možnost ohřátí na 30 C. Není nutný pro druhy mírného pásu, pokud výběh obsahuje všechny nezbytnosti - suchý úkryt, vyhřívací místa atd. Chladné deštivé léto ovšem může škodit. **Není doporučeno nechávat želvu volně pobíhat po bytě.**

Velikost terária: Tohoto vzorce lze použít u většiny rodů, případné změny jsou uvedeny dále v textu. *Vzorec pro výpočet minimálních rozměrů plochy dna pro chov želv :*

Pro 1-2 zvířata:

délka krunýře x 5 = délka terária, délka terária x 0,8 = šířka terária, výška není rozhodující.

Pro 3-10 (na každou další želvu přidat 20 % z výše uvedené plochy)

Pozor u některých druhů na přidávání dalších zvířat, často je důležitější členění nádrže než zvětšení plochy !

Nad 10 a více (na každou želvu přidat 15 % z výše uvedené plochy)

Poznámka: U jednotlivých skupin je udávána maximální délka krunýře největších zástupců.

U **vodních želv** by jednu třetinu plochy dna měla tvořit souš, na kterou mohou pohodlně vylézt. U dospělých exemplářů je třeba zajistit samicím možnost zahrabat se pro případné vykladení. Je nutné znát dobu snášení.

Sloupec hladiny v akvateráriu by měl být takový, aby želva při postavení na zadní nohy a natažení krku pohodlně vystrčila hlavu nad hladinu. Od toho se odvíjí i potřebná výška akvaterária.

Poznámka:

Řada druhů bez problémů přivykne i podstatně hlubší vodě, pak je někdy vhodné doplnit záchytné plochy v různé hloubce. U některých želv to ovšem může skončit i utopením, většinou ani tak nezáleží na druhu, jako na předchozím chovu, resp. pobytu.

Další chovatelské údaje: (teplota, potřeba vody, úkryty apod.) jsou uvedeny u jednotlivých rodů. Tyto údaje jsou stručné a nelze je zevšeobecňovat.

Výživa : Vždy je uvedeno zda-li rostlinná či živočišná. Je třeba zdůraznit, že se musíme snažit o co nejpestřejší spektrum jak živočišné tak i rostlinné potravy. U rostoucích želv je třeba velmi dbát na příjem potravy a složení, neboť nejsou-li želvy krmeny plnohodnotnou potravou, dochází k nevratným poruchám růstu. Krmnou dávku je třeba doplňovat o vápník (téměř denně) a vitamíny A,D (1x za měsíc). Doporučené preparáty Combinal A,D3 - pozor na předávkování, Vitamix pro drůbež a Roboran H. Hodně chovatelů používá nadrolenou sépiovou kost a vaječné skořápky.

Při opravdu kvalitní stravě není časté doplňování vitaminů nutné, někdy může být spíše na škodu ! Pozor na překrmování jednostrannou stravou.

Odchyt a transport:

Odchyt želv ve volné přírodě je zakázán a jednotlivé státy mají odlišné způsoby trestů za porušení tohoto pravidla. Všechny suchozemské a některé vodní želvy jsou chráněny mezinárodní úmluvou (CITES) a tudíž je třeba mít k jejich chovu registrační povolení, bez něhož se chovatel vystavuje právnímu postihu.

Suchozemské želvy

Pro jejich transport můžeme požit různé typy krabic /papírové, plastové apod /. Okolní prostor je dobré vyplnit zmuchlaným papírem, aby nedošlo k případnému poškození želv. Při transportu je třeba dávat pozor na prochladnutí či naopak na přehřátí.

Vodní želvy

Vodní želvy transportujeme v nádobách bez vody. Ideální jsou plastové krabice. Na kratší vzdálenost nemusíme dávat vlhký hadr, při delším transportu je nutné zajistit potřebnou vlhkost. Pozor nároky různých druhů se liší ! Např. u kožnatek nutná ochrana proti poškození povrchu těla, jiné želvy snášejí i delší transport "na sucho"

Při transportu je třeba dávat pozor na prochladnutí či naopak na přehřátí.

VODNÍ ŽELVY

1. Čeleď: Dlouhohlávkovití (*Dermatemydidae*) - rod *Dermatemys*

Charakteristika: Jediným zástupcem této typické (*čeledi*) vodní želvy je dlouhohlávka mexická (*Dermatemys mawii*) dosahující velikosti 65 cm. Vyskytuje se od Mexika po Honduras.

Zařízení terária: Prostorné akvárium, s kvalitní filtrací a prouděním vody. Zadní stěnu vymodelovat pro rozčlenění prostoru a vytvoření temnějších úkrytů. Doporučené osvětlení HQI výbojkami. Teplota vody 24 - 26 C.

Sociální struktura: Není moc známo. Je třeba pamatovat na náhradní nádrž pro oddělení případně agresivního jedince.

Výživa: Mladé želvy přijímají rostlinnou i živočišnou potravu. Dospělé jsou býložravé.

Poznámka: Vzácně chovaná želva vyžadující prostornou vodní nádrž. Je třeba počítat s možností vytápění vody. Na souš téměř nevlézá. Nevhodná pro chov v domácích podmínkách, její chov by měl být povolován pouze specializovaným pracovištím (zoologické zahrady).

2. Čeleď: Kajmankovití (*Chelydridae*) - rody *Chelydra*; *Macrolemys*

Charakteristika: Každý z rodů má pouze jednoho zástupce. Kajmanka dravá (*Chelydra serpentina*) až 50 cm, výskyt od jižní Kanady po Kolumbii a Ekvádor. Kajmanka supí (*Macrolemys temminckii*) až 80 cm, výskyt jižní a střední USA. Častěji se chová kajmanka dravá.

Zařízení terária: Není třeba akvaterárium, neboť kajmanky vylézají na souš velmi vzácně (častěji *Ch. serpentina*.) Pouze v období snášení vajec je nutné umožnit výstup na souš a zahrabání vajec. Ve vodě málo plavou tudíž nároky na prostor jsou nižší. Nedoporučuje se členění nádrže pro zachování přehlednosti při manipulaci.

Sociální struktura: Velmi dravé želvy, které je nutno chovat odděleně. Pouze v době páření je možné dávat jednotlivé exempláře k sobě. Vždy je dobré vydatné nakrmení obou jedinců, aby nedošlo k napadení..

Výživa: Potravu přijímají živočišnou / savce, ptáky, plazy, ryby a bezobratlé / , vzácně, spíše náhodu i rostlinnou. U *M.temminckii* mohou být problémy s příjmem potravy, nenavvyklá zvířata z importu často berou jen ryby.

Poznámka: Vzhledem k velké agresivitě je třeba dbát opatrnosti při manipulaci. Na její chov je třeba mít povolení od veterinární správy, neboť se jedná o nebezpečné zvíře dle vyhlášky **Ministerstva zemědělství č.75/1996**.

Jedincům ze severních oblastí je dobré snížit na několik měsíců teplotu vody na 15-17 C (i méně), severní populace *Ch.s.* běžně přezimují ! pro navození větší pohlavní aktivity.

3. Čeleď: Klapavkovití (*Kinosternidae*) - rody *Claudius*; *Staurotypus*; *Kinosternon*; *Sternotherus*

Charakteristika: Jedná se o želvy vyskytující se ve Střední a Jižní Americe. Jedinci rodu *Kinosternon* (15-17 druhů) a *Sternotherus* (3 druhy) dosahují velikosti kolem 10-15 cm, rod *Claudius* (1 druh) velikost 15-17 cm a *Staurotypus* (2 druhy) velikost 25-38 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium se souší. Většinou vyhovuje teplota vody 24-26 C, lokálně pod zdrojem 30-35 C.

Sociální struktura: Jeden samec a více samic.

Výživa: Převážně živočišná - mlži, plži, koryši, červi, hmyz, ryby a obojživelníci. Občas přijímají i rostlinnou.

Poznámka: Nejčastěji se chovají želvy rodu *Kinosternon*, ostatní se chovají vzácněji. Pozor na vnitro- i mezidruhovou agresivitu, napadat a vážně zranit se mohou i samice různých druhů, želvy jiných čeledí napadají řidčeji, ale občas také. Přidání jakéhokoliv jedince je nutné pod dozorem ! Relativně mírná a snášenlivá je *S.odoratum*.

4. Čeleď: Hlavcovití (*Platysternidae*) – rod *Platysternon*

Charakteristika: Čeleď zahrnuje pouze jediný rod s jedním druhem hlavcem plochým (*Platysternon megacephalum*). Vyskytuje se v Jihovýchodní Asii a obývá horské potoky. Velikost 10 - 20 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s chladnější vodou 17-22 C. Je dobré zajistit cirkulaci vody a po každém krmení nádrž vyčistit. Velmi dobře šplhá, a proto je třeba nádrž zakrýt.

Sociální struktura: Každého jedince umístit zvlášť. Společně dávat pouze v období páření.

Výživa: Živočišná - mlži, plži, koryši, červi, hmyz, ryby, obojživelníci, drobní savci a ptáci. Přijímá ochotně i různou rostlinnou potravu !

Poznámka: Vzácně chovaná želva. Je třeba dávat pozor při manipulaci, neboť dokáže citelně kousnout.

5. Čeleď: Emydovití (*Emydidae*) - rody *Batagur*; *Callagur*; *Chinemys*; *Cuora*; *Cyclemys*; *Geoclemys*; *Geoemyda*; *Hardella*; *Heosemys*; *Hieremys*; *Kachuga*; *Malayemys*; *Mauremys*; *Melanochelys*; *Morenia*; *Notochelys*; *Ocadia*; *Orlitia*; *Pyxidea*; *Rhinoclemmys*; *Sacalia*; *Siebenrockiella*; *Chrysemys*; *Clemmys*; *Deirochelys*; *Emydoidea*; *Emys*; *Graptemys*; *Malaclemys*; *Terrapene*

Tato rozsáhlá čeleď zahrnuje velké množství druhů s rozdílnými nároky, a proto je třeba popsat jednotlivé rody podrobněji.

a) Rod *Batagur* zahrnuje jeden druh vyskytující se v Jihovýchodní Asii. Dosahuje velikosti 65 cm. Rod *Callagur* zahrnuje jeden druh vyskytující se v Jihovýchodní Asii. Dosahuje velikosti až 75 cm. Oba druhy mají obdobné nároky na chov.

Zařízení terária: Prostorné akvaterárium, s kvalitní filtrací a prouděním vody. Zadní stěnu vymodelovat pro rozčlenění prostoru a vytvoření temnějších úkrytů. Doporučené osvětlení HQI výbojkami. Teplota vody 24 - 26 C.

Sociální struktura: Není moc známo. Je třeba pamatovat na náhradní nádrž pro oddělení případně agresivního jedince.

Výživa: Mladé želvy přijímají rostlinnou i živočišnou potravu. Dospělé jsou býložravé.

Poznámka: Vzácně chovaná želva, její chov je doporučen jen specializovaným pracovištím. (*B.basca* CITES 1 !)

aa) Rod *Chinemys* (3 druhy) Jihovýchodní Asie, 10-15 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 20-25 C, lokálně až 30 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná - mlži, plži, koryši, červi, hmyz, ryby.

Poznámka: Občas chovaná želva. Relativně snášenlivá v rámci druhu i s jinými druhy

b) Rod *Cuora* (5 druhů), Jihovýchodní Asie 15-20 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 20-25 C, lokálně až 30 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa : Živočišná a rostlinná.

Poznámka: Nejčastěji se chová *Cuora amboinensis*, ostatní druhy se chovají vzácněji. Obvykle se počítá s cca 10 druhy, z nichž pouze pro některé je vhodné akvaterárium, např. pro *C.amboinensis*, ale jiné potřebují spíše vlhké terárium s vodní nádržkou - do které se mohou ponořit - a úkryty, popř. možností zahrabání - rašeliník, listí ap. - *C.flavomarginata*. Také je nutné počítat s nesnášenlivostí, především samců, např. u *C.trifasciata*. I u jiných druhů je při přidání dalšího zvířete důležitější zvýšení množství úkrytů než plochy, nebo naopak zvětšení plochy musí být značné. **CITES II.**

c) Rod *Cyclemys* zahrnuje pouze jeden druh vyskytující se v Jihovýchodní Asii. Dosahuje velikosti 24 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 24-26 C, lokálně až 30 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná - mlži, plži, korýši, červi, hmyz, ryby.

Poznámka: Vzácně chovaná želva.

d) Rod *Geoclemys* zahrnuje pouze jeden druh vyskytující se v Pákistánu a Indii, 20-30 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s větší plochou souše a teplotou 20-25 C, lokálně až 30 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná - hlavně šneci a případně i rostlinná potrava.

Poznámka: Vzácně chovaná želva. **CITES I)**

e) Rod *Geoemyda* (1 druh) Jihovýchodní Asie, 10-15 cm.

Zařízení terária: Terárium s mělkým bazénkem a úkryty. Nesmí dojít k přesychání substrátu. Teplota 18-23 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná - mlži, plži, korýši, červi, hmyz, ryby.

Poznámka: Občas chovaná želva.

f) Rod *Hardella* zahrnuje pouze jediný druh obývající Jihovýchodní Asii. Dorůstá velikosti až 50 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 20-25 C, lokálně až 30 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná - mlži, plži, korýši, červi, hmyz, ryby.

b Vzácně chovaná želva.

g) Rod *Heosemys* zahrnuje 5 druhů dosahující velikosti 20-40 cm. Vyskytují se v Jihovýchodní Asii.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 20-25 C, lokálně až 30 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná - mlži, plži, koryši, červi, hmyz, ryby a rostlinná.

Poznámka: Nejčastěji se chová *Heosemys grandis*, ostatní druhy se chovají vzácně. S oblibou přijímají sladké plody. *H.spinosa* potřebuje v mládí spíše tropické terárium s mělkou vodní nádrží - např. větší plochou miskou – a až později s dospíváním se stává více ve vodě žijící želvou, její mláďata bývala dost oblíbeným objektem chovu pro svůj neobvyklý "sluníčkovitý" vzhled.

h) Rod *Hieremys* zahrnuje jeden druh, vyskytující se v Indii a dosahuje velikosti až 50 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 20-25 C, lokálně až 30 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná - mlži, plži, koryši, červi, hmyz, ryby.

Poznámka: Vzácně chovaná želva.

ch) Rod *Kachuga* zahrnuje 7 druhů vyskytujících se v Přední a Zadní Indii. Dosahují velikosti od 20-50 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 20-25 C, lokálně až 30 C. Pro *K.tecta* se osvědčily spíše teploty 24 – 28°C)

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Rostlinná a živočišná - mlži, plži, koryši, červi, hmyz, ryby.(Vodní rostliny, salát, smetanka a jiné listy .

Poznámka: Nejčastěji se u nás chová *Kachuga smithi* nebo *K.tecta*. **Pozor *K.tecta* CITES 1**

i) Rod *Malayemys* zahrnuje jeden druh vyskytující se od Thajska po Jávu. Dosahuje velikosti 20 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 20-25 C, lokálně až 30 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná - mlži, plži, koryši, červi, hmyz, ryby.

Poznámka: Vzácně chovaná želva. Nevhodná pro zájmový chov.

Je specialisovaná na požíráání plžů - utvářením tlamy - a v dospělosti ji činí potíže požíráání jiné potravy, mláďata zvládají i jinou živ.potravu, nicméně s jejich chovem u nás nebylo mnoho úspěchů, spíše naopak.

j) Rod *Mauremys* zahrnuje 5 druhů vyskytující se v Evropě, sz. Africe a v.Asii. Dosahují velikosti až 25 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 20-25 C, lokálně až 30 C. Druhy z chladnějších biotopů je vhodné pro rozmnožení zimovat. Pozor na únik, dobře šplhají .

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Převážně živočišná - mlži, plži, korýši, červi, hmyz, ryby, ale žerou i rostlinnou potravu.

Poznámka: Nejčastěji se chová *Mauremys caspica* a *M. leprosa*.

k) Rod *Melanochelys* zahrnuje 2 druhy vyskytující se v Přední a Zadní Indii. Dosahují velikosti až 40 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 20-25 C, lokálně až 30 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Rostlinná a živočišná - mlži, plži, korýši, červi, hmyz, ryby.

Poznámka: Vzácně chované želvy, *M. tricarinata* **CITES I**.

l) Rod *Morenia* zahrnuje 2 druhy s výskytem v Přední a Zadní Indii. Dosahují velikosti 20 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 20-25 C, lokálně až 30 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Převážně rostlinná.

Poznámka: Velmi vzácně chované želvy. **CITES I**.

m) Rod *Notochelys* zahrnuje 1 druh vyskytující se v Zadní Indii. Dosahuje velikosti kolem 30 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 18-22 C, lokálně až 30 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Rostlinná i živočišná.

Poznámka: Vzácně chovaná želva.

n) Rod *Ocadia* zahrnuje 3 druhy vyskytující se od Číny po Vietnam. Dosahují velikosti 25 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 24-26 C, lokálně až 30 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Rostlinná i živočišná.

Podle zkušeností s druhem *O. sinensis* je rostlinná potrava významnou složkou jejich výživy a to i v mládí. Želvy jsou snášenlivé navzájem i s jinými druhy, dost odolné proti poklesům teploty a krátkodobému zhoršení podmínek, velmi vitální. Byla v ČR opakovaně rozmnožena.

Poznámka: Vzácně chovaná želva.

o) Rod *Orlitia* zahrnuje jeden druh vyskytující se v Malajsii a Indonésii. Dosahuje velikosti až 80 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 25-28 C, lokálně až 35 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Rostlinná i živočišná.

Poznámka: Vzácně chovaná želva, vyžadující větší hloubku vody. Doporučuje se chovat specializovaným pracovištěm.

p) Rod *Pyxidea* zahrnuje jeden druh vyskytující se od Indie po Vietnam. Dosahuje velikosti 20 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 20-24 C, lokálně maximálně 27 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: V podstatě je všežravá, ale živočišné potravě dává přednost.

Poznámka: Vzácně chovaná želva. Podmínky pro chov podobné jako u *Cuora flavomarginata*.

q) Rod *Rhinoclemmys* zahrnuje 9 druhů vyskytujících se ve Střední a Jižní Americe. Dosahují velikosti 20-30 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 24-26 C, lokálně až 30 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Rostlinná i živočišná.

Poznámka: Vzácně chované želvy.

r) Rod *Sacalia* zahrnuje 3 druhy vyskytující se v Jihovýchodní Asii. Dosahují velikosti 15-20 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 16-17 C!

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Rostlinná i živočišná.

Poznámka: Vzácně chovaná želva. Podle zkušeností našich chovatelů existují rozdíly ve složení přijímané potravy mezi pohlavími.

s) Rod *Siebenrockiella* zahrnuje jeden druh vyskytující se od Thajska po Borneo. Dosahuje velikosti 15-20cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 20-26 C, v noci pokles na 18 C.

Sociální struktura: Jde o snášenlivý až "pasivní" druh!, ve směsné skupině se špatně prosazuje.

Výživa: Převážně živočišná.

Poznámka: Řídce chovaná želva.

t) Rod *Chrysemys* zahrnuje pouze jeden druh s více poddruhy, které se dost liší, především *Ch.p.bellii*. Vyskytují se od jižní Kanady po Mexiko. Dosahují velikosti 15 - 20cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 18-22 C, lokálně až 30 C. Ideální je zazimování dospělých zvířat pro následné rozmnožení.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Převážně živočišná.

Poznámka: Občas chovaná želva. Podle poddruhů a lokalit snáší i velké poklesy teploty, nebo naopak je na ně citlivá, ač je v podstatě nenáročná, často v teráriích špatně prospívá.

u) Rod *Clemmys* zahrnuje 4 druhy vyskytující se v Severní Americe. Dosahují velikosti 8-20cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 18-22 C, lokálně až 30 C. Ideální je zazimování dospělých zvířat pro následné rozmnožení.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Rostlinná i živočišná.

Poznámka: Vzácně chované želvy. Pozor *C.insculpta* vyžaduje větší rozsah souše na úkor vody - lze chovat i v teráriu s větší miskou na vodu - bazénkem - a vyšší podíl rostlinné potravy. *C.muhlenbergi* **CITES 1.**

v) Rod *Deirochelys* zahrnuje jeden druh vyskytující se v USA. Dosahuje velikosti 15-25 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 20-25 C, lokálně až 30 C. Noční pokles na 17 C je vítán. Ideální je zazimování dospělých zvířat pro následné rozmnožení.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Převážně živočišná.

Poznámka: Vzácně chovaná želva. V německých Zoo množena !

w) Rod *Emydoidea* zahrnuje jeden druh vyskytující se v Kanadě a USA. Dosahuje velikosti 15-20 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 18-22 C, lokálně až 30 C. Ideální je zazimování dospělých zvířat pro následné rozmnožení.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Převážně živočišná.

Poznámka: Vzácně chovaná želva. Vyžaduje větší prostor souše než *E.orbicularis*.

x) Rod *Emys* zahrnuje jeden druh vyskytující se v Evropě, severozápadní Africe a jihozápadní Asii. Dosahuje velikosti kolem 20 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 18-22 C, lokálně až 30 C. Ideální je zazimování dospělých zvířat pro následné rozmnožení. Polovolný chov možný i celoročně, vejde vhodné inkubovat v líhni.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Převážně živočišná.

Poznámka: Občas chovaná želva.

y) Rod *Graptemys* zahrnuje 12 druhů vyskytujících se v USA. Dosahují velikosti od 9-30 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 18-22 C, lokálně až 30 C. Ideální je zazimování dospělých zvířat pro následné rozmnožení.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Převážně živočišná.

Poznámka: Nejčastěji se chová *Graptemys kohni*, ostatní druhy se dovážejí méně. Je možné chovat i více samců v nádrži, ale je nutná opatrnost při přidávání nových jedinců, zimování pro množení není nutné.

z) Rod *Malaclemys* zahrnuje jeden druh vyskytující se od USA po Mexiko. Dosahuje velikosti až 20 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 18-22 C, lokálně až 30 C. Ideální je zazimování dospělých zvířat pro následné rozmnožení. Opatrně, viz výskyt !

Sociální struktura: Samec a více samic. Někdy problémy, často nutná brakická voda alespoň v období adaptace. Pro páření vhodná mělká voda, na hluboké může samec samici utopit ! Ale v příliš mělké se nepáří

Výživa: Převážně živočišná.

Poznámka: Vzácně chovaná želva.

aa) Rod *Pseudemys* zahrnuje 6 druhů vyskytujících se převážně v USA. Dosahují velikosti 20-30cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 20-25 C, lokálně až 30 C. Ideální je zazimování dospělých zvířat pro následné rozmnožení.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Převážně živočišná. (*Viz dále*)

Poznámka: Pro některé druhy je významná rostlinná složka potravy, např. *P.floridana*, *P.nelsoni*, částečně i *P.concinna*, ta má i vyšší nároky na přísun Ca a vitaminů, možná i UV.

bb) Rod *Terrapene* zahrnuje 4 druhy, vyskytující se od USA po Mexiko. Dosahují velikosti 10-20 cm.

Zařízení terária: Terárium s bazénem a teplotou 20-25 C, lokálně až 30 C. Ideální je zazimování dospělých zvířat pro následné rozmnožení. Pozor: 2 ze 4 druhů žijí pouze na jihu !

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Rostlinná a živočišná.

Poznámka: Občas chované želvy. Nároky na terárium jsou velmi rozdílné podle druhů, od téměř suchého terária - *T.ornata luteola* - po akvaterárium -*T.coahuila*, *T.coahuila* **CITES 1** .

cc) Rod *Trachemys* zahrnuje 6 druhů, vyskytující se v Severní a Střední Americe. Dosahují velikosti 20-30 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 20-25 C, lokálně až 30 C. Ideální je zazimování dospělých zvířat pro následné rozmnožení.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Rostlinná a živočišná.

Poznámka: *Trachemys scripta elegans* patří mezi nejčastěji chované želvy, ostatní poddruhy se chovají méně často. Vzhledem k velkému počtu poddruhů žijících i v teplejších oblastech je třeba s touto eventualitou počítat a želvy nezimovat.

6. Čeleď: Karetovití (Cheloniidae) - rody *Caretta*; *Chelonia*; *Eretmochelys*; *Lepidochelys*

Charakteristika: Jedná se o mořské druhy, které se v zajetí nedají chovat a výše uvedený výpočet plochy dna terária je v tomto případě neplatný. Chov by se měl povolovat pouze specializovaným zařízením, které se podílí na případném záchranném programu.

7. Čeleď: Kožatkovití (Dermochelyidae) - rod *Dermochelys*

Charakteristika: Jediným zástupcem této čeledi je kožatka velká (*Dermochelys coriacea*) dosahující velikosti až 250 cm a obývá tropická až mírná moře. Její chov v zajetí není možný a výše uvedený výpočet plochy dna terária je v tomto případě neplatný. Chov by se měl povolovat pouze specializovaným zařízením, které se podílí na případném záchranném programu.

8. Čeleď: Karetkovití (Carettochelyidae) - rod *Carettochelys*

Charakteristika: Čeleď zahrnuje pouze jediný rod s jedním druhem karetkou novoguinejskou (*Carettochelys insculpta*). Vyskytuje se na Nové Guineji a severu Austrálie, velikost až 55 cm.

Zařízení terária: Prostorné akvárium, s kvalitní filtrací a prouděním vody. Zadní stěnu vymodelovat pro rozčlenění prostoru a vytvoření temnějších úkrytů. Doporučené osvětlení HQI výbojkami . Teplota vody 24 - 26 C.

Sociální struktura: Není moc známo. Je třeba pamatovat na náhradní nádrž pro oddělení případně agresivního jedince.

Výživa: Přijímají rostlinnou i živočišnou potravu.

Poznámka: Občas chovaná želva. Vzhledem k její možné velikosti ji lze doporučit pouze specializovaným zařízením. Její elegantní pohyb vynikne jen při dostatečné hloubce vody.

9. Čeleď: Kožnatkovití (Trionychidae) – rody *Cyclanorbis*; *Cycloderma*; *Lissemys*; *Amyda*, *Chitra*; *Pelochelys*; *Trionyx*

Želvy této čeledi jsou velmi náchylné k poraněním povrchu a sekundárním infekcím těchto poranění, je k tomu třeba přihlížet při zařizování nádrží, mnohé druhy vítají možnost zahrabávání do měkkého dna - nejlépe neostrého jemného písku.

a) Rod *Cyclanorbis* zahrnuje 2 druhy vyskytující se ve střední Africe. Dosahují velikosti až 60 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 24-26 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Převážně rostlinná, ale podrobně není známo.

Poznámka: Vzácně chovaná želva, kterou lze doporučit pouze specializovaným pracovištím.

b) Rod *Cycloderma* zahrnuje 2 druhy vyskytující se ve střední Africe . Dosahují velikosti 50-60 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 24-26 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná, příležitostně rostlinná.

Poznámka: Vzácně chovaná želva, kterou lze doporučit k chovu specializovaným pracovníkům.

c) Rod *Lissemys* zahrnuje jeden druh vyskytující se v Pákistánu, Barmě a Srí Lance. Dosahuje velikosti až 40 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 24-28 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná i rostlinná.

Poznámka : Vzácně chovaná želva. Poměrně mírná a snášenlivá, podléhá přísné ochraně v Indii, pro případné množení se doporučuje letní spánek ve vlhkém substrátu, v přírodě v bahně vysychajících vod.

d) Rod *Amyda* zahrnuje jeden druh vyskytující se od Barmy po Borneo. Dosahuje až 70 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou 24-28 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná, příležitostně živočišná.

Poznámka: Vzácně chovaná želva, kterou lze doporučit k chovu pouze specializovaným pracovníkům.

e) Rod *Apalone* zahrnuje 3 druhy vyskytující se v USA. Dosahují velikosti od 15 do 50 cm.

Zařízení terária: Akvárium s teplotou vody 22-25 C.

Sociální struktura: Želvy jsou agresivní, a proto je lepší chovat jednotlivé exempláře odděleně.

Výživa: Živočišná.

Poznámka: Občas chované želvy. Vhodnost druhů pro chov různá, asi nejméně vhodná *A.ferox*, velká, kousavá, agresivní.

f) Rod *Aspideretes* zahrnuje 4 druhy vyskytující se v Indii. Dosahují velikosti až 100 cm.

Zařízení terária: Akvárium s teplotou vody 25-27 C.

h Jednotlivé exempláře jsou k sobě agresivní, a proto je dobré je chovat odděleně.

Výživa: Živočišná.

Poznámka: Vzácně chované želvy, které by měli chovat jen ve specializovaných pracovištích. Vyžadují dostatečný prostor na plavání a nelze použít vzorec na výpočet plochy dna.

g) Rod *Chitra* zahrnuje pouze jediný druh vyskytující se v Indii až Thajsku. Dosahuje velikosti až 115 cm.

Zařízení terária: Akvárium s teplotou vody 24-28 C.

Sociální struktura: Jednotlivé exempláře jsou k sobě agresivní, a proto je dobré je chovat odděleně.

Výživa: Živočišná.

Poznámka: Vzácně chované želvy, které by měli chovat jen ve specializovaných pracovištích. Vyžadují dostatečný prostor na plavání a nelze použít vzorec na výpočet plochy dna.

h) Rod *Dogania* zahrnuje jeden druh vyskytující se od Barmy po Jávu. Dosahuje velikosti 30 cm.

Zařízení terária: Akvárium s teplotou vody 25-28 C.

Sociální struktura: Jednotlivé exempláře mohou být k sobě agresivní, a proto je dobré je chovat odděleně.

Výživa: Živočišná.

Poznámka: Vzácně chovaná želva.

ch) Rod *Nilssonia* zahrnuje jeden druh vyskytující se v Barmě. Dosahuje velikosti 40 cm.

Zařízení terária: Akvárium s teplotou vody 22-25 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná.

Poznámka: Vzácně chovaný druh o jehož chovu chybí údaje.

i) Rod *Palea* zahrnuje pouze jeden druh vyskytující se v Číně a Vietnamu. Dosahuje velikosti 40 cm.

Zařízení terária: Akvárium s teplotou vody 22-25 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná, příležitostně rostlinná.

Poznámka: Vzácně chovaná želva.

j) Rod *Pelochelys* zahrnuje 2 druhy vyskytující se od Indie po Novou Guineu. Dosahují velikosti až 130 cm.

Zařízení terária: Akvárium s teplotou vody 22-25 C.

Sociální struktura: Jednotlivé exempláře je dobré chopovat odděleně.

Výživa: Živočišná.

Poznámka: Vzácně chované želvy, které by měli chovat jen ve specializovaných pracovištích. Vyžadují dostatečný prostor na plavání a nelze použít vzorec na výpočet plochy dna.

k) Rod *Pelodiscus* zahrnuje jeden druh vyskytující se od Číny po Japonsko. Dosahuje velikosti 26 cm.

Zařízení terária: Akvárium s teplotou vody 18-25 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná, příležitostně rostlinná.

Poznámka: Vzácně chovaná želva.

l) Rod *Rafetus* zahrnuje 2 druhy vyskytující se v Turecku a Číně. Dosahují velikosti od 30 do 40 cm.

Zařízení terária: Akvárium s teplotou vody 18-22 C, pro zdárné rozmnožení je dobré zvýšit teplotu. Doporučuje se zimování.

Sociální struktura: Jedince je dobré chovat jednotlivě.

Výživa: Živočišná, příležitostně rostlinná.

Poznámka: Vzácně chovaná želva.

m) Rod *Trionyx* zahrnuje jeden druh vyskytující se ve střední Africe. Velikost až 95 cm.

Zařízení terária: Akvárium s teplotou vody 24-26 C.

Sociální struktura: Jedince je dobré chovat jednotlivě.

Výživa: Živočišná.

Poznámka: Vzácně chovaná želva, kterou by měli chovat jen ve specializovaných pracovištích. Vyžadují dostatečný prostor na plavání a nelze použít vzorec na výpočet plochy dna.

10. Čeleď: Terekovití (*Pelomedusidae*) - rody *Erymnochelys*; *Pelomedusa*; *Pelusios*; *Peltocephalus*; *Podocnemis*/

a) Rod *Erymnochelys* zahrnuje jeden druh vyskytující se na Madagaskaru. Dosahuje velikosti 45 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou vody 24-28 C. Lokálně až 35 C.

Sociální struktura: Samec a více samic. Nejsou údaje o agresivitě v rámci druhu .

Výživa: Rostlinná a živočišná.

Poznámka: Vzácně chovaná želva.

b) Rod *Pelomedusa* zahrnuje pouze jeden druh vyskytující se v Africe. Dosahuje velikosti až 30 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou vody 24-28 C. Lokálně až 35 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Pouze živočišná.

Poznámka: Občas chovaná želva

c) Rod *Pelusios* zahrnuje 16 druhů vyskytujících se od Senegalu po Sudan. Dosahují velikosti 15-50 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou vody 24-28 C. Lokálně až 35 C. Vzhledem k velkému množství druhů je třeba brát tento údaj jako obecný.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Pouze živočišná.

Poznámka: Občas chované želvy.

d) Rod *Peltacephalus* zahrnuje jeden druh vyskytující se na severu Jižní Ameriky. Dosahuje velikosti 70 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou vody 24-28 C .

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Rostlinná, ale přijímá i živočišnou.

Poznámka: Vzácně chovaná želva, kterou by měli chovat jen ve specializovaných pracovištích. Vyžadují dostatečný prostor na plavání a nelze použít vzorec na výpočet plochy dna.

e) Rod *Podocnemis* zahrnuje 6 druhů vyskytujících se v Jižní Americe. Dosahují velikosti 30-70 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou vody 24-28 C. Lokálně až 35 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Rostlinná i živočišná.

Poznámka: Občas chované želvy.

11. Čeleď: Matamatovití (*Chelidae*) - rody *Acanthochelys*; *Chelodina*; *Chelus*; *Elseya*; *Elusor*; *Emydura*; *Hydromedusa*; *Phrynops*; *Platemys*; *Pseudemydura*; *Rheodytes*/

a) Rod *Acanthochelys* zahrnuje 4 druhy vyskytující se v Jižní Americe. Dosahují velikosti kolem 20 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou vody 24-26 C. Lokálně až 35 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná..

Poznámka: Vzácně chované želvy.

b) Rod *Chelodina* zahrnuje 11 druhů vyskytující se v Austrálii a na Nové Guinei. Dosahují velikosti 20-50 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou vody 25-28 C.

Sociální struktura: Jednotlivé jedince je dobré chovat odděleně.

Výživa: Živočišná.

Poznámka: Občas chované želvy

c) Rod *Chelus* zahrnuje jeden druh vyskytující se v Jižní Americe

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou vody 24-26 C. Lokálně až 35 C.

Sociální struktura: Želvy je dobré chovat odděleně a dávat k sobě pouze za účelem rozmnožení..

Výživa: Živočišná. Převážně živé rybky vhodné velikosti.

Poznámka: Občas chovaná želva.

d) Rod *Elseya* zahrnuje 3 druhy vyskytující se v Austrálii a na Nové Guineji. Dosahují velikosti 30-40 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou vody 24-28 C. Lokálně až 35 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná.

Poznámka: Vzácně chované želvy

e) Rod *Elusor* zahrnuje jeden druh vyskytující se v Austrálii. Dosahuje velikosti 40 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou vody 24-26 C. Lokálně až 35 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Rostlinná, příležitostně živočišná..

Poznámka: Vzácně chovaná želva.

f) Rod *Emydura* zahrnuje 6 druhů vyskytujících se v Austrálii a Nové Guineji. Dosahují velikosti 20-30 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou vody 24-26 C. Lokálně až 35 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Rostlinná a živočišná.

Poznámka: Vzácně chované želvy.

g) Rod *Hydromedusa* zahrnuje 2 druhy vyskytující se v Jižní Americe. Dosahují velikosti 20-30 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou vody 24-26 C. Lokálně až 35 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná.

Poznámka: Vzácně chované želvy.

h) Rod *Phrynops* zahrnuje 13 druhů vyskytujících se v Jižní Americe. Dosahují velikosti 20-45 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou vody 24-26 C. Lokálně až 35 C. U některých druhů může být teplota i nižší je třeba vycházet z klimatických podmínek místa výskytu.

Sociální struktura: Samec a více samic. Opatrně spojovat !

Výživa: Převážně živočišná, některé druhy přijímají i rostlinnou potravu.

Poznámka: Vzácně chované želvy.

ch) Rod *Platemys* zahrnuje jeden druh vyskytující se v Jižní Americe. Dosahuje velikosti až 30 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou vody 24-26 C. Lokálně až 35 C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná a pravděpodobně i rostlinná.

Poznámka: Vzácně chovaná želva.

i) Rod *Rheodytes* zahrnuje jeden druh vyskytující se v Austrálii. Dosahuje velikosti až 30 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou vody 24-26 C. Lokálně až 35°C.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná a příležitostně rostlinná.

Poznámka: Vzácně chovaná želva.

j) Rod *Pseudemydura* zahrnuje jeden druh vyskytující se v Austrálii. Dosahuje velikosti 15 cm.

Zařízení terária: Akvaterárium s teplotou vody 24-26° C. Lokálně až 35 C. Údaje o teplotě jsou pouze orientační, neboť tyto želvy se chovají pouze v Austrálii.

Sociální struktura: Samec a více samic.

Výživa: Živočišná.

Poznámka: Tento druh se chová pouze v Austrálii. Prakticky nedostupný druh, **CITES 1**.

UPOZORNĚNÍ:

"samec a více samic" je jakýsi doporučený střed odhadu, ale u řady druhů je velmi obtížné spojovat více kusů, jindy jsou při malém počtu samice samcem "uštvané" a konečně v řadě případů může být ve skupině i více samců - lépe 3 než 2 . Sestavování jakékoliv skupiny dospělých zvířat je vždy dobré provádět pod dozorem i u málo problematických druhů. K řadě poranění může dojít i při páření nebo pokusech o něj a to i u jinak bezproblémově spolu žijících kusů. Hodně záleží i na typu nádrže, je rozdíl v osazení skleníkového bazénu a pokojového terária minimální možné velikosti.

SUCHOZEMSKÉ ŽELVY

12. Čeleď: Testudovití (*Testudinidae*) - rody *Agrionemys*; *Chelonoidis*; *Chersina*; *Geochelone*; *Gopherus*; *Homopus*; *Indotestudo*; *Kinixis*; *Malacochersus*; *Manouria*; *Psammobates*; *Pseudotestudo*; *Pyxis*; *Testudo*

a) Rod *Agrionemys* zahrnuje pouze jeden druh vyskytující se ve Střední Asii. Dosahuje velikosti až 20 cm.

Zařízení terária: Substrát písek, úkryt, mělká miska s vodou. Dobrá ventilace a teplota 20-25 C, možnost vyhřátí na 30-35 C. Želvy vyžadují UV záření nebo 1x za měsíc aplikaci (nejlépe per orálně) vitamínu A,D. Zdravé želvy je dobré zazimovat (8-10 C). Postup přípravy zimování je třeba nastudovat v odborné literatuře.

Sociální struktura: Jeden samec a více samic.

Výživa: Rostlinná, někdy možno podat i živočišnou. Rostoucí želvy je třeba krmit šťavnatou potravu v kombinaci s kvalitním senem. Při rychlém růstu dochází k deformacím krunýře, které již nelze vrátit do původního stavu. Pozor na nadbytek bílkovin v potravě, jinak na potravu skromná .

Poznámka: Nejběžněji nabízená želva. Mláďata těchto želv by neměla být doporučována začínajícím chovatelům. Dříve a asi opět řazena do rodu *Testudo*. Problém činí dodržování ročního rytmu života, některé populace v přírodě aktivují jen 3 - 4 měsíce, zbytek tráví v klidovém stavu : zimním, popř. i letním spánku. Nemá-li dobré úkryty silně hrabe. Největší dovezená samice, kterou jsem viděl, měla 28 cm.

b) Rod *Asterochelys* zahrnuje 2 druhy vyskytující se na Madagaskaru. Dosahující velikosti 45 cm.

Zařízení terária: Substrát písek, úkryt, mělká miska s vodou. Dobrá ventilace a teplota 20-25 C, možnost vyhřátí na 30-35 C. Želvy vyžadují UV záření nebo 1x za měsíc aplikaci (nejlépe perorálně) vitamínu A,D.

Sociální struktura: Jeden samec a více samic. **Pozor** u *A. yniphora* je možná vhodnější, popř. nutný, skupinový chov, s několika samci ! Pro stimulaci páření.

Výživa: Rostlinná, někdy možno podat i živočišnou, ale raději opatrně, nadbytek škodí !

Rostoucí želvy je třeba krmit šťavnatou potravu v kombinaci s kvalitním senem. Při rychlém růstu dochází k deformacím krunyře, které již nelze vrátit do původního stavu.

Poznámka: Vzácně chované želvy. *A.(G.) yniphora* **CITES 1.**

c) Rod *Chelonoidis* zahrnuje 4 druhy vyskytující se v Jižní Americe a na Galapágách. Dosahují velikosti od 25-130 cm.

Zařízení terária: Substrát rašelina, hlína či hrabanka, úkryt, mělký bazének s vodou. Dobrá ventilace a teplota 22-25 C, možnost vyhřátí na 30-35 C. Želvy vyžadují UV záření nebo 1x za měsíc aplikaci (nejlépe perorálně) vitamínu A,D3.

Sociální struktura: Jeden samec a více samic.

Výživa: Rostlinná, někdy možno podat i živočišnou. Rostoucí želvy je třeba krmit šťavnatou potravu v kombinaci s kvalitním senem. Při rychlém růstu dochází k deformacím krunyře, které již nelze vrátit do původního stavu.

Poznámka: Vzácně chované želvy. *C.carbonaria* má populace žijící ve vlhkých pralesích, požadavky tomu odpovídají, jednotný návod zde nemá smysl, i složení potravy se liší podle druhů. *Ch.nigra* **CITES 1.**

d) Rod *Chersina* zahrnuje jeden druh vyskytující se v Jihoafrické republice. Dosahuje velikosti 20-30 cm.

Zařízení terária: Substrát písek, úkryt, mělká miska s vodou. Dobrá ventilace a teplota 20-25 C, možnost vyhřátí na 30-35 C. Želvy vyžadují UV záření nebo 1x za měsíc aplikaci (nejlépe perorálně) vitamínu A,D.

Sociální struktura: Možno i několik samců.

Výživa: Rostlinná, někdy možno podat i živočišnou. Rostoucí želvy je třeba krmit šťavnatou potravu v kombinaci s kvalitním senem. Při rychlém růstu dochází k deformacím krunyře, které již nelze vrátit do původního stavu.

Poznámka: Vzácně chovaná želva.

e) Rod *Dipsoschelys* zahrnuje jeden druh vyskytující se na Seychelách. Dosahuje velikosti 105 cm.

Zařízení terária: Substrát hlína,rašelina a hrabanka, úkryt, mělký bazén s vodou . Dobrá ventilace a teplota 22-25 C,možnost vyhřátí na 30-35 C. Želvy vyžadují UV záření nebo 1x za měsíc aplikaci (nejlépe per orálně) vitamínu A,D3.

Sociální struktura: Jeden samec a více samic.

Výživa: Rostlinná, někdy možno podat i živočišnou. Rostoucí želvy je třeba krmit šťavnatou potravu v kombinaci s kvalitním senem. Při rychlém růstu dochází k deformacím krunýře, které již nelze vrátit do původního stavu.

Poznámka: Vzácně chovaná želva, kterou by měli chovat pouze specializovaná pracoviště, která mohou zajistit vhodné podmínky pro dlouhodobý chov.

f) Rod *Geochelone* zahrnuje 4 druhy vyskytující se v Indii, Burmě a v Africe na jih od Sahary. Někdy do něj řazeny i jiné rody, především *Chelonoidis* a *Astrochelys*, pozor při použití v praxi.

Zařízení terária: Substrát písek, hlína či hrabanka, úkryt, mělká miska s vodou. Dobrá ventilace a teplota 20-25 C, možnost vyhřátí na 30-35 C. Želvy vyžadují UV záření nebo 1x za měsíc aplikaci (nejlépe per orálně) vitamínu A,D.

Sociální struktura: Jeden samec a více samic.

Výživa: Rostlinná, někdy možno podat i živočišnou. Rostoucí želvy je třeba krmit šťavnatou potravu v kombinaci s kvalitním senem. Při rychlém růstu dochází k deformacím krunýře, které již nelze vrátit do původního stavu. **Pozor** na příliš vydatné krmení, např. u *G.pardalis*, i dlouhodobě se spokojí s trávou, největší *G.sulcata* potřebuje úkryty jinak hrabe, nejodolnější z rodu, dobře se rozmnožuje - až příliš, asijské druhy mají rozdílné nároky na vzdušnou vlhkost dle původu, pozor na nemoci dýchacích cest.

Poznámka: Občas chované želvy.

g) Rod *Gopherus* zahrnuje 4 druhy vyskytující se

v USA a Mexiku. Dosahují velikosti 18-40 cm.

Zařízení terária: Substrát písek, úkryt, mělká miska s vodou. Dobrá ventilace a teplota 20-25 C,možnost vyhřátí na 30-35 C. Želvy vyžadují UV záření nebo 1x za měsíc aplikaci (nejlépe per orálně) vitamínu A,D3 – pozor na předávkování.

Sociální struktura: Jeden samec a více samic.

Výživa: Rostlinná, někdy možno podat i živočišnou. Rostoucí želvy je třeba krmit šťavnatou potravu v kombinaci s kvalitním senem. Při rychlém růstu dochází k deformacím krunýře, které již nelze vrátit do původního stavu.

Poznámka: Vzácně chované želvy. *Gopherus flavomarginatus* se vyskytuje v 1000-1400 m n.m. a vyžaduje nižší teploty. Pro rozmnožení těchto želv je dobré na určitou dobu v roce snížit teplotu a méně krmit.(*G. flavomarginatus* **CITES 1**, s UV ne zcela jasné, často i soumravná až noční aktivita, dle sezóny. Život v norách s relativně stabilním mikroklimatem.

h) Rod *Homopus* zahrnuje 5 druhů vyskytující se v jižní Africe. Dosahují velikosti 7-15 cm.

Zařízení terária: Substrát písek, úkryt, mělká miska s vodou. Dobrá ventilace a teplota 20-25 C, možnost vyhřátí na 30-35 C. Želvy vyžadují UV záření nebo 1x za měsíc aplikaci (nejlépe perorálně) vitamínu A,D.

Sociální struktura: Jeden samec a více samic.

Výživa: Rostlinná, někdy možno podat i živočišnou. Rostoucí želvy je třeba krmit šťavnatou potravu v kombinaci s kvalitním senem. Při rychlém růstu dochází k deformacím krunýře, které již nelze vrátit do původního stavu.

Poznámka: Vzácně chované želvy. S chovem nejsou zatím prakticky žádné zkušenosti. To platí i o vhodné potravě !

ch) Rod *Indotestudo* zahrnuje 2 druhy vyskytující se od Indie po Malajsii. Dosahují velikosti 35 cm.

Zařízení terária: Substrát hlína s hrabankou, úkryt, mělká miska s vodou. Dobrá ventilace a teplota 20-25 C, možnost vyhřátí na 30-35 C. Želvy vyžadují UV záření nebo 1x za měsíc aplikaci (nejlépe perorálně) vitamínu A,D3. Pozor, opatrně, slunci se spíše vyhýbají ! Vlhčí prostředí asi nutné. Méně pohyblivá, prostorové nároky menší než jiné zemní želvy stejné velikosti.

Sociální struktura: Jeden samec a více samic.

Výživa: Rostlinná, někdy možno podat i živočišnou. Rostoucí želvy je třeba krmit šťavnatou potravu v kombinaci s kvalitním senem. Při rychlém růstu dochází k deformacím krunýře, které již nelze vrátit do původního stavu.

Poznámka: Častěji se chová *Indotestudo elongata*.

i) Rod *Kinixys* zahrnuje 6 druhů vyskytujících se v jižní Africe. Dosahují velikosti 20-30 cm.

Zařízení terária: Druhy *K. belliana*, *K. lobatsiana*, *K. speakii* a *K. natalensis* (300-1000 m n.m.) obývají sušší biotopy, *K. erosa*, *K. homeana* obývají spíše vlhčí. Želvy obývající suché biotopy je lepší použít jako substrát písek u pralesních hrabanku s rašelinou. Úkryty a mělká miska s vodou. Dobrá ventilace a teplota 20-25 C, možnost vyhřátí na 30-35 C. Želvy vyžadují UV záření nebo 1x za měsíc aplikaci (nejlépe perorálně) vitamínu A,D3. Pozor velké rozdíly dle druhů a poddruhů, pralesní např. *K.homeana* se slunění vyhýbá, některé druhy mají sezónní aktivitu, zvl. ze sušších oblastí.

Sociální struktura: Jeden samec a více samic.

Výživa: Rostlinná, někdy možno podat i živočišnou , především u pralesních druhů. Údajně žerou především plody, houby a drobné živočichy, nebo jejich zbytky . Při rychlém růstu dochází k deformacím krunýře, které již nelze vrátit do původního stavu.

Poznámka: Občas chované želvy.

j) Rod *Malacochersus* zahrnuje jeden druh vyskytující se v Keni a Tanzánii. Dosahuje velikosti 15-20 cm.

Zařízení terária: Substrát písek, ploché úkryty, mělká miska s vodou. Dobrá ventilace a teplota 20-25 C, možnost vyhřátí na 30-35 C. Želvy vyžadují UV záření nebo 1x za měsíc aplikaci (nejlépe perorálně) vitamínu A,D3.

Sociální struktura: Jeden samec a více samic.

Výživa: Rostlinná, někdy možno podat i živočišnou. Rostoucí želvy je třeba krmit šťavnatou potravu v kombinaci s kvalitním senem. Při rychlém růstu dochází k deformacím krunýře, které již nelze vrátit do původního stavu.

Poznámka: Vzácně chovaná želva.

k) Rod *Manouria* zahrnuje dva druhy vyskytující se od Indie až po Malajsii. Dosahuje velikosti 30-60 cm.

Zařízení terária: Substrát hlína s hrabankou, úkryt, mělký bazének s vodou. Dobrá ventilace a teplota 20-25 C, možnost vyhřátí na 30-35 C.

Sociální struktura: Jeden samec a více samic.

Výživa: Rostlinná – hlavně tropické plody, možno podat i živočišnou. Při rychlém růstu dochází k deformacím krunýře, které již nelze vrátit do původního stavu. Doporučuje se aplikace vitamínu AD3.

Poznámka: Vzácně chovaná želva.

l) Rod *Psammobates* zahrnuje 3 druhy vyskytující se v jižní Africe. Dosahují velikosti 13-24 cm.

Zařízení terária: Substrát písek, úkryt, mělká miska s vodou. Dobrá ventilace a teplota 20-25 C, možnost vyhřátí na 30-35 C. Želvy vyžadují UV záření nebo 1x za měsíc aplikaci (nejlépe perorálně) vitamínu A,D.

Sociální struktura: Jeden samec a více samic.

Výživa: Rostlinná, někdy možno podat i živočišnou. Rostoucí želvy je třeba krmit šťavnatou potravu v kombinaci s kvalitním senem. Při rychlém růstu dochází k deformacím krunýře, které již nelze vrátit do původního stavu. Potravní nároky nejsou zcela objasněné.

Poznámka: Vzácně chované želvy. Jejich chov v zajetí je problematický (hlavně vlhkost a složení potravy). Želvy obývají biotopy s velmi extrémními teplotami.

m) Rod *Pyxis* zahrnuje dva druhy vyskytující se na Madagaskaru. Dosahují velikosti 12-15 cm.

Zařízení terária: Substrát písek, rašelina či hrabanka. Úkryt, mělká miska s vodou. Několik měsíců pokles teploty na 19-20 C, pak 25-27 C, lokálně 35 C u *P. arachnoides*. *P. planicauda* od listopadu po duben tepleji 24-27 C, lokálně až 35 C a více rosit. Pak následuje sušší a studenější období, teplota 20-21 C. Želvy vyžadují UV záření nebo 1x za měsíc aplikaci (nejlépe perorálně) vitamínu A,D. U *P. planicauda* je to sporné.

Sociální struktura: Jeden samec a více samic.

Výživa: Rostlinná, někdy možno podat i živočišnou. Rostoucí želvy je třeba krmit šťavnatou potravu v kombinaci s kvalitním senem. Při rychlém růstu dochází k deformacím krunýře, které již nelze vrátit do původního stavu.

P. planicauda v období dešťů přijímá různé druhy hub.

Poznámka: Velmi vzácně chované želvy. Jejich chov v zajetí je problematický. Nicméně *P. arachnoides* již odchována v ČR, *P. planicauda* množena v ZOO Jersey.

n) Rod *Testudo* zahrnuje 4 druhy vyskytující se v jižní Evropě a severní Africe. Dosahují velikosti 20-40 cm.

Zařízení terária: Substrát písek, úkryt, mělká miska s vodou. Dobrá ventilace a teplota 20-25 C, možnost vyhřátí na 30-35 C. Želvy vyžadují UV záření nebo 1x za měsíc aplikaci (nejlépe

perorálně) vitamínu A,D. Zdravé želvy je dobré zazimovat (8-10 C). Postup přípravy zimování je třeba nastudovat v odborné literatuře. Pozor na místa původu i u téhož druhu !

Sociální struktura: Jeden samec a více samic.

Výživa: Rostlinná, někdy možno podat i živočišnou. Rostoucí želvy je třeba krmit šťavnatou potravu v kombinaci s kvalitním senem. Při rychlém růstu dochází k deformacím krunýře, které již nelze vrátit do původního stavu.

Poznámka: Často chované želvy. Mláďata těchto želv by neměla být doporučována začínajícím chovatelům. Tuto želvu je možné nalézt na dovolené u Středozemního moře a je třeba zdůraznit, že tato želva, jako ostatně všechny suchozemské želvy jsou zařazeny v mezinárodní úmluvě (CITES) a jejich odchyt v přírodě je zakázán.

Závěrem: *Některá obecná doporučení jsou uváděna u všech želv určité skupiny, ale jejich platnost je často druhově omezena a nelze je aplikovat obecně. To platí jak o složení skupin typu " samec a více samic ", tak o výživě typu " šťavnatou potravu v kombinaci s kvalitním senem ", prvé záleží i na velikosti nádrže, druhé se osvědčilo jen u některých zástupců uváděných rodů, pro jiné druhy těch že rodů neověřeno a občas lze i pochybovat o vhodnosti, především u pralesních druhů. Totéž platí pro slunění - UV- a vitamin D. Stejně tak je prokázáno, že u některých suchozemských želv kombinace volně přístupné vody a šťavnaté potravy vyvolává průjmy a je vhodné při krmení takovým krmivem omezit přístup k vodě ! Naopak při podávání suché stravy je nutný atd. Stejně formální je i údaj o přezimování, zvl. u vodních želv. V zájmovém chovu je někdy lépe se mu v zájmu chovanců vyhnout, raději než nevhodně zkusit, volil bych proto formulaci typu "... lze doporučit přezimování v podmínkách .....". Poznámka o různých nárocích poddruhů a často i populací téhož druhu uvedená v textu samozřejmě platí.*

Literatura:

1. Čihař J.:Teraristika (Biologie a chov obojživelníků a plazů), Práce Praha 1989
2. Moravec J.:Svět zvířat VII.Obojživelníci, plazi, Albatros Praha 1999
3. Vergner J., Vergnerová O.: Chov terarijních zvířat, Státní zemědělské nakladatelství Praha 1986
4. Szalay F., Szalayová H.: Chováme korytnačky, Příroda, 2.vydání 1989
5. Obst F.J., K. Richter, Jacob U.: Lexikon der Terraristik und Herpetologie, Edition Leipzig
6. Rogner M., :Schildkroten 1 a 2, 1995;1996
7. P.C.H.Pritchard.: Encyclopedia of Turtles,T.F.H.Publication 1979
8. A.C.Highfield.: Practical Encyclopedia of Keeping and Breeding Tortoise and Freshwater Turtles, 1996
9. F.J.Obst.: Schmuckschildkroten, Die Neue Brehm-Bucherei 1985

II. KROKODÝLOVÉ (Crocodylia) - 3 čeledě (někdy posuzovány jako podčeledi), 22-23 druhů

Pozor - všichni krokodýli jsou považováni za nebezpečná zvířeta podle Vyhlášky č. 75/1996 Sb. a k jejich chovu musí být zvláštní povolení a zároveň jsou všichni uvedeni v seznamu CITES - Washingtonské konvence a každý jedinec musí být registrován (viz Úvod a Přílohy).

Nároky na prostor 1 zvířete (platí obecně pro všechny druhy krokodýlů):

Bazén: dvojnásobek délky zvířete na délku bazénu, šířka bazénu odpovídá délce zvířete, hloubka bazénu odpovídá trojnásobku výšky těla zvířete

v praxi: krokodýl 1 m dlouhý potřebuje bazén 2x1m o hloubce cca 60 cm

Souš: délka souše odpovídá délce zvířete, šířka souše polovině délky zvířete

v praxi: krokodýl 1 m dlouhý bude mít souš 1x0,5 m

Při každém dalším zvířeti v nádrži nutno celkový prostor zvětšit o min 25%.

1. Čeleď: Aligátorovití (Alligatoridae) - 2 rody – *Alligator*; *Caiman*

a) Aligátor severoamerický, aligátor čínský – rod *Alligator*

Klimatické podmínky: Teplota v teráriu: 18-25 C, vzdušná vlhkost: 50-90%, délka dne: 8-10 hod

Oba druhy žijí v mírném pásmu, nejsou proto nijak choulostiví na chlad. V zimním období se doporučuje snížit teplotu v teráriu na 16-18 C. V jarním až podzimním období jsou doporučené teploty vody a vzduchu v rozmezí 20-25 C.

Zařízení terária: Nutnost oddělit souš od vody, hloubka substrátu na souši by měla odpovídat hloubce vody, tzn. trojnásobek výšky těla zvířete. Možnost lokálního vyhřátí až na 30-40oC. Velmi vhodné jsou rovněž venkovní výběhy pro zvířata.

Sociální struktura: Zvířata možno chovat v párech nebo ve velkých skupinách s jedním samcem a více samicemi (až 10 ks).

Výživa: Krmení mláďat 1-2x v týdnu, krmení dospělých 1x týdně mimo období zimování. Jako krmení předkládat mrtvé krmné obratlovce (hlodavci, ptáci, ryby apod). Mláďata jsou hmyzožravá.

Odchyt a transport: V transportních bednách odpovídajících velikosti zvířete (d.š.v. zvířete + 25%). Transportovat jednotlivě.

b) Kajmani, rody *Caiman*, *Paleosuchus*, *Melanosuchus*

Klimatické podmínky: Teplota v teráriu: 25-28 C, vzdušná vlhkost: 60-90%, délka dne: 10-12 hod
Všechny druhy žijí v tropickém pásmu. Tomu musí odpovídat vyváženost teplot v průběhu celého roky. Teploty vzduchu a vody by nikdy neměly klesnout pod 22oC.

Zařízení terária: Nutnost oddělit souš od vody, hloubka substrátu na souši by měla odpovídat hloubce vody, tzn. trojnásobek výšky těla zvířete. Možnost lokálního vyhřátí až na 30-40oC.

Sociální struktura: Zvířata možno chovat v párech nebo ve velkých skupinách s jedním samcem a více samicemi (až 10 ks).

Výživa: Krmení mláďat 1-2x v týdnu, krmení dospělých 1x týdně. Jako krmení předkládat **mrtvé** krmné obratlovce (hlodavci, ptáci, ryby apod). Mláďata jsou hmyzožravá.

Odchyt a transport: V transportních bednách odpovídajících velikosti zvířete (d.š.v. zvířete + 25%). Transportovat jednotlivě.

2. Čeleď: Krokodýlovití (Crocodylidae) - 12 druhů rodu *Crocodylus*, 1 druh rodu *Osteolaemus*

Klimatické podmínky: Teplota v teráriu: 25-28 C, vzdušná vlhkost: 60-90%, délka dne: 10-12 hod

Všechny druhy žijí v tropickém pásmu. Tomu musí odpovídat vyváženost teplot v průběhu celého roky. Teploty vzduchu a vody by nikdy neměly klesnout pod 22oC.

Zařízení terária: Nutnost oddělit souš od vody, hloubka substrátu na souši by měla odpovídat hloubce vody, tzn. trojnásobek výšky těla zvířete. Možnost lokálního vyhřátí až na 30-40°C.

Sociální struktura: Zvířata možno chovat v párech nebo ve velkých skupinách s jedním samcem a více samicemi (až 10 ks).

Výživa: Krmení mláďat 1-2x v týdnu, krmení dospělých 1x týdně. Jako krmení předkládat mrtvé krmné obratlovce (hlodavci, ptáci, ryby apod). Mláďata jsou hmyzožravá.

Odchyt a transport: V transportních bednách odpovídajících velikosti zvířete (d.š.v. zvířete + 25%). Transportovat jednotlivě.

3. Čeleď: Gaviálovití (*Gavialinae*) - 1 druh rodu *Tomistoma*, 1 druh rodu *Gavialis*

Klimatické podmínky: Teplota v teráriu: 25-28 C, vzdušná vlhkost: 60-90%, délka dne: 10-12 hod

Všechny druhy žijí v tropickém pásmu. Tomu musí odpovídat vyváženost teplot v průběhu celého roku. Teploty vzduchu a vody by nikdy neměly klesnout pod 22 C.

Zařízení terária: Vzhledem k tomu, že se jedná o potravní specialisty (živí se převážně rybami), je třeba hlubší bazén - 4 násobek výšky těla. Nutnost oddělit souš od vody, hloubka substrátu na souši by měla být trojnásobkem výšky těla zvířete. Možnost lokálního vyhřátí až na 30-40 C.

Sociální struktura: Zvířata možno chovat v párech nebo ve velkých skupinách obvykle s jedním samcem a více samicemi (až 10 ks).

Výživa: Krmení mláďat 1-2x v týdnu, krmení dospělých 1x týdně. Jako krmení předkládat mrtvé krmné obratlovce (hlavně ryby, v menší míře hlodavci, ptáci apod). Mláďata jsou hmyzožravá.

Odchyt a transport: V transportních bednách odpovídajících velikosti zvířete (d.š.v. zvířete + 25%). Transportovat jednotlivě.

Literatura:

Zelinka, J., Pochmanová, M. et Voženílek, P., 1995: Krokodýli - současníci dinosaurů, nakladatelství Ratio, I. vydání

Trutnau, L., 1994: Krokodile. Die Neue Brehm-Bücherei 593, Westarp Wissenschaften, Magdeburg

Moravec, J., 1999: Obojživelníci, plazi. Svět zvířat VII., Albatros Praha.

III. HATERIE (*Rhynchocephalia*) – 1 čeleď, 2 druhy

V lidské péči se se zástupci tohoto málopočetného řádu prakticky nesetkáme.

IV. ŠUPINATÍ (*Squamata*)

systematicky se dělí na podřády: ještěři (*Sauria*) – 15-25 čeledí, přes 4500 druhů
  dvouplazi (*Amphisbaenia*) – 4 čeledě, přes 150 druhů
  hadi (*Serpentes*) – 15-18 čeledí, přes 2850 druhů

A. Ještěři (*Sauria*) 15-25 čeledí, přes 4500 druhů

Jako základní rozměr (minimální) pro určení velikosti nádrží je délka : hlava-tělo, což je vzdálenost od špičky hlavy po kloaku (HT). **Velikost nádrže je udávána v pořadí: délka, šířka, výška v násobcích HT délky.** (např. leguán (*Iguana*) o délce 50 cm má mít terárium minimálně 2 m dlouhé, 1,5 m široké a 2,5 m vysoké). **Základní rozměr je udáván pro pár zvířat, při chovu dalšího jedince navíc 20% plochy, při chovu jednoho zvířete lze odečíst 25% plochy.** Rozměry jsou udávány pro dospělá zvířata, mláďata je nutné chovat v menších nádržích přiměřeného objemu.

1. Čeleď Leguánovití (*Iguanidae*) -

a) Rod *Iguana*

Velikost nádrže: 4x3x5 nebo 3x2x6

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele tropických polosuchých až velmi vlhkých oblastí.

Zařízení terária: Vlhčí tropické terárium, teploty 28-35°C, lokální zdroj tepla, UV zdroj velmi vhodný. Prostorná nádrž na vodu, silné větve ke šplhání, část o průměru silnějším, než průměr těla. Pokud jsou chovány samice je nutné umístit do nádrže kladiště.

Sociální struktura: Sociální zvířata, nedoporučuje se chov více samců, rovněž mezi samicemi je ustavena hierarchie, možné potyčky i s vážnějším průběhem (odtržení části kůže, poškození hřebenů).

Výživa: Převážně rostlinná složka, kde většinový díl tvoří listy, méně ovoce. Bílkovinná část minoritní. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, doporučuje se rukavice, transport v plátěných pytlích po jednom! Pozor na prochlazení.

b) Rod *Ctenosaura*

Velikost nádrže: 3x2x3, pro stromové zástupce 3x2x3

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele tropických polosuchých až velmi suchých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché tropické terárium, teploty 28-35°C, lokální zdroj tepla, UV zdroj velmi vhodný.

Vhodné police, silné větve nebo vyvýšená místa. Pro stromové zástupce větve nutné. Napáječka.

Sociální struktura: Sociální zvířata, nedoporučuje se chov více samců, rovněž mezi samicemi je ustavena hierarchie, možné potyčky.

Výživa: Polyfágní rod, mláďata přijímají většinou hmyz, dospělci jsou výrazně polyfágní. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, doporučuje se rukavice, transport v plátěných pytlích po jednom! Pozor na prochlazení.

c) Rod *Cyclura*

Jde o velké ještěry, kteří nejsou příliš často chováni soukromými chovateli zejména pro své prostorové nároky.

Velikost nádrže: 4x3x3

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele tropických polosuchých až velmi suchých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché tropické terárium, teploty 28-35°C, lokální zdroj tepla, UV zdroj velmi vhodný. Vhodné police, silné větve nebo vyvýšená místa. Napáječka. Kladiště.

Sociální struktura: Sociální zvířata, nedoporučuje se chov více samců, rovněž mezi samicemi je ustavena hierarchie, možné potyčky. Sociální chování plně vynikne až v prostorné nádrži, kde mají zvířata odstup.

Výživa: Převážně rostlinná složka, kde většinový díl tvoří listy, méně ovoce. Bílkovinná část minoritní. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, doporučuje se rukavice, transport v plátěných pytlích po jednom! Pozor na prochlazení.

d) Rody *Sauromalus*, *Dipsosaurus*, *Crotaphytus*, *Uma*, *Callisaurus*, *Holbrookia*, *Leiocephalus*, *Petrosaurus*, *Sceloporus*, *Urosaurus*

Velikost nádrže: 5x3x4

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele tropických polosuchých až velmi suchých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché tropické terárium, teploty 28-35°C, lokální zdroj tepla, UV zdroj velmi vhodný. Vhodné police, silné větve nebo vyvýšená místa., pro *Petrosaurus* a některé *Sceloporus* velmi vhodné stěny na šplhání s plochami pro odpočinek pro *Urosaurus* větve ke šplhání. Napáječka.

Sociální struktura: Sociální zvířata, nedoporučuje se chov více samců (kromě *Uma*, *Callisaurus*, *Holbrookia*, *Leiocephalus*) Mezi samicemi je ustavena hierarchie, možné potyčky.

Výživa: Poměrně polymorfní skupiny ještěřů, není možno specifikovat potravinové nároky, které se někdy liší i v rámci jednoho rodu. Obecně přijímají hmyz i rostlinou složku, též příležitostně drobné obratlovce. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěři! Pozor na prochlazení.

e) Rody *Sceloporus*, *Liolaemus*, *Tropidurus*, *Uta*, *Phymaturus*

Velikost nádrže: 5x3x3

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele subtropických až tropických polosuchých až velmi suchých oblastí, zasahují i do mírného pásma. Někteří zástupci *Sceloporus*, *Tropidurus*, *Liolaemus* a *Phymaturus* obývají překvapivě chladné oblasti zahrnující pobřeží Chile, andské plošiny či hory pouští Severní Ameriky.

Zařízení terária: Polosuché terárium, teploty 22-28°C, lokální zdroj tepla s možností velkého ohřátí, UV zdroj velmi vhodný. Déle je doporučován noční pokles. Vhodné police, silné větve nebo vyvýšená místa. Napáječka.

Sociální struktura: Sociální zvířata, nedoporučuje se chov více samců. Mezi samicemi je ustavena hierarchie, možné potyčky.

Výživa: Poměrně polymorfní skupiny ještěřů, není možno specifikovat potravinové nároky, které se někdy liší i v rámci jednoho rodu. Obecně přijímají hmyz i rostlinou složku, též příležitostně drobné obratlovce. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry! Pozor na prochlazení.

f) Rody *Brachylophus*, *Basiliscus*, *Leamanctus*, *Corytophanes*

Velikost nádrže: 3x3x5

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele tropických polosuchých až velmi vlhkých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché terárium, teploty 25-30°C, lokální zdroj tepla s možností velkého ohřátí, UV zdroj velmi vhodný, zejména pro *Leamanctus*. Déle je doporučován noční pokles. Terárium musí být vybaveno větvemi ke šplhání, u *Corytophanes* nutné silné větve. Kromě *Leamanctus* nutná větší nádrž na vodu. Rosení.

Sociální struktura: Sociální zvířata, nedoporučuje se chov více samců. Mezi samicemi je ustavena hierarchie, možné potyčky.

Výživa: Obecně přijímají hmyz, obratlovce, někteří zástupci (např. *Brachylophus*) i rostlinou složku, též příležitostně drobné obratlovce. U *Corytophanes* se udává především příjem larev. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry! Pozor na prochlazení.

g) Rody *Oplurus*, *Chalarodon*

Velikost nádrže: 6x3x5

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele tropických polosuchých až suchých oblastí. *Oplurus* poměrně plastičtí

Zařízení terária: Polosuché terárium s větvemi, teploty 25-30°C, lokální zdroj tepla s možností velkého ohřátí, UV zdroj velmi vhodný. Déle je doporučován noční pokles. Napáječka. Je velmi vhodné zvětšit obytnou plochu terária šplhacími stěnami s policemi.

Sociální struktura: Sociální zvířata, nedoporučuje se chov více samců. Mezi samicemi je ustavena hierarchie, možné potyčky.

Výživa: Přijímají hmyz, též příležitostně drobné obratlovce a rostlinou potravu. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry! Pozor na prochlazení.

h) Rody *Anolis*, *Polychrus*

Velikost nádrže: 5x3x7

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele tropických polosuchých až vlhkých oblastí. Zasahují i do subtropického pásma.

Zařízení terária: Tropické vlhké terárium, teploty 25-30°C, lokální zdroj tepla s možností velkého ohřátí, UV zdroj velmi vhodný. Dále je doporučován noční pokles. U kontinentálních pralesních druhů nižší teploty (22-28°C). Vhodná je zarostlá nádrž, nutnost větví ke šplhání, včetně tenkých, na kterých často některé druhy spí. Rosení, napáječka. Je velmi vhodné zvětšit obytnou plochu terária šplhacími stěnami s policemi. Pro *A. vermiculatus*, *A. oxylophus* nutný bazén s vodou.

Sociální struktura: Sociální zvířata, nedoporučuje se chov více samců. Mezi samicemi je ustavena hierarchie, možné potyčky. Často žijí pouze v párech.

Výživa: Obecně přijímají hmyz i rostlinou složku, též příležitostně drobné obratlovce. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry! Pozor na prochlazení.

ch) Rod *Phrynosoma*

Velikost nádrže: 6x5x3

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele subtropických polosuchých až suchých oblastí. Zasahují i do mírného pásma.

Zařízení terária: Tropické vlhké terárium, teploty 25-30°C, lokální zdroj tepla s možností velkého ohřátí, UV zdroj takřka nepostradatelný. Nutná vyšší vrstva substrátu k umožnění zahrabávání. Napáječka.

Sociální struktura: Nedoporučuje se chov více samců.

Výživa: Potravní specialisté, požívají mravence. U některých druhů možno podávat i jiný krmný hmyz, ne však trvale. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry! Pozor na prochlazení.

2. Čeleď Agamovití (*Agamidae*)

a) Rody *Physignathus*, *Hydrosaurus*

Velikost nádrže: 4x2x4 nebo 5x2x4

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele tropických oblastí, vždy v blízkosti řek či vodních nádrží.

Zařízení terária: Vlhké tropické terárium, teploty 28-35°C, lokální zdroj tepla, UV zdroj velmi vhodný. Prostorná vyhřívaná nádrž na vodu, silné větve ke šplhání, část o průměru silnějším, než průměr těla. Terárium by nemělo mít přístup shora, ještěři jsou velmi lekávi, často dochází k poranění čenichů.

Sociální struktura: Sociální zvířata, nedoporučuje se chov více samců, rovněž mezi samicemi je ustavena hierarchie, možné potyčky i s vážnějším průběhem.

Výživa: *Hydrosauru* - převážně rostlinná složka, kde většinový díl tvoří listy, méně ovoce. Bílkovinná část minoritní. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi. Naopak u *Physignathus* převažuje v potravě hmyz, rostlinná složka tvoří doplněk. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, doporučuje se rukavice, transport v plátěných pytlích po jednom! Pozor na prochlazení.

b) Rody *Agama*, *Stelio*, *Pogona*, *Ctenophorus*, *Tympanocryptis*, *Leiolepis*

Velikost nádrže: 5x3x3

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele subtropických a tropických polosuchých až suchých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché terárium, teploty 25-30°C, lokální zdroj tepla s možností velkého ohřátí, UV zdroj velmi vhodný. Terárium je dobré vybavit silnými větvemi či policemi, skalkami, apod.,

protože dominantní zvířata často odpočívají na vyvýšených místech. Miska s vodou. Pro rozmnožování většinou nutná zimní klidová perioda či střídání suchých a vlhkých období pro tropické zástupce. Pro *Leiolepis* substrát k zahrabávání.

Sociální struktura: Sociální zvířata, v menších nádržích se nedoporučuje chov více samců.

Výživa: Přijímají většinou rostlinou i živočišnou potravu, existují četné výjimky. Vzájemný poměr obou složek potravy se u jednotlivých druhů může výrazně lišit. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry! Pozor na prochlazení.

c) Rody *Uromastix*, *Phrynocephalus*

Velikost nádrže: 4-5x4x3

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele subtropických a tropických polosuchých až suchých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché terárium, teploty 25-30°C, lokální zdroj tepla s možností velkého ohřátí, UV zdroj velmi vhodný, nutná vysoká světelná intenzita. Noční pokles teploty. Terárium je dobré vybavit policemi, skalkami, apod., protože dominantní zvířata často odpočívají na vyvýšených místech, dále zejména pro *Uromastix* je nutné vybudovat skryše.. Miska s vodou. není nutná. Pro rozmnožování většinou nutná zimní klidová perioda či střídání suchých a vlhkých období pro tropické zástupce. Substrát k hrabání.

Sociální struktura: Sociální zvířata, v menších nádržích se nedoporučuje chov více samců. Mezi samicemi je ustavena hierarchie, možné potyčky. Někdy nelze chovat více samic, u některých *Uromastix* lze chovat pár zvířat jen ve velmi prostorném teráriu. U *Phrynocephalus* možnost chovu ve skupině ve větší nádrži.

Výživa: Přijímají většinou rostlinou i živočišnou potravu. Vzájemný poměr obou složek potravy se u jednotlivých druhů může výrazně lišit. Pro *Uromastix* část potravy suchá (seno, semena). Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry! Pozor na prochlazení.

d) Rody *Calotes*, *Gonocephalus*, *Japalura*, *Draco*

Velikost nádrže: 5x3x5

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele tropických polosuchých až vlhkých oblastí.

Zařízení terária: Tropické vlhké terárium, teploty 25-28°C, lokální zdroj tepla s možností velkého ohřátí, UV zdroj velmi vhodný. Pro *Gonocephalus* 22-28°C. Vhodná je zarostlá nádrž, nutnost větví ke šplhání, včetně tenkých, na kterých často některé druhy spí. Časté rosení, napáječka.

Sociální struktura: Nedoporučuje se chov více samců. Často žijí pouze v párech nebo samotářsky.

Výživa: Obecně přijímají hmyz, *Draco* často hlavně mravence. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry! Pozor na prochlazení.

Poznámka: Zástupci rodu *Draco* se prakticky nechovají v lidské péči, existuje málo údajů, v budoucnu bude nutné doplnit.

3. Čeleď Ještěrkovití (*Lacertidae*)

Rody *Lacerta*, *Podarcis*, *Gallotia*, *Eremias*, *Ophisops*, *Acanthodactylus*

Velikost nádrže: 4-5x3x3

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele mírného pásma zasahující do subtropických polosuchých až suchých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché terárium, teploty 25-30°C, lokální zdroj tepla s možností velkého ohřátí. Pro některé druhy (*L. vivipara*, *L. saxicola*) nižší celkové teploty 18-22°C a vyšší vlhkost. UV zdroj velmi vhodný. Noční pokles teploty. Terárium je dobré vybavit policemi, skalkami, dále je nutné vybudovat skrýše. Miska s vodou. Pro rozmnožování většinou nutná zimní klidová perioda. Substrát k hrabání. Do terária vložit drn trávy. Do terária nutný přístup do z boku nebo zepředu.

Sociální struktura: Nedoporučuje se chov více samců. Často žijí v páru.

Výživa: Přijímají většinou živočišnou potravu. Některé rody přijímají velký podíl rostlinné složky (*Gallotia*). Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry! Pozor na prochlazení.

4. Čeleď Slepýšovité (*Anguidae*)

a) Slepýš křehký *Anguis fragilis*

Velikost nádrže: 4x3x2

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele mírného pásma

Zařízení terária: Polosuché terárium, teploty 18-25°C. Noční pokles teploty. Nutné je vybudovat skrýše. Miska s vodou. Pro rozmnožování většinou důležitá zimní klidová perioda. Substrát k zahrabávání. Do terária vložit drn trávy.

Sociální struktura: Lze chovat více jedinců pohromadě

Výživa: Přijímají živočišnou potravu (plže, žížaly, pomalejší hmyz, členovce). Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací a mechem či rašelinou.

b) Rod *Ophisaurus*

Velikost nádrže: 1,5x1x1

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele mírného, subtropického až tropického pásma

Zařízení terária: Polosuché terárium, teploty 25-28°C. Noční pokles teploty. Nutné je vybudovat skrýše. Miska s vodou. Pro rozmnožování většinou důležitá zimní klidová perioda. Substrát k zahrabávání.

Sociální struktura: Lze chovat více jedinců pohromadě. Samci bývají agresivní mezi sebou.

Výživa: Přijímají živočišnou potravu (plže, žížaly, pomalejší hmyz, členovce, myšata). Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací a mechem či rašelinou.

c) Rody *Gerrhonotus*, *Barisia*

Velikost nádrže: 4x3x3

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele subtropických a tropických polosuchých až suchých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché terárium, teploty 25-28°C, lokální zdroj tepla s možností velkého ohřátí, UV zdroj velmi vhodný. Terárium je dobré vybavit silnými větvemi či policemi, skalkami, apod., protože dominantní zvířata často odpočívají na vyvýšených místech. Miska s vodou. Pro rozmnožování většinou nutná klidová perioda či střídání suchých a vlhkých období.

Sociální struktura: Sociální zvířata, v menších nádržích se nedoporučuje chov více samců. Mezi samicemi je ustavena hierarchie, možné potyčky.

Výživa: Přijímají převážně živočišnou potravu. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěři! Pozor na prochlazení.

5. Čeleď *Xenosauridae*

Velmi vzácně chovaní ještěři, existuje málo údajů jak z přírody, tak z chovů v lidské péči. Doporučení nutno brát velmi orientačně.

Shinisaurus crocodilurus

Velikost nádrže: 4x2x2-3

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele subtropických oblastí, vždy v blízkosti řek či potoků.

Zařízení terária: Vlhké chladnější terárium, teploty 20-25°C, lokální zdroj tepla, UV zdroj velmi vhodný. Prostorná nádrž na vodu s výkonným filtrem, silné větve ke šplhání, část o průměru silnějším, než průměr těla. Vhodné vytvořit skrýše na souši i pod vodou. Pro rozmnožování nutná zimní perioda s odděleným chovem.

Sociální struktura: Chov maximálně v páru

Výživa: Žížaly, hmyz, drobné ryby. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom!

6. Čeleď *Scinkovití (Scincidae)*

a) Rody *Tiliqua*, *Trachydosaurus*, *Egernia*, *Cyclodomorphus*

Velikost nádrže: 4x2-3x2-3

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele subtropických a tropických polosuchých až suchých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché terárium, teploty 25-38°C, lokální zdroj tepla s ohřátí, UV zdroj velmi vhodný. Terárium je dobré vybavit silnými větvemi či policemi, skalkami, apod., dále vybavit úkryty. Miska s vodou. Pro rozmnožování většinou nutná zimní klidová perioda či střídání suchých a vlhkých období pro tropické zástupce. Obrácený annuální cyklus, jde o zvířata z jižní polokoule.

Sociální struktura: Většinou chov pouze v párech, možné potyčky

Výživa: Přijímají živočišnou i rostlinou potravu. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry! Pozor na prochlazení.

b) Rody *Mabuya*, *Eumeces*

Velikost nádrže: 4-5x3x3

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele tropického pásma zasahující do subtropických polosuchých až vlhkých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché terárium, teploty 25-30°C, lokální zdroj tepla s možností vyhřátí. UV zdroj velmi vhodný. Terárium je dobré vybavit skalkami, kořeny popř. šplhacími stěnami, dále je nutné vybudovat skrýše. Miska s vodou. Pro rozmnožování většinou nutná zimní klidová perioda. Substrát k hrabání. Do terária je nejlepší přístup do z boku nebo zepředu.

Sociální struktura: Nedoporučuje chov více samců. Možno chovat více samic s jedním samcem.

Výživa: Přijímají většinou živočišnou potravu. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry!

c) Rody *Chalcides*, *Scincus*

Velikost nádrže: 4-5x3x3

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele subtropického pásma zasahující do polosuchých až pouštních oblastí.

Zařízení terária: Polosuché až pouštní terárium, teploty 25-30°C, lokální zdroj tepla s možností výrazného vyhřátí. UV zdroj velmi vhodný. Terárium je dobré vybavit úkryty na povrchu, nevkładat ostré kameny. V nádrži je nutná vyšší vrstva substrátu, u pouštních druhů nejlépe jemný propláchnutý písek. Napáječka není nezbytná. Pro rozmnožování většinou nutná zimní klidová perioda.

Sociální struktura: Nedoporučuje chov více samců. Možno chovat více samic s jedním samcem. Někdy bývají ještěři agresivní mezi sebou i v páru.

Výživa: Přijímají většinou živočišnou potravu, často tvrdé poterníkovité brouky. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry!

d) Rody *Corucia zebrata*, *Tiliqua (Cyclodomorphus) gerrardii*, *Dasia*

Velikost nádrže: 3x3x4-5

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele tropického vlhkého pralesa.

Zařízení terária: Vlhké tropické terárium, teploty 25-30°C, lokální zdroj tepla s možností výrazného vyhřátí. UV zdroj velmi vhodný pro *Dasia*, avšak *C. zebrata* a *T. (C.) gerrardii* se sluní jen krátce, jsou aktivní za šera a v noci. Terárium je dobré vybavit úkryty ve výšce a silnými větvemi ke šplhání. V nádrži je nutná vyšší vrstva vlhkého substrátu. Napáječka.

Sociální struktura: Nedoporučuje chov více samců. Možno chovat více samic s jedním samcem u *T. gerrardii*. Někdy bývají ještěři agresivní mezi sebou i v páru. *C. zebrata* se doporučuje chovat jen v páru.

Výživa: C. zebrata přijímají většinou rostlinnou potravu. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi. T.(C.) gerrardii je potravní specialista, přijímá šneky. Lze však dobře převést na náhradní potravu. Dasia především hmyz s doplňkem rostlinné složky.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry!

7. Čeleď Gekonovití (Gekkonidae)

Celá čeleď zahrnuje nesmírně polymorfní spektrum ještěřů, kteří obsazují niky zahrnující extrémní pouštní lokality (Palmatogecko) až velmi vlhké oblasti (Cyrtodactylus), oblasti tropické až kontinentální mírné pásmo (Teratoscincus). Je proto nemožné podat ve stručnosti návod na chov všech rodů. Poskytujeme přehled nejčastěji chovaných rodů rozdělených do skupin dle přibližně stejných nároků.

a) Rody *Tarentola*, *Oedura*, *Diplodactylus*, *Cyrtodactylus*, *Gehyra*, *Cnemaspis* a další

Jde o druhy s noční aktivitou z polosuchých až suchých oblastí s převážně vertikální pohybovou aktivitou

Velikost nádrže: 5x4x6

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele tropického pásma zasahující do subtropických polosuchých až vlhkých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché terárium, teploty 22-28°C, lokální zdroj tepla s možností vyhřátí. Terárium je dobré vybavit skalkami, kořeny popř. šplhacími stěnami, dále je nutné vybudovat skryše. Miska s vodou. Pro rozmnožování většinou nutná zimní klidová perioda. Do terária je nejlepší přístup do z boku nebo zepředu.

Sociální struktura: Nedoporučuje chov více samců. Možno chovat více samic s jedním samcem. U některých (např. *Gehyra mutilata*) možno chovat i více samců.

Výživa: Přijímají většinou živočišnou potravu. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry!

b) Rody *Eublepharis*, *Coleonyx*, *Hemitheconyx*, *Nephrurus*, *Diplodactylus*, *Teratoscincus* a další rody ze suchých a polosuchých oblastí.

Jde o noční gekony většinou z polosuchých až suchých oblastí převážně s horizontální pohybovou aktivitou.

Velikost nádrže: 4x3x3

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele subtropického pásma zasahující do tropických polosuchých až vlhkých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché terárium, teploty 22-28°C, lokální zdroj tepla s možností vyhřátí. Terárium je dobré vybavit skalkami, kořeny a skryšemi. Miska s vodou. Pro rozmnožování většinou nutná zimní klidová perioda. Pro některé zástupce (*Hemitheconyx*, někteří *Diplodactylus*) nutná vyšší vlhkost. Do terária je nejlepší přístup do z boku nebo zepředu.

Sociální struktura: Nedoporučuje se chov více samců. Možno chovat více samic s jedním samcem.

Výživa: Přijímají většinou živočišnou potravu. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry! Pozor na odtrhávání kůže u *Teratoscincus* při manipulaci.

c) Rody *Nactus*, *Paroedura*, *Coleonyx*, a další rody z vlhkých oblastí

Jde o noční gekony ze subtropických a tropických vlhkých oblastí s převážně horizontální pohybovou aktivitou.

Velikost nádrže: 4x3x3

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele subtropického pásma zasahující do tropických polosuchých až vlhkých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché terárium, teploty 22-28°C, lokální zdroj tepla s možností vyhřátí. Terárium je dobré vybavit skalkami, kořeny a skrýšemi. Miska s vodou. Pro rozmnožování většinou nutná zimní klidová perioda. Vhodné je rosení k zajištění dostatečné vlhkosti. Do terária je nejlepší přístup do z boku nebo zepředu.

Sociální struktura: Nedoporučuje chov více samců. Možno chovat více samic s jedním samcem.

Výživa: Přijímají většinou živočišnou potravu. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry!

d) Rody *Hemidactylus*, *Cyrtodactylus*, *Pachydactylus*, *Gehyra*, *Gosymbodes*, *Thecadactylus*, *Gecko*, *Uroplatus*, *Rhacodactylus* a další rody z vlhkých oblastí

Jde o noční druhy z polosuchých až velmi vlhkých oblastí s převážně vertikální pohybovou aktivitou

Velikost nádrže: 4x4x5

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele tropického pásma zasahující do subtropických polosuchých až vlhkých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché terárium, teploty 25-30°C, lokální zdroj tepla s možností vyhřátí (pro *Rhacodactylus* a *Uroplatus* nižší teplota 22-26 C). Terárium je dobré vybavit kořeny, větvemi popř. šplhacími stěnami, dále je nutné vybudovat skrýše (*Rhacodactylus ciliatus* se zahrabává přes den do listů na zemi). Miska s vodou.

Sociální struktura: Nedoporučuje chov více samců. Možno někdy chovat více samic s jedním samcem.

Výživa: Přijímají většinou živočišnou potravu. Někteří zástupci (*Rhacodactylus*) přijímají velký podíl rostlinné složky. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry!

e) Rody *Phelsuma*, *Lygodactylus*, *Gonatodes*

Jde o druhy s denní aktivitou z polosuchých až vlhkých oblastí s převážně vertikální pohybovou aktivitou.

Velikost nádrže: 5x5x6

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele tropického pásma zasahující do subtropických polosuchých až vlhkých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché až tropické vlhké terárium, teploty 25-30°C, lokální zdroj tepla s možností vyhřátí, důležitá je vysoká světelná intenzita a vhodný je zdroj UV záření. Terárium je dobré vybavit kořeny, větvemi popř. šplhacími stěnami, dále je nutné vybudovat skryše. Rosení. Miska s vodou.

Sociální struktura: Nedoporučuje chov více sameců. Chováme většinou v páru. Možno chovat někdy více samic s jedním samcem.

Výživa: Přijímají většinou živočišnou potravu. Někteří zástupci (Phelsuma) přijímají podíl rostlinné složky. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry! Pozor na snadné odtrhávání kůže u Phelsuma.

f) Rody Quedenfeldtia, Ptyodactylus

Denní gekoni s převážně vertikální až semivertikální pohybovou aktivitou

Velikost nádrže: 5x5x6

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele subtropického pásma zasahující do polosuchých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché terárium, teploty 25-30°C, lokální zdroj tepla s možností vyhřátí, důležitá je vysoká světelná intenzita a vhodný je zdroj UV záření. Noční pokles. Terárium je dobré vybavit kořeny, větvemi popř. šplhacími stěnami, dále je nutné vybudovat skryše. Rosení. Miska s vodou.

Sociální struktura: Nedoporučuje chov více sameců. Chováme většinou v páru. Možno chovat více samic s jedním samcem.

Výživa: Přijímají živočišnou potravu. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry!

8. Čeleď Kruhochvostoví (Cordylidae)

Rody *Pseudocordylus*, *Cordylus*, *Platysaurus*, *Gerrhosaurus*, *Zonosaurus*

Velikost nádrže: 5x3x3

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele subtropických a tropických polosuchých až suchých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché terárium, teploty 25-28°C (pro *Cordylus giganteus* 20-25°C), lokální zdroj tepla s možností velkého ohřátí, UV zdroj velmi vhodný. Terárium je dobré vybavit skalkami s vertikálními a šikmými úzkými štěrbinami a šplhacími stěnami. Miska s vodou. Pro rozmnožování většinou nutná zimní klidová perioda či střídání suchých a vlhkých období. Pro *Cordylus giganteus* substrát k zahrabávání.

Sociální struktura: Sociální zvířata, v menších nádržích se nedoporučuje chov více sameců. Mezi samicemi je ustavena hierarchie, možné potyčky.

Výživa: Přijímají většinou živočišnou potravu.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry! Pozor na prochlazení.

9. Čeleď Korovcoví (Helodermatidae)

Rod *Heloderma*

Jde o čeled' zahrnující jedovaté ještěry.

Velikost nádrže: 4x3x2, pro *H. horridum* 4x2x3

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele subtropických a tropických polosuchých až velmi suchých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché terárium, teploty 20-28°C, lokální zdroj tepla s možností velkého ohřátí, UV zdroj velmi vhodný. Terárium je nutné vybavit vlhkými úkryty Miska s vodou. Pro rozmnožování většinou nutná zimní klidová perioda a střídání suchých a vlhkých období. Pro *H. horridum* terárium se silnými větvemi.

Sociální struktura: Nejlépe chovat v páru. Mezi samicemi je ustavena hierarchie, možné potyčky.

Výživa: Přijímají živočišnou potravu, hmyz, krmné hlodavce, vejce.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry! Pozor na prochlazení. Pozor na možné poranění přes látku pytle.

10. Čeled' Tejovítí (*Teiidae*)

a) Rody *Ameiva*, *Cnemidophorus*

Velikost nádrže: 4-5x3x3

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele tropického pásma zasahující do subtropických suchých, polosuchých až vlhkých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché terárium, teploty 25-30°C, lokální zdroj tepla s možností vyhřátí. UV zdroj velmi vhodný. Terárium je dobré vybavit skalkami, kořeny popř. šplhacími stěnami, dále je nutné vybudovat skryše.. Miska s vodou. Pro rozmnožování většinou nutná zimní klidová perioda. Substrát k hrabání. Do terária je nutný přístup do z boku nebo zepředu.

Sociální struktura: Nedoporučuje chov více samců. Možno chovat více samic s jedním samcem.

Výživa: Přijímají většinou živočišnou potravu. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry!

b) Rody *Teju*, *Callopistes*

Velikost nádrže: 4-5x3x3

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele tropického pásma zasahující do subtropických suchých, polosuchých až vlhkých oblastí.

Zařízení terária: Polosuché terárium, teploty 25-30°C, lokální zdroj tepla s možností vyhřátí. UV zdroj velmi vhodný. Terárium je dobré vybavit skalkami, kořeny a dále je nutné vybudovat skryše. Nutné je veškeré větší předměty v teráriu zabezpečit proti podhrabání a přemístění, aby nedošlo k poranění zvířat Miska s vodou. Pro rozmnožování většinou nutná zimní klidová perioda. Substrát k hrabání.

Sociální struktura: Nedoporučuje se chov více samců. Možno chovat více samic s jedním samcem.

Výživa: Přijímají většinou živočišnou potravu, tzn. hmyz, krmní hlodavci a ptáci, vejce. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, doporučuje se rukavice. Transport v plátěných pytlích po jednom, možno použít plastové přenosky s ventilací pro menší ještěry!

c) Rod *Dracaena*

Velikost nádrže: 4x2x4

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele tropických vlhkých oblastí.

Zařízení terária: Vlhčí tropické terárium, teploty 28-35°C, lokální zdroj tepla, UV zdroj velmi vhodný. Prostorná nádrž na vodu, silné větve ke šplhání, část o průměru silnějším, než průměr těla

Sociální struktura: Podle dostupných údajů je možný společný chov.

Výživa: Potravní specialisté, přijímají šneky. Je možno převést s určitými problémy na náhradní potravu.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, doporučuje se rukavice, transport v plátěných pytlích po jednom! Pozor na prochlazení.

11. Čeled' Chameleonovití (*Chamaeleonidae*)

Chov a odchov chameleonů patří, snad s výjimkou *Ch. calyptratus* k jedné z nejsložitějších kapitol vivaristiky. Nelze dát univerzální návod na "minimální" podmínky pro chov a odchov chameleonů ve zkratce. V následujících odstavcích bude uvedeno několik **obecných zásad**, které však v žádném případě nemohou nahradit studium literatury, které nutně musí předcházet nákupu jakéhokoliv druhu chameleona. Doporučené rozměry, potrava, atd. nejsou a ani nemohou být závazné, neboť metodika chovů je zatím nejednotná.

V žádném případě nejde o zvířata, která by měl chovat začátečník a to ani druh *Ch. calyptratus*, u něhož je metodika chovu takřka perfektně zvládnutá. Mezi druhy (kromě *Ch. calyptratus*), které se daří více méně úspěšně odchovávat patří: *Ch. jacksoni*, *Ch. hoehneli*, *Ch. chamaeleon*, *Furcifer lateralis*.

Specialisté odchovávají širokou škálu druhů a jednotlivé údaje, které jsou často velmi rozdílné v rámci jednoho rodu, je třeba hledat v odborné literatuře. Je potěšitelné, že jednu ze světově nejuznávanějších monografií věnovaných chameleonům napsal český autor Petr Nečas.

Velikost nádrže: 4-5x3x3 pro pozemní druhy, 3-4x3x4-5 pro stromové druhy

Klimatické podmínky: Jde o obyvatele tropického pásma zasahující do subtropických suchých a polosuchých oblastí. Řada druhů obývá horské mlžné pralesy s poměrně nízkou teplotou a vysokou vzdušnou vlhkostí.

Zařízení terária: Polosuché až tropické vlhké terárium., teploty 18-30°C, lokální zdroj tepla s možností vyhřátí. UV zdroj velmi vhodný. Nutná je vysoká intenzita světla! Terárium je dobré vybavit větvemi, které vhodně rozčleňují prostor. U velké části druhů je nutná dobrá ventilace terária se suchým vzduchem, jiné druhy vyžadují takřka stoprocentní vlhkost. Miska s vodou. Řada druhů však neumí pít z misky, je proto nutné časté rosení, event. napájení z pipety. Možné je též umístit automatickou napáječku na principu infuzní lahve používané v humánní i veterinární medicíně. Pro rozmnožování je někdy nutné střídání období sucha a vlhka s pohybem teplot. Pro vývoj vajec některých druhů je rovněž nutné střídání teplot v průběhu inkubace. U části druhů je nutné omezit vizuální kontakt, u jiných je nepřipustný vizuální kontakt např. s hady, kteří tvoří v přírodě přirozené nepřátele.

Sociální struktura: Nedoporučuje se chov více jedinců pohromadě, někdy je možný chov v páru. Pro extrémně velké nádrže existuje možnost chovu více samic se samcem, ale jen u některých druhů.

Výživa: Přijímají většinou živočišnou potravu, tzn. hmyz, event. drobní obratlovci, některé druhy přijímají i rostlinnou složku. Nutno dodávat vitamino-minerální směsi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plastových přepravkách, většinou po jednom, u mláďat některých druhů je možná výjimka (*Ch. calypttratus*). Vždy je nutné do přepravky vložit napevno větvičku nebo zmuchlaný papír, aby chameleoni nebyli stresováni nemožností úchopu při transportu.

12. Čeleď Varanovití (*Varanidae*) - asi 50 druhů.

Jedná se o dravé ještěry převážně z tropických oblastí, několik druhů však zasahuje i do temperátních oblastí např. *Varanus griseus*, *V.exanthematicus* a některé druhy z jižní Austrálie. Velikosti jednotlivých druhů jsou velmi rozdílné, od 30 cm do 300 cm. Prakticky u všech druhů je výhodné chovat pouze jednoho samce s jednou i více samicemi. Samci jsou přísně teritoriální a v období páření brání území proti ostatním samcům, kdy může dojít až k zabití samců.

Nároky na prostor 1 zvířete (platí obecně): Délka terária odpovídá minimálně dvojnásobku celkové délky zvířete (hlava -špička ocasu). Šířka terária dvojnásobku délky těla zvířete HT(hlava-tělo). Výška terária odpovídá minimálně celkové délce zvířete. Při každém dalším zvířeti v nádrži nutno celkový prostor zvětšit o min 20%.

Klimatické podmínky: Záleží na druhu, u pouštních druhů denní teploty 25-30oC, lokálně 35oC, noční teploty 18-22oC. U tropických vlhkomilných druhů denní teploty 25-28oC, lokálně 35oC, noční teploty 20-22oC. Vzdušná vlhkost: 70-90%, u pouštních druhů 50-70%. Délka dne: tropické druhy 10-12 hod, druhy z temperátních oblastí 9-10 hod.V zimním období se doporučuje u temperátních druhů snížit teplotu v teráriu na 16-18oC.

Zařízení terária: Záleží na tom, z jakého biotopu jednotlivý druh varana pochází. U druhů žijících v okolí vod, z tropických oblastí, je potřeba, aby 50% plochy terária tvořil bazén s temperovanou vodou, terárium by mělo být dostatečně zarostlé vegetací. U stromových druhů je nutno umožnit dostatečný prostor ke šplhání. U stepních a pouštních druhů stačí miska s vodou a hlubší vrstva písku s možností hrabání.

Sociální struktura: Zvířata možno chovat v párech nebo ve větších skupinách s jedním samcem a více samicemi.

Výživa: Krmení mláďat 2-3x v týdnu drobnými obratlovci nebo bezobratlými, krmení dospělých 1-2x týdně, u temperátních druhů mimo období zimování. Jako krmení dospělým předkládat krmné obratlovce (hlodavci, ptáci apod).

Odchyt a transport:

Odchyt varanů je třeba provádět v kožených rukavicích, u větších druhů s chytacím okem, případně dřevěnou vidlicí. Menší druhy varanů se transportují v plátěných pytlících, větší druhy varanů (nad 150 cm) v transportních bednách odpovídajících velikosti zvířete (d.š.v. zvířete + 25%). Transportovat jednotlivě.

Literatura

Balsai M., J.: Husbandry and breeding of the solomon islands prehensile-tailed skink *Corucia zebrata*, *The Vivarium*, 7, 1, 1995

Balcar M.: Chameleón *Calumna brevicornis*, *Akvárium Terárium*, 38, 11, 1995

- Balcar M.: Odchov chameleona elliotova (*Chamaeleo ellioti*) v druhé filiální generaci, Akvárium Terárium, 42, 3, 1999
- Behul P.: Chov a rozmnožování trnorepů *Uromastix acanthinurus*, Sborník přednášek XV. Národního aktivu teraristů-Most 1988, ZO ČSCH Osek, Kladno, 1988
- Bennett D: A little book of monitor lizards (A Guide to the Monitor Lizards of the World and their Care in Captivity), Viper Press, Aberdeen, 1995
- Berec M.: *Shinisaurus crocodilurus*, Ahl, 1930, Krokodýlovec čínský, Akvárium Terárium, 43, 3, 2000
- Blecha J., Hes O.: Několik poznámek k chovu chameleonů jemenských (*Chamaeleo calyptratus*), Akvárium Terárium, 36, 7, 1993
- Bremert J.: *Chamaeleo (Trioceros) jacksonii*, Akvárium Terárium, 42, 9, 1999
- Bukovský T.: Madagaskarský ninja *Oplurus cuvieri*, Akvárium Terárium, 42, 12, 1999
- Coborn J: Savannah Monitors, T.F.H., Neptune City, 1994
- Dathe F.: *Enyaliosaurus clarki* (Bailey, 1928), Mexikanischer Bergwaldleguan, Aquarien Terrarien, 6, 1985
- Dathe F.: *Cordylus warreni depressus* (Fitzsimons, 1930), Zoutpansberg-Gürtelschweif (Familie:Cordylidae, Gürtel-und Schildechsen), Aquarien Terrarien, 10, 1988
- Dathe F.: *Eumeces coreensis* Doi und Kamita, 1937, Koreaskink (Familie :Scincidae, Skinke), Aquarien Terrarien, 8, 1989
- Dathe F.: *Mabuya multifasciata* (Kuhl, 1820), Vielstreifen-Mabuya (Familie :Scincidae, Skinke), Aquarien Terrarien, 8, 1989
- De Vosjoli P.: The green iguana manual, Advanced Vivarium Systems, Lakeside, 1992
- De Vosjoli P., Mailloux R.: The general care and maintenance of Bearded Dragons, Advanced Vivarium Systems, Lakeside, 1993
- De Vosjoli P.: How to establish ornate *Uromastix*, The Vivarium, 7, 3, 1995
- Fläschendräger A., Wijffels L.: *Anolis*, Natur und Tier-Verlag, Münster, 1996
- Gábriš J.: Leguán zelený, část 1, Akvárium Terárium, 39, 4, 1996
- Gábriš J.: Leguán zelený, část 2, Akvárium Terárium, 39, 5, 1996
- Gábriš J.: Leguán zelený, část 3 Akvárium Terárium, 39, 6, 1996
- Gábriš J.: Leguán zelený, část 4 Akvárium Terárium, 39, 7, 1996
- Gábriš J.: Leguán zelený, část 5 Akvárium Terárium, 39, 8, 1996
- Gábriš J.: Leguán zelený, část 6 Akvárium Terárium, 39, 9, 1996
- Gábriš J.: *Hydrosaurus pustulatus* v ZOO Vídeň, Akvárium Terárium, 44, 1, 2001
- Gábriš J.: *Hydrosaurus pustulatus* v ZOO Vídeň, Akvárium Terárium, 44, 2, 2001
- Gray R., L.: The natural history, husbandry and captive propagation of the Moroccan spiny-tailed lizard, *Uromastix acanthinurus*, The Vivarium, 10, 1,
- Gvoždík L.: Denní gekon z Atlasu *Quedenfeldtia trachyblepharus*, Akvárium Terárium, 35, 4, 1992
- Hallmann G., Krüger J, Trautmann G: Faszinierende Taggeckos. Die gattung *Phelsuma*, Natur und Tier-Verlag, Münster, 1997

- Hauschild A., Henle K., Hitz R., Shea G., Werning H.: Blauzungenskinke, Beiträge zu Tiliqua und Cyclodomorphus, Natur und Tier-Verlag, Münster, 2000
- Hes O.: Několik poznámek k článku Davida Modrého: Kokcidióza chameleonů jemenských, Akvárium Terárium, 41, 7, 1998
- Hlavička P.: Agama kavkazská *Stellio caucasicus*, Akvárium Terárium, 33, 1, 1990
- Hlavička P.: O "léčivém" ještěrovi aneb Scink obecný *Scincus scincus*, Akvárium Terárium, 37, 3, 1994
- Hottmar V.: Chov korovce jedovatého (*Heloderma suspectum*, Cope 1869) a jeho první rozmnožení v ČSFR, Terarista, 2, 1, 1991
- Jes H.: Echsen als Terrarientiere, Gräfe und Unzer, München, 1991
- Jiroušek V.: Stromový scink *Corucia zebrata*, Akvárium Terárium, 39, 8, 1996
- Kinkaid J.: Captive breeding of the Fijian banded iguana at San Diego Zoo, The Vivarium, 8, 5, 1997
- Klátíl L.: Obrazový atlas gekonů, Petr Esterka-Forsáš, Vizovice, 1999
- Kodym P., Velenský P.: Rozmnožování *Chamaeleo chamaeleo* v zajetí, Terarista, 2, 2, 1991
- Kodym P.: Chov a rozmnožování agamy vodní *Physignathus cocincinus* Cuvier, 1892 (Agamidae), Terarista, 3, 1, 1992
- Köhler G.: leguáni rodu *Ctenosaura*-pozorování v přírodě, ohrožení, chov a rozmnožování v teráriu, Niedelliana, 1, 1995
- Langerwerf B.: Keeping and breeding the argentine black and white tegu *Tupinambis teguixin*, The Vivarium, 7, 3, 1995
- Lawler H.E., Van Denvender T., R., Jarchow J.,L.: Ecological and nutritional management of the endangered piebald chuckwalla (*Sauromalus varius*) in captivity, v Murphy J, B, Adler K, Collins J, T: Captive management and conservation of amphibians and reptiles, SSAR, Ithaca, 1994
- Modrý D.: Rozmnožení ropušníků *Phrynosoma orbiculare cortezi* v teráriu, Akvárium Terárium, 37, 6, 1994
- Modrý D.: Kokcidióza chameleonů jemenských (*Chamaeleo calyptratus*), Akvárium Terárium, 40, 1, 1997
- Nečas P.: Chamäleons-bunte Juwelen der Natur, Edition Chimaira bei Bücher-Kreth, Frankfurt am Main, 1995
- Petzold P.: Agama *sanquinolenta* (Pallas 1814), Steppenagame, Aquarien Terrarien, 6, 1981
- Plískal P.: Stromový scink *Corucia zebrata*, Akvárium Terárium, 39, 9, 1996
- Plískal P.: Stromový scink *Corucia zebrata*, Akvárium Terárium, 39, 10, 1996
- Plískal P.: Stromový scink *Corucia zebrata*, Akvárium Terárium, 39, 11, 1996
- Polouček R.: Zkušenosti s chovem některých druhů bazilišků, Niedelliana, 3, 1997
- Polouček R.: Chov a rozmnožení agamy *Gonocephalus chamaeleontinus*, Niedelliana, 3, 1997
- Polouček R.: Dva nové druhy rodu *Basiliscus* v našich teráriích, *Basiliscus galeritus*, Akvárium Terárium, 40, 7, 1997
- Polouček R.: Dva nové druhy rodu *Basiliscus* v našich teráriích, *Corytophanes hernandezi*, Akvárium Terárium, 40, 8, 1997

- Rehák I.: Leguáni kubánští *Cyclura nubila* v ZOO Praha, část 1, Akvárium Terárium, 37, 9, 1994
- Rehák I.: Leguáni kubánští *Cyclura nubila* v ZOO Praha, část 2, Akvárium Terárium, 37, 10, 1994
- Rehák I.: Leguáni kubánští *Cyclura nubila* v ZOO Praha, část 3, Akvárium Terárium, 37, 11, 1994
- Rehák I.: Leguáni kubánští *Cyclura nubila* v ZOO Praha, část 4, Akvárium Terárium, 37, 12, 1994
- Rehák I.: Leguáni kubánští *Cyclura nubila* v ZOO Praha, část 5, Akvárium Terárium, 38, 1, 1995
- Rehák I.: Leguáni kubánští *Cyclura nubila* v ZOO Praha, část 6, Akvárium Terárium, 38, 2, 1995
- Rehák I.: Leguáni kubánští *Cyclura nubila* v ZOO Praha, část 7, Akvárium Terárium, 38, 3, 1995
- Rehák I.: Leguáni kubánští *Cyclura nubila* v ZOO Praha, část 8, Akvárium Terárium, 38, 4, 1995
- Rehák I.: Leguáni kubánští *Cyclura nubila* v ZOO Praha, část 9, Akvárium Terárium, 38, 5, 1995
- Rehák I.: Leguáni kubánští *Cyclura nubila* v ZOO Praha, část 10, Akvárium Terárium, 38, 6, 1995
- Rehák I.: Leguáni kubánští *Cyclura nubila* v ZOO Praha, část 11, Akvárium Terárium, 38, 7, 1995
- Rehák I.: Leguáni kubánští *Cyclura nubila* v ZOO Praha, část 12, Akvárium Terárium, 38, 8, 1995
- Rehák I.: Agama *Physignathus* cf. *Cocincinus* z Tonkinu, Akvárium Terárium, 38, 4, 1995
- Rehák I.: Tajemný teju *Dracaena quaianensis*, Akvárium Terárium, 38, 12, 1995
- Rösler H.: Geckos der Welt. Alle Gattungen, Urania-Verlag, Leipzig-Jena-Berlin, 1995
- Schmidt W., Tamm K., Wallikewitz E.: Chamäleons. Drachen unserer Zeit, Herpetologischer Fachverlag, Münster, 1989
- Sparckland R.: Giant lizards, T.F.H., Neptune City, 1992
- Šapovaliv P.: Poznámky k chovu ještěrek *Lacerta* sp.(1), Akvárium Terárium, 38, 12, 1997
- Šapovaliv P.: Poznámky k chovu ještěrek *Lacerta* sp.(2), Akvárium Terárium, 39, 1, 1998
- Šapovaliv P.: Poznámky k chovu ještěrek *Lacerta* sp.(3), Akvárium Terárium, 39, 2, 1998
- Šapovaliv P.: Poznámky k chovu ještěrek *Lacerta* sp.(4), Akvárium Terárium, 39, 3, 1998
- Trávníček J.: Terárium v plzeňské ZOO (2). Varani komodští, Akvárium Terárium, 42, 1, 1999
- Trávníček J.: Terárium v plzeňské ZOO (3). Varani komodští, Akvárium Terárium, 42, 2, 1999
- Zajíček R.: *Ameiva bifrontata* v teráriu (1), Akvárium Terárium, 43, 4, 2000
- Zajíček R.: *Ameiva bifrontata* v teráriu (2), Akvárium Terárium, 43, 5, 2000
- Zajíček R.: *Ameiva bifrontata* v teráriu (3), Akvárium Terárium, 43, 6, 2000

B. Dvouplazi (*Amphisbaenia*) – 4 čeledě, přes 150 druhů.

Poměrně málo známá skupina plazů, které se v našich podmínkách nechová.

C. Hadi (*Serpentes*) 15-18 čeledí, přes 2850 druhů.

Velikosti nádrží jsou uvedeny v cm a platí pro dva exempláře. Pro každého jedince navíc je nutné navýšit plochu o 20%. Při chovu jednoho exempláře lze snížit plochu o 20%. Výjimky budou zohledněny u každého rodu. U mladých zvířat je možné chovat hady ve výrazně menších nádržích přiměřených velikosti zvířete.

1. Čeleď Slepákovití (Typhlopidae)

Rod Typhlops

Nároky na prostor: Terárium by mělo mít plochu minimálně 30x30x30cm.

Klimatické podmínky: Jde o plazy ze subtropických a tropických oblastí, teplota v rozmezí 25-30°C, lokální zdroj tepla. U druhů z temperátních oblastí vhodné přezimování za sníženého osvětlení a teploty.

Zařízení terária: Vysoká vrstva substrátu, do nádrže nekládat ostré kameny. Na povrch je vhodné uložit kůru či ploché kameny

Sociální struktura: Není známo

Výživa: Především mravenci a termiti včetně vývojových stádií

Odchyt a transport: Odchyt rukou, přenášení nejlépe v větraných krabičkách s mechem či rašelinou.

Poznámka: V lidské péči se prakticky nechovají, data bude nutné v budoucnosti upřesnit

2. Čeleď Vinejšovití (Anilidae) – rody *Cylindrophis*, *Anylius*

Nároky na prostor: Plocha terária 70x40x 30-40cm, pro 2-3 hady.

Klimatické podmínky: Tropičtí hadi, teplota 25-30°C, pozor na přehřátí !

Zařízení terária: Vysoká vrstva substrátu, do nádrže nekládat ostré kameny. Na povrch je vhodné uložit kůru či ploché kameny. Nutná je větší nádrž na vodu

Sociální struktura: Není známo

Výživa: Drobní plazi, obojživelníci, dešť'ovky

Odchyt a transport: Odchyt rukou, přenášení nejlépe v větraných krabičkách s mechem či rašelinou.

Poznámka: V lidské péči se prakticky nechovají, data bude nutné v budoucnosti upřesnit

3. Čeleď Bradavičnickovití (Acrochordidae) - rody *Acrochordus*, *Chersydrus*

Nároky na prostor: Objemné akvaterárium, velikost min. 120x60x60.

Klimatické podmínky: Tropičtí hadi, 27-31°C

Zařízení nádrže: Akvaterárium s brakickou vodou, nutná filtrace. V nádrži četné ukryty, malá souš. Pozor na ostré předměty v nádrži ! Nádrž musí být lehce přistíněná, nežádoucí je proudění vody !

Sociální struktura: Není známo

Výživa: Ryby, vodní obratlovci a koryši, měkkýši

Odchyt a transport: Velmi citliví na traumatizaci, snadno dojde k poškození pokožky. Odchyt rukou, nejlépe ve dvou lidech. Transport v kaliko pytlích, pozor na výkyvy teplot.

Poznámka: V lidské péči se prakticky nechovají, data bude nutné v budoucnosti upřesnit.

4. Čeleď Hroznýšovité (Boidae)

Převážně tropické druhy, které však zasahují i do temperátní oblasti (*Lichanura*, *Charina*, *Eryx*). Jde o hady dosahující velikosti (zahrneme-li rod *Trophidophis*) 30-nad 900cm. U většiny

hroznýšovitých hadů bývají samci, zejména v době páření, teritoriální a brání území vůči ostatním samcům. V době přidávání více samců k samicím při páření je nutný dozor, jelikož se samci mohou těžce poranit. Je tedy lépe nechovat více samců trvale pohromadě. Rovněž období páření je často simulováno změnami vlhkosti a teploty, takže jednotlivé teplotní cykly nemohou být v přehledu uvedeny (Souhrnné podrobné informace lze nalézt např. v klasické monografii: Ross R., A., Marzec G.: The reproductive husbandry of pythons and boas, The Institute for Herpetological research, Standford, CA, 1990)

a) Rod *Acrantophis*

Nároky na prostor: Plocha pro *A. madagascariensis* 160x80x50, pro *A. dumerilli* 130x80x60.

Klimatické podmínky: *A. madagascariensis*: suchý buš, teploty 28-32°C. *A. dumerilli*: vlhké oblasti, teploty 25-30°C

Vybavení nádrže: Substrát, event. vyvýšené police, miska s vodou

Sociální struktura: Viz úvod k hroznýšovitým obecně.

Výživa: Běžně zkrmování hlodavci

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport jednotlivě v plátěných pytlích, v zimních měsících pozor na podchlazení

b) Rod *Boa*

Nároky na prostor: Plocha 170x80, výška není rozhodující. U exemplářů nad 3m plocha 200x80.

Klimatické podmínky: Vzhledem k velkému geografickému areálu nelze přesně specifikovat, obývají oblast od Mexika po severní Argentinu ve velkém vertikálním spektru. Teplota obecně 25-30°C, lokální ohřev.

Vybavení nádrže: Substrát, event. vyvýšené police, miska s vodou

Sociální struktura: Viz úvod k hroznýšovitým obecně.

Výživa: Běžně zkrmování hlodavci, domácí ptáci - dle velikosti

Odchyt a transport: Odchyt rukou, u velkých jedinců nutná dopomoc, transport jednotlivě v plátěných pytlích, v zimních měsících pozor na podchlazení

c) Rod *Calabaria*

Nároky na prostor: Plocha terária 80x40x40.

Klimatické podmínky: Tropičtí hadi, teplota 25-30°C, pozor na přehřátí, lokální ohřev.

Zařízení terária: Vysoká vrstva substrátu, do nádrže nevkládat ostré kameny. Na povrch je vhodné uložit kůru či ploché kameny. Nutná je nádrž na vodu.

Sociální struktura: Není známo

Výživa: Drobní hlodavci

Odchyt a transport: Odchyt rukou, přenášení v plátěných pytlích.

d) Rod *Candoia*

Nároky na prostor: Terárium 60x40x40, pro *C. carinata paulsoni* 60x40x50.

Klimatické podmínky: Tropičtí hadi, teplota 25-30°C, lokální ohřev.

Zařízení terária: Větve na šplhání, úkryty. Vhodná je větší nádrž na vodu

Sociální struktura: Viz obecný úvod k hroznýšovitým.

Výživa: Drobní hlodavci

Odchyt a transport: Odchyt rukou, přenášení v plátěných pytlích.

e) Rody *Chondropython*, *Corallus*, *Sanzinia*

Převážně stromoví hadi, jen výjimečně slézají na zem, což je častější u rodů *Corallus* a *Sanzinia*

Nároky na prostor: Terárium 70x60x80 pro jednoho jedince. Pro pár 80x60x90

Klimatické podmínky: Hadi vlhkých tropů, dešťové pralesy, teploty 25-32°C, mírný noční pokles. Pro *Sanzinia* teploty 21-28°C s nočním poklesem.

Vybavení nádrže: Větve ke šplhání, u *Chondropython* snášková místa, miska s vodou, je třeba rosení

Sociální struktura: Viz obecný úvod k hroznýšovitým. Zvláštní pozornost je nutné věnovat soubojům samců při společném chovu.

Výživa: Běžně zkrmovaní hlodavci

Odchyt a transport: Odchyt rukou, přenášení v plátěných pytlích nebo pevných přenoskách. Vhodné je vložit větev pro možnost obtočení a omezení stresu.

f) Rod *Epicrates*

Nároky na prostor: Plocha 120x80x70. U exemplářů nad 3m plocha 200x80cm. Pro malé druhy postačí nádrže o ploše dna 90x40x40.

Klimatické podmínky: Teplota obecně 26-33°C, lokální ohřev. V noci mírný pokles.

Vybavení nádrže: Substrát, event. vyvýšené police, miska s vodou

Sociální struktura: Viz úvod k hroznýšovitým obecně.

Výživa: Běžně zkrmovaní hlodavci, domácí ptáci-dle velikosti

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport jednotlivě v plátěných pytlích, v zimních měsících pozor na podchlazení.

g) Rody *Eryx*, *Lichanura*, *Charina*

Nároky na prostor: Plocha terária 60-80x40x40.

Klimatické podmínky: U tropických zástupců teplota 25-30°C, pozor na přehřátí, lokální ohřev (*viz výše*). U hadů z temperátní oblasti vhodné zimní klidové období.

Zařízení terária: Vysoká vrstva substrátu, do nádrže nevkładat ostré kameny. Na povrch je vhodné uložit kůru či ploché kameny. Nutná je nádrž na vodu.

Sociální struktura: Není známo

Výživa: Drobní hlodavci, u *Charina* a *Lichanura* též ještěrky a hadi.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, přenášení v plátěných pytlích.

h) Rod *Eunectes*

Nároky na prostor: Plocha 180x80xmin.80. U exemplářů nad 5m plocha až 400x100x100.

Klimatické podmínky: Akvatilní hadi z vlhkých tropů, teplota 25-30°C, lokální ohřev.

Vybavení nádrže: Substrát, event. omyvatelné dno bez substrátu, vyvýšené police, prostorný bazén s vodou

Sociální struktura: Viz úvod k hroznýšovitým obecně.

Výživa: Běžně zkrmovaní hlodavci, domácí ptáci-dle velikosti, větší savci

Odchyt a transport: Odchyt rukou, u velkých jedinců nutná pomoc více osob, transport jednotlivě v plátěných pytlích, v zimních měsících pozor na podchlazení

ch) Rody *Python*, *Liasis*, *Morelia*

Poměrně polymorfní skupiny hroznýšovitých zahrnující drobnější druhy (*P. regius*,) i druhy velmi velké (*P. molurus*, *P. reticulatus*, *L. amethystinus*), druhy málo pohyblivé (*P. curtus*, *P. regius*).

Nároky na prostor: Plocha pro menší druhy 80x60x50, středně velké druhy 150x80x80 (plně dostačuje i pro vzrostlé *P. curtus*). U exemplářů nad 5m plocha až 400x100x100.

Klimatické podmínky: Tropičtí hadi, teplota 25-30°C, lokální ohřev.

Vybavení nádrže: Substrát, event. omyvatelné dno bez substrátu, vyvýšené police, miska s vodou. U skrytých žijících druhů (*P. regius* apod. úkryty). U akvatilních druhů (*P. curtus*, *L. olivaceus*, apod.) prostorný bazén s vodou

Sociální struktura: Viz úvod k hroznýšovitým obecně.

Výživa: Běžně zkrmovaní hlodavci, domácí ptáci-dle velikosti, větší savci

Odchyt a transport: Odchyt rukou, u velkých jedinců nutná pomoc více osob, transport jednotlivě v plátěných pytlích, v zimních měsících pozor na podchlazení

i) Rody *Loxocemus*, *Ungaliophis*, *Trachyboa*, *Trophidophis*

Nároky na prostor: Terárium 70x40x50-60.

Klimatické podmínky: Tropičtí hadi, teplota 23-29°C, pozor na přehřátí, lokální ohřev .

Zařízení terária: Vyšší vrstva substrátu, do nádrže nekládat ostré kameny. Na povrch je vhodné uložit kůru či ploché kameny. Nutná je větší nádrž na vodu. Pro rody *Trophidophis* a *Ungaliophis* větve ke šplhání.

Sociální struktura: Není známo

Výživa: Drobní obratlovci, většinou ještěři a obojživelníci, lze některé druhy převést na náhradní potravu (myši).

Odchyt a transport: Odchyt rukou, přenášení v plátěných pytlích.

5. Čeleď Duhovcovití (*Xenopeltidae*) - rod *Xenopeltis*

Nároky na prostor: Plocha 60x40x40.

Klimatické podmínky: Tropičtí hadi z vlhkých oblastí, 25-30°C

Vybavení nádrže: Vyšší vrstva substrátu, miska s vodou, na povrchu kusy kůry apod. k zajištění úkrytů

Sociální struktura: Není přesně známá.

Výživa: Plazi, obojživelníci, drobní savci.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných sáčcích nebo plastových krabičkách s větracími otvory a mechem, toaletním papírem nebo buničinou

Poznámka: V lidské péči se prakticky nechovají, data bude nutné v budoucnosti upřesnit.

6. Čeledě Užovkovití (Colubridae) a bojgy (Boiginae)

Většinou pohybliví hadi z tropických a subtropických oblastí, vybaveni jedovým aparátem. Toxicita kolísá od rodů nebezpečných po relativně neškodné. Závažnost účinků však může výrazně modifikovat alergická reakce. Často potravní specialisté na studenokrevnou kořist. Sociální struktura hadů z čeledi **Colubridae** nehraje velkou roli, většina hadů žije samotářsky. Možné jsou teritoriální souboje mezi samci v době páření, které mohou skončit i fatálně. V dalším textu nebude tato kategorie již diskutována. Případné výjimky jsou zohledněny konkrétně u rodů, resp. druhů, kterých se týkají.

a) Rody *Ahaetulla*, *Boiga*, *Chrysopelea*, *Imantodes*, *Leptodeira*, *Oxybelis*, *Psammodynastes*

Většinou stromové druhy, někteří zástupci pobývají na zemi (*Boiga trigonata*). U rodu *Leptodeira* kanibalistické tendence, zvážit individuální chov.

Nároky na prostor: Terárium u menších druhů 80x40x50, u velkých zástupců 80x40x90-100

Klimatické podmínky: Tropická vlhká oblast, 26-30°C, v noci pokles až na 22°C.

Vybavení nádrže: Tropické terárium s větvemi, větší miska s vodou, rosení

Výživa: Většinou drobní ještěři, žáby, u velké části možnost převedení na náhradní potravu (myšata, ryby)

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných sáčcích nebo plastových krabičkách s větracími otvory a mechem, toaletním papírem nebo buničinou

Poznámka: V lidské péči se řada druhů chová spíše výjimečně, data bude nutné v budoucnosti upřesnit.

b) Rod *Langaha*

Nároky na prostor: 80x30x45

Klimatické podmínky: Tropická oblast, 26-30°C, v noci pokles až na 20°C

Vybavení nádrže: Pro *L. nasuta* tropické zarostlé terárium, větší miska s vodou, rosení, pro *L. alluaudii* polosuché terárium.

Výživa: Drobní ještěři

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných sáčcích nebo plastových krabičkách s větracími otvory a mechem, toaletním papírem nebo buničinou

Poznámka: V lidské péči se prakticky nechovají, data bude nutné v budoucnosti upřesnit.

c) Rody *Thelotornis*, *Crotaphopeltis*, *Dispholidus*, *Trimorphodon*, *Hypsiglena*, *Telescopus*

Jde o hady obývající suchý až polosuchý buš, některé rody zasahují do tropických vlhčích oblastí

Nároky na prostor: 90x40x50

Klimatické podmínky: Tropická až subtropická oblast, některé rody zasahují do středomořské oblasti (*Telescopus*), teplota 25-30°C, noční pokles, bodový ohřev

Vybavení nádrže: Polosuché terárium s množstvím větví, miska na vodu

Výživa: Především drobní ještěři, obojživelníci. Některé rody mohou dobře přijímat myši (*Trimorphodon*), u ostatních je možnost přivyknout na náhradní krmení .

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných sáčkích nebo plastových krabičkách s větracími otvory a mechem, toaletním papírem nebo buničinou..

Poznámka: V lidské péči se příliš často nechovají, data bude nutné v budoucnosti upřesnit.

d) Rody *Clelia*, *Erythrolampus*, *Oxyrhopus*

Nároky na prostor: 90x40x40, pro *Clelia* 140x50x60

Klimatické podmínky: Tropická vlhká oblast 25-30°C, noční pokles, lokální ohřev

Vybavení nádrže: Polosuché terárium s množstvím větví, miska na vodu, pro *Clelia* větší nádrž na vodu.

Výživa: Především drobní ještěři a hadi, u *Clelia*, *Erythrolampus* možný kanibalismus, zvážit individuální chov.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných sáčkích nebo plastových krabičkách s větracími otvory a mechem, toaletním papírem nebo buničinou.

Poznámka: V lidské péči se příliš často nechovají, data bude nutné v budoucnosti upřesnit.

e) Rody *Psammophis*, *Sonora*, *Phimophis*

Nároky na prostor: 90x40x50

Klimatické podmínky: Tropická a subtropická suchá oblast 25-32°C, noční pokles, lokální ohřev

Vybavení nádrže: Polosuché až suché terárium, miska na vodu. Důležité jsou úkryty. Pro rod *Sonora* je nutná vyšší vrstva substrátu a vlhký úkryt .

Výživa: Především drobní ještěři a drobní hadi, rod *Sonora* zahrnuje hmyzožravé hady, s oblibou přijímají stonožky.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných sáčkích nebo plastových krabičkách s větracími otvory a mechem, toaletním papírem nebo buničinou, což je zvláště vhodné pro *Sonora*.

f) Podčeleď *Colubrinae*, užovky pravé

a) Rody *Arizona*, *Cemophora*, *Drymobius*, *Lytorrhynchus*, *Pseudaspis*, *Phyllorhynchus*, *Rhinocheilus*, *Salvadora*, *Spalerosophis*

Nároky na prostor: 70-90x40x50

Klimatické podmínky: Tropická a subtropická suchá oblast 25-32°C, noční pokles, lokální ohřev

Vybavení nádrže: Polosuché až suché terárium, miska na vodu. Důležité jsou úkryty

Výživa: Především drobní ještěři a drobní hadi, ropuchy, často hlodavci, bezobratlí.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných sáčcích nebo plastových krabičkách s větracími otvory a mechem, toaletním papírem nebo buničinou, u rodu *Drymobius* pozor na prochlazení při transportu .

Poznámka: Rody *Cemophora*, *Lytorrhynchus*, *Pseudaspis*, *Phyllorhynchus* a *Salvadora* se v lidské péči příliš často nechovají, data bude nutné v budoucnosti upřesnit.

b) Rod *Eirenis*

Nároky na prostor: 40x30x30

Klimatické podmínky: Subtropická suchá oblast, teplota 25-27°C, noční pokles, bodový ohřev. Vhodné je přezimování

Vybavení nádrže: Polosuché až suché terárium, miska na vodu. Důležité jsou úkryty.

Výživa: Hmyz

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných sáčcích nebo plastových krabičkách s větracími otvory a mechem, toaletním papírem nebo buničinou.

Poznámka: Hadi se v lidské péči příliš často nechovají, data bude nutné v budoucnosti upřesnit .

c) Rody *Coluber*, *Drymarchon*, *Masticophis*

Nároky na prostor: 70-90x40x50, pro rody *Drymarchon* a *Masticophis* 150x50x60.

Klimatické podmínky: Rody vyskytující se v temperátní oblasti a zasahující do subtropické až tropické oblasti. Teplota 25-32°C, lokální ohřev žádoucí.

Vybavení nádrže: Polosuché až suché terárium, vhodné je vybavit nádrž větvemi a úkryty, miska na vodu. Pro rod *Masticophis* je žádoucí vysoká světelná intenzita v nádrži, UV zdroj vhodný .

Výživa: Především drobní obratlovci, často hlodavci.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných sáčcích nebo plastových krabičkách s větracími otvory a mechem, toaletním papírem nebo buničinou.

d) Rody *Dendrelaphis*, *Leptophis*, *Philothamnus*, *Pseustes*, *Thrasops*

Jde o hady z polosuchých až vlhkých tropů, většinou žijí arboreálně až semiarboreálně

Nároky na prostor: 70-90x40x60

Klimatické podmínky: Teplota 25-32°C, bodový ohřev žádoucí. Noční pokles o 2-5°C. Rosení velmi vhodné.

Vybavení nádrže: Tropické terárium, vhodné je vybavit nádrž větvemi, miska na vodu.

Výživa: Především drobní obratlovci, často ještěři a žáby (*Dendrelaphis*).

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných sáčcích nebo plastových krabičkách s větracími otvory a mechem, toaletním papírem nebo buničinou.

Poznámka: Zástupci této skupiny se v lidské péči příliš často nechovají, data bude nutné v budoucnosti upřesnit.

e) Rody *Gonyosoma*, *Spillotes*, *Ptyas*

Jde o hady z vlhkých tropů, většinou žijí arboreálně až semiarboreálně .

Nároky na prostor: 90x40x90-100, pro rod *Ptyas* 120x50x90.

Klimatické podmínky: Teplota 25-32°C, bodový ohřev žádoucí. Noční pokles o 2-5°C. Časté rosení velmi vhodné.

Vybavení nádrže: Tropické vlhké terárium, vybavit nádrž větvemi, miska na vodu.

Výživa: Především drobní obratlovci, dobře přijímají hlodavce a krmné ptáky. U hadů rodu *Gonyosoma* nutné věnovat pozornost avitaminózám, zejména skupiny B.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných sáčcích nebo plastových krabičkách s větracími otvory a mechem, toaletním papírem nebo buničinou. U mladých *Gonyosom* pozor na poranění lepicí páskou při otevírání plastové krabičky, kdy může dojít k ztržení jemných šupin.

f) Rody *Elaphe*, *Lampropeltis*, *Pituophis*

Hadi převážně z temperátních oblastí, část rodu *Elaphe* však zahrnuje čistě tropické druhy.

Nároky na prostor: 50x40x40 pro malé druhy a poddruhy (např. *E. bimaculata*, *E. dione*, *L. triangulum elapsoides*, *L.t. gentilis*, *L.t. sypila*, *L. pyromelana*, apod.) 80x40x50 pro středně velké zástupce (*E. guttata*, *E. radiata*, *E. schrencki*, *L. getulus*, *L.t. sinaloe*, apod.), 120x50x60 pro velké druhy (*Pituophis*, *E. taeniura*, *E. carinata*, *L.t. gaigeae*, apod.)

Klimatické podmínky: Teplota 23-28°C, lokální ohřev žádoucí. Noční pokles o 2-5°C u druhů z temperátních oblastí.

Vybavení nádrže: Vlhké až suché terárium, vybavit nádrž větvemi a úkryty, miska na vodu

Výživa: Především drobní obratlovci, dobře přijímají hlodavce a krmné ptáky. U některých druhů a poddruhů hadů rodu *Lampropeltis* sklony ke kanibalismu, též u některých *Elaphe* (*E. carinata*).

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných sáčcích nebo plastových krabičkách s větracími otvory a mechem, toaletním papírem nebo buničinou.

Poznámka: Jelikož jde o velmi polymorfní skupinu hadů jak geograficky tak nároky na chov nelze ve zkratce specifikovat všechny nároky na chov. U druhů z temperátní oblasti je žádoucí zimní klidová perioda.

g) Rod *Opheodrys*

Nároky na prostor: 50x40x40

Klimatické podmínky: Teplota 23-25°C. Noční pokles o 2-5°C, lokální zdroj tepla. Rosení vhodné.

Vybavení nádrže: Terárium, vybavit nádrž větvemi, miska na vodu. Vhodné je osázet terárium rostlinami. Úkryt. Doporučuje se UV zdroj.

Výživa: Hmyz, především cvrčci, sarančata, pavouci. Hmyz nutno obohacovat o vitamino-minerální směs

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných sáčcích nebo plastových krabičkách s větracími otvory a mechem, toaletním papírem nebo buničinou. Pozor na poškození šupin.

Poznámka: Obtížněji chovatelní hadi .

h) Rod *Zaocys*

Nároky na prostor: 200x80x50

Klimatické podmínky: Teplota 30-35°C. Noční mírný pokles o 2-5°C, lokální zdroj tepla.

Vybavení nádrže: Terárium vybavit bazénem, nutná suchá místa.

Výživa: Pravděpodobně obratlovci.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných sáčcích.

Poznámka: Zástupci této skupiny se v lidské péči příliš často nechovají, data bude nutné v budoucnosti upřesnit.

ch) Podčeleď *Dasypeltinae*, vejcožrouti – rod *Dasypeltis*

Nároky na prostor: 50x30x40

Klimatické podmínky: Teplota 25-30°C. Noční mírný pokles o 2-5°C, lokální zdroj tepla. U druhu D. atra 20-25°C, pokles až na 17-20°C

Vybavení nádrže: Terárium polosuché s úkryty, u druhu D. atra vlhké s rostlinami.

Výživa: Ptačí vejce, vajíčka křepelek, andulek apod.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných sáčcích.

i) Podčeleď *Dipsadinae*, šnekožrouti – rody *Dipsas*, *Sibon*, *Pareas*

Nároky na prostor: 50x40x40

Klimatické podmínky: Teplota 23-28°C. Noční mírný pokles o 2-5°C, lokální zdroj tepla. Nutné časté rosení

Vybavení nádrže: Terárium tropické vlhké s rostlinami.

Výživa: Potravní specialista, přijímá hlemýždě.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných sáčcích nebo lépe v plastových krabičkách s ventilací a vlhkým mechem.

j) Podčeleď *Homalopsinae*, vodnářky – rody *Cerberus*, *Enhydris*, *Erpeton*, *Homalopsis*

Nároky na prostor: 50x40x40, pro velké zástupce (*Homalopsis*, *Cerberus*) 80x40x50

Klimatické podmínky: Teplota 23-28°C. Teplota vody 25-28°C.

Vybavení nádrže: Tropické akvaterárium s pevninou, u rodu *Cerberus* vhodné větve. U rodu *Erpeton* je žádoucí zarostlá vodní nádrž se substrátem. Brakická voda je někdy vyžadována u *Cerberus*, *Enhydris*.

Výživa: Vodní obratlovci i bezobratlí.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných sáčcích nebo lépe v plastových krabičkách s ventilací a vlhkým mechem.

Poznámka: Zástupci této skupiny se v lidské péči příliš často nechovají, data bude nutné v budoucnosti upřesnit.

k) Podčeleď *Lycodontinae*

Rody *Boedon*, *Lioheterodon*

Nároky na prostor: 50x30x40, pro *Lioheterodon* 100x40x50

Klimatické podmínky: Teplota 26-30°C. Noční mírný pokles o 2-5°C, lokální zdroj tepla.

Vybavení nádrže: Terárium polosuché s úkryty, u druhu *B. olivaceus*, *L. madagascariensis*, vlhčí.

Výživa: Běžní krmní hlodavci a ptáci

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných sáčkách.

Rody *Dinodon*, *Oligodon*

Nároky na prostor: 70x30x40

Klimatické podmínky: Teplota 26-28°C. Noční mírný pokles o 2-5°C, lokální zdroj tepla. Pro *Oligodon* teplota až 30°C, pro horské druhy *Oligodon spec.* Noční poles až na 20°C

Vybavení nádrže: Terárium vlhké s větší napáječkou.

Výživa: Drobnější plazi, žáby. Možno přivyknout někdy na náhradní potravu.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných sáčkách.

Rod *Farancia*

Nároky na prostor: 80x40x40

Klimatické podmínky: Teplota 24-30°C

Vybavení nádrže: Akvaterárium s vlepenou souší s kůrou nebo mulčovací kůrou

Výživa: Drobnější ryby, úhoři, žáby, obojživelníci. Možno přivyknout někdy na náhradní potravu.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plastových krabičkách a ventilací a vlhkým substrátem.

Poznámka: Prakticky se nechovají v péči člověka. Jde o nesmírně choulostivé chovance s tendencí ke kožním zánětům, obstarání přirozené potravy je velmi obtížné.

I) Podčeleď *Natricinae*

Rody *Natrix*, *Nerodia*, *Rhabdophis*, *Sinonatrix*, *Tretanorhinus*

Nároky na prostor: 80x40x40

Klimatické podmínky: Teplota 20-30°C, pro *Rhabdophis* a *Sinonatrix* z tropických oblastí 25-30°C

Vybavení nádrže: Akvaterárium s vlepenou souší se substrátem, vhodné skryše a větve nad vodou.

Výživa: Drobnější ryby, žáby, obojživelníci.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlících nebo v plastových krabičkách a ventilací.

Rody *Aphiesma*, *Carphophis*, *Diadophis*, *Storeria*, *Thamnophis*

Převážně tropičtí a subtropičtí hadi, rod *Thamnophis* zasahuje vysoko do mírného pásma

Nároky na prostor: 60x40x40

Klimatické podmínky: Teplota 25-30°C, pro *Storeria* a *Aphiesma vibakari* 20-26°C s mírným nočním poklesem

Vybavení nádrže: Vlhké terárium s objemnější vodní nádržkou

Výživa: Drobnější ryby, žáby, obojživelníci, plži (*Storeria occipitomaculata*), žížaly, myšata. Pozor na avitaminózy při zkrmování mrtvých nebo mražených ryb.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlících nebo v plastových krabičkách a ventilací.

m) Podčeleď *Sibynophinae* – rod *Scaphiodontophis*

Nároky na prostor: 60x40x40

Klimatické podmínky: Teplota 24-28°C, jde o hady z vlhkých horských deštných pralesů

Vybavení nádrže: Vlhké terárium s vodní nádržkou, vhodné je umístění skryší

Výživa: Drobnější ještěři, žáby.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlících nebo v plastových krabičkách a ventilací.

n) Podčeleď *Xenodontinae*

Rody *Alsophis*, *Conophis*

Nároky na prostor: 80x40x50

Klimatické podmínky: Teplota 25-28°C, jde o hady z vlhkých lesů, kteří však obývají i otevřenou krajinu suchého charakteru .

Vybavení nádrže: Polosuché terárium s napáječkou, vhodné je umístění skryší

Výživa: Drobnější ještěři, žáby, dobře přijímají i krmné hlodavce a ev. i krmné ptáky.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlících nebo v plastových krabičkách a ventilací.

Rody *Cyclagras*, *Leimadophis*, *Liophis*, *Xenodon*, *Lystrophis*

Většinou jde o pozemní druhy z tropických, ev. subtropických oblastí. Rod *Cyclagras* velmi akvatilní.

Nároky na prostor: 80x40x40, pro rod *Cyclagras* rozměry 110x50x60.

Klimatické podmínky: Teplota 25-30°C, jde o hady z vlhkých lesů, kteří však obývají i otevřenou krajinu v okolí vod.

Vybavení nádrže: Polosuché terárium s napáječkou, vhodné je umístění skryší. Pro rod *Cyclagras* nutná objemná nádrž na vodu.

Výživa: Drobnější ještěři, žáby, dobře přijímají i krmné hlodavce a ev. i krmné ptáky.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlících nebo v plastových krabičkách a ventilací. Pozor na možnou intoxikaci zadními zuby.

Rod *Heterodon*

Nároky na prostor: 70x40x40

Klimatické podmínky: Teplota 27-30°C, jde o hady z suchých subtropů. Vhodný je zimní klid.

Vybavení nádrže: Polosuché terárium s napáječkou, vhodné je umístění skryší. Nutná je vyšší vrstva substrátu, jelikož hadi ryjí, nevkládat ostré kameny.

Výživa: Ropuchy, dobře přijímají myšata i odrostlejší myši .

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlících nebo v plastových krabičkách a ventilací.

Rod *Philodryas*

Nároky na prostor: 80x40x50

Klimatické podmínky: Teplota 27-30°C, jde o hady z vlhkých subtropů a tropů. Obývá i otevřenou krajinu.

Vybavení nádrže: Vlhké terárium s napáječkou. V teráriu nesmí chybět větve, vhodné je nádrž osázet.

Výživa: Žáby, drobní plazi, možnost přijímání myšat.

Odchyt a transport: Odchyt rukou, transport v plátěných pytlících nebo v plastových krabičkách a ventilací.

7) Čeleď Korálovcovití (*Elapidae*)

Jde o toxicky velmi významnou čeleď. Většina zástupců patří ke smrtelně jedovatým hadům disponujících mimo jiné velmi účinným neurotoxinem. Nádrže by měly být uzamykatelné a umístěné ve speciální místnosti. Do nádrží je vhodné pro snadnější manipulaci vkládat uzavíratelný úkryt. Existuje řada technik na odchyt jedovatých hadů, častěji se používá háček, event. dva. Velmi vhodná je dopomoc další osoby. Pro transport platí zvýšená bezpečnostní opatření (pevný obal navíc), aby bylo zamezeno jednak úniku a jednak poranění osob přes stěnu přepravky.

a) Rody *Aspidelaps*, *Acantophis*

Nároky na prostor: 80x50x50

Klimatické podmínky: Teplota 27-32°C, jde o hady ze suchých subtropů a tropů. *Acantophis* obývá i lesnatou krajinu .

Vybavení nádrže: Polosuché terárium s napáječkou.

Výživa: Přijímají drobné teplokrevné obratlovce.

Odchyt a transport: Odchyt pomocí speciálních háčků, transport v plátěných pytlících uložených v pevném obalu s ventilací kvůli nebezpečí úrazu přes tkaninu sáčku. Možno v plastových krabičkách a ventilací.

b) Rody *Bungarus*, *Maticora*, *Micrurus*, *Micruroides*, *Calliophis*

Nároky na prostor: 90x50x50, pro drobné korálovce 60x50x40

Klimatické podmínky: Teplota 27-32°C, jde o hady z polosuchých subtropů a tropů (*Micruroides*), obývají dále vlhké tropické a subtropické oblasti.

Vybavení nádrže: Polosuché terárium s napáječkou.

Výživa: Přijímají drobné plazy, někdy teplokrevné obratlovce. *Bungarus* a *Maticora ophiophágní*, pozor na kanibalismus. Někteří zástupci rodu *Bungarus* přijímají v lidské péči hlodavce.

Odchyt a transport: Odchyt pomocí speciálních háčků, transport v plátěných pytlících uložených v pevném obalu s ventilací kvůli nebezpečí úrazu přes tkaninu sáčku. Možno v plastových krabičkách s ventilací.

c) Rod *Dendroaspis*

Rychlí hadi žijící semiarboreálním způsobem.

Nároky na prostor: 150x50x80

Klimatické podmínky: Teplota 27-32°C, jde o hady z polosuchých tropů až subtropů (*D. polylepis*), obývají dále vlhké tropické a subtropické oblasti, galeriové lesy až horské mlžné lesy (*D. angusticeps*, *jamesoni*).

Vybavení nádrže: Polosuché terárium s napáječkou a větvemi, pro druhy z vlhčích oblastí vlhké tropické terárium, rosení je žádoucí.

Výživa: Přijímají drobné teplokrevné obratlovce.

Odchyt a transport: Odchyt pomocí speciálních háčků, transport v plátěných pytlících uložených v pevném obalu s ventilací kvůli nebezpečí úrazu přes tkaninu sáčku. Možno v plastových krabičkách a ventilací.

d) Rod *Boulengerina*

Akvatilní druh z tropické oblasti

Nároky na prostor: 100x 40x50

Klimatické podmínky: Teplota 27-32°C, lokální zdroj tepla.

Vybavení nádrže: Akvaterárium s vlepenou souší.

Výživa: Ryby, drobní vodní obratlovci.

Odchyt a transport: Odchyt pomocí speciálních háčků, transport v plátěných pytlících uložených v pevném obalu s ventilací kvůli nebezpečí úrazu přes tkaninu sáčku. Možno v plastových krabičkách a ventilací.

e) Rody *Hemachatus*, *Naja*, *Oxyuranus*, *Walterinnesia*

Nároky na prostor: 120x 40x50, pro rod *Oxyuranus* 150x40x50

Klimatické podmínky: Druhy obývající tropické až subtropické oblasti. Teplota 27-32°C, lokální zdroj tepla. U subtropických druhů je vhodný noční pokles.

Vybavení nádrže: Polosuché terárium s ukrytí a napáječkou. U rodu *Oxyuranus* větší nádoba s vodou.

Výživa: Drobní hlodavci, ev. krmní ptáci. (*Naja prakticky všežravá*)

Odchyt a transport: Odchyt pomocí speciálních háčků, transport v plátěných pytlících uložených v pevném obalu s ventilací kvůli nebezpečí úrazu přes tkaninu sáčku. Možno v plastových krabičkách a ventilací. Pozor na možnost vystříknutí jedu na značnou vzdálenost u některých kober! Při manipulaci používat ochranné brýle nebo štít.

f) Rod *Ophiophagus*

Nároky na prostor: 300x80x60

Klimatické podmínky: Druhy obývající tropické vlhké oblasti, zasahuje do horských deštných lesů. Teplota 28-32°C, lokální zdroj tepla.

Vybavení nádrže: Vlhké terárium s ukryty, větší nádoba s vodou. Rosení je žádoucí.

Výživa: Hadi, obtížně se převádí na náhradní potravu.

Odchyt a transport: Odchyt pomocí speciálních háčků, transport v plátěných pytlících uložených v pevném obalu s ventilací kvůli nebezpečí úrazu přes tkaninu sáčku. Možno v plastových krabičkách a ventilací.

Poznámka: Zástupci této skupiny se v lidské péči příliš často nechovají, data bude nutné v budoucnosti upřesnit.

8. Čeleď Vodnářovití (*Hydrophiidae*) – rody *Laticauda*, *Hydrophis*

Akvatilní hadi obývající mořské pobřeží, některé druhy vystupují do brakických i sladkých vod subtropických a tropických oblastí. Jde o toxicky významnou skupinu !

Nároky na prostor: 130x50x60

Klimatické podmínky: Akvatilní hadi obývající mořské pobřeží, některé druhy vystupují do brakických i sladkých vod subtropických a tropických oblastí. Teplota vody 24-26°C, lokální zdroj tepla.

Vybavení nádrže: Akvárium s vlepenou souší s lokálním zdrojem tepla. Nutná mořská voda. Výjimka: *Hydrophis semperi* - sladkovodní akvárium !

Výživa: Převážně ryby a mořští živočichové.

Odchyt a transport: Odchyt pomocí speciálních háčků a sítěk. Transport v plátěných pytlících uložených v pevném obalu s ventilací kvůli nebezpečí úrazu přes tkaninu sáčku. Možno v plastových krabičkách a ventilací. Pozor na přesušení a vysoké teploty !

Poznámka: Zástupci této skupiny se v lidské péči příliš často nechovají, data bude nutné v budoucnosti upřesnit

9. Čeleď Zmije zemní (*Atractaspididae*) – rod *Atractaspis*

Nároky na prostor: 90x40x40

Klimatické podmínky: Obývají subtropické a tropické vlhké oblasti, zasahuje do savan a polopouští, často ryjí v zemi. Teplota 25-28°C, lokální zdroj tepla.

Vybavení nádrže: Polosuché terárium s úkryty, nádoba s vodou. Vyšší vrstva substrátu.

Výživa: Drobní obratlovci.

Odchyt a transport: Odchyt pomocí speciálních háčků, transport v plátěných pytlících uložených v pevném obalu s ventilací kvůli nebezpečí úrazu přes tkaninu sáčku. Možno v plastových krabičkách a ventilací.

Poznámka: Zástupci této skupiny se v lidské péči příliš často nechovají, data bude nutné v budoucnosti upřesnit.

10. Čeleď Zmijovití (Viperidae)

Zástupci čeledi jsou toxicky významní, obývají rozmanité biotopy od mírného pásu po tropické oblasti, jde o pozemní i arborikolní hady. Sociální chování je u této čeledi zanedbatelné, proto nebude u jednotlivých skupin uváděno. Pouze je nutné věnovat pozornost společnému chovu samců v době páření, kdy mohou vznikat rituální souboje, které však v teráriu mohou skončit fatálně, jelikož poražený samec se nemůže vzdálit z dosahu vítěze.

a) Rod *Atheris*

Nároky na prostor: 50x40x80

Klimatické podmínky: Obývají tropické vlhké oblasti, zasahuje do savan. Arborikolní druhy. Teplota 25-28°C, lokální zdroj tepla, noční pokles.

Vybavení nádrže: Tropické vlhké terárium s větvemi, nádoba s vodou. Vyšší vlhkost, časté rosení.

Výživa: Drobní plazi, žáby, hlodavci.

Odchyt a transport: Odchyt pomocí speciálních háčků, transport v plátěných pytlících uložených v pevném obalu s ventilací kvůli nebezpečí úrazu přes tkaninu sáčku. Možno v plastových krabičkách a ventilací.

Poznámka: Zástupci této skupiny se v lidské péči příliš často nechovají, data bude nutné v budoucnosti upřesnit.

b) Rody *Azemiops*, *Bitis gabonica*, *B. nasicornis*, *Daboia russeli*

Nároky na prostor: 100x70x50, pro *Azemiops* 80x40x40

Klimatické podmínky: Obývají tropické vlhké oblasti, zasahují do savan. Teplota 25-28°C, lokální zdroj tepla.

Vybavení nádrže: Tropické vlhké terárium s úkryty, nádoba s vodou. Vyšší vlhkost, časté rosení .

Výživa: Krmí hlodavci.

Odchyt a transport: Odchyt pomocí speciálních háčků, transport v plátěných pytlících uložených v pevném obalu s ventilací kvůli nebezpečí úrazu přes tkaninu sáčku. Možno v plastových krabičkách a ventilací.

c) Rody *Bitis arietans*, *Bitis* malé druhy, *Causus*, *Daboia*, *Echis*

Nároky na prostor: 100x 50 x50cm pro *B. arietans* a *D. lebetina*, pro ostatní zástupce 70x40x40

Klimatické podmínky: Obývají subtropické a tropické suché oblasti. Teplota 25-28°C, lokální zdroj tepla. V noci pokles teploty.

Vybavení nádrže: Polosuché terárium s úkryty, nádoba s vodou.

Výživa: Krmní hlodavci, hmyz, drobní plazi.

Odchyt a transport: Odchyt pomocí speciálních háčků, transport v plátěných pytlících uložených v pevném obalu s ventilací kvůli nebezpečí úrazu přes tkaninu sáčku. Možno v plastových krabičkách a ventilací.

d) Rody *Cerastes*, *Pseudocerastes*, *Eristicophis*

Nároky na prostor: 60x50x30

Klimatické podmínky: Obývají subtropické a tropické suché až pouštní oblasti. Teplota 25-30°C, lokální zdroj tepla. V noci pokles teploty.

Vybavení nádrže: Suché terárium s úkryty, nádoba s vodou. Nutná vyšší vrstva jemného písku, hadi se zahrabávají.

Výživa: Krmní hlodavci.

Odchyt a transport: Odchyt pomocí speciálních háčků, transport v plátěných pytlících uložených v pevném obalu s ventilací kvůli nebezpečí úrazu přes tkaninu sáčku. Možno v plastových krabičkách a ventilací.

e) Rod *Vipera*

Nároky na prostor: 70x50x30

Klimatické podmínky: Obývají středomořskou oblast, zasahují vysoko do mírného pásu. Prostředí různorodé, včetně kulturní krajiny. U jednotlivých druhů často rozdílné podmínky. Teplota 25-28°C, lokální zdroj tepla. V noci pokles teploty. Pro množení nutné přezimování nebo zimní klidová perioda.

Vybavení nádrže: Polosuché terárium s úkryty, nádoba s vodou.

Výživa: Krmní hlodavci.

Odchyt a transport: Odchyt pomocí speciálních háčků, transport v plátěných pytlících uložených v pevném obalu s ventilací kvůli nebezpečí úrazu přes tkaninu sáčku. Možno v plastových krabičkách a ventilací.

11. Čeleď Chřestýšoví (Crotalidae)

Zástupci čeledi jsou toxicky významní, obývají rozmanité biotopy od mírného pásu po tropické oblasti, jde o pozemní i arborikolní hady. Sociální chování je u této čeledi zanedbatelné, proto nebude u jednotlivých skupin uváděno. Opět je nutné věnovat pozornost společnému chovu samců v době páření, kdy mohou vznikat rituální souboje, které však v teráriu mohou skončit fatálně, jelikož poražený samec se nemůže vzdálit z dosahu vítěze.

Čeleď zahrnuje ekologicky velmi odlišně se chovající druhy, bude tedy nutné u jednotlivých skupin pečlivě studovat dostupnou literaturu, protože s řadou druhů jsou jen malé zkušenosti při chovu v lidské péči, dále sem naopak patří druhy rutinně množené chovateli jedovatých hadů .

a) Rody *Botrechis*, *Bothropsis*, *Trimerosurus* - stromové druhy

Nároky na prostor: 50x40x80

Klimatické podmínky: Obývají tropické vlhké oblasti, zasahují i do sekundárních savan. Arborikolní druhy. Teplota 25-28°C, lokální zdroj tepla, noční pokles.

Vybavení nádrže: Tropické vlhké terárium s větvemi, nádoba s vodou. Vyšší vlhkost, časté rosení.

Výživa: Drobní plazi, žáby, hlodavci.

Odchyt a transport: Odchyt pomocí speciálních háčků, transport v plátěných pytlících uložených v pevném obalu s ventilací kvůli nebezpečí úrazu přes tkaninu sáčku. Možno v plastových krabičkách a ventilací.

b) Rody *Bothrops*, *Hypnale*, *Porthidium*, *Ophyanus*, *Trimerosurus* - pozemní druhy

Jde o velmi různorodou skupinu co se ekologických nároků týká, u velké části druhů není publikována takřka žádná chovatelská literatura. Jedná se rovněž o toxicky velmi významné plazy.

Nároky na prostor: 80x40x40, pro velké zástupce (např. *B. asper*, *B. atrox*) 100x40x50

Klimatické podmínky: Obývají tropické vlhké oblasti, zasahují i do sekundárních savan. Pozemní druhy. Teplota 25-28°C, lokální zdroj tepla, noční pokles.

Vybavení nádrže: Tropické vlhké terárium s větvemi, nádoba s vodou Vyšší vlhkost, časté rosení (*B. asper*, *B. atrox*, *B. caribbeanus*, *B. jararacussu*, *B. lanceolatus*, *P. hyophora*, *P. nasutum*, *P. nummifer*, atd.). Poněkud nižší teploty ve vlhkém teráriu pro *B. andianus*, *B. microphthalmus*, *B. venezuelensis*, *P. barbouri*, *P. picador*, *T. monticola*, *T. jerdoni*, *T. strigatus*, *T. malabaricus*, atd.) U druhů ze savan polosuché terárium s napáječkou (*B. erythromelas*, *B. fonsecai*, *B. jararaca*, *B. neuwiedi*, *B. ammodytoides*, *B. cotiara*, *B. harnelli*, *P. dunni*, *P. lansbergi*, *P. yucatanicum*, atd.).

Výživa: Drobní plazi, žáby, hlodavci.

Odchyt a transport: Odchyt pomocí speciálních háčků, transport v plátěných pytlících uložených v pevném obalu s ventilací kvůli nebezpečí úrazu přes tkaninu sáčku. Možno v plastových krabičkách a ventilací.

c) Rody *Crotalus*, *Sistrurus*

Rovněž poněkud různorodá skupiny zahrnující druhy z mírného pásma až po druhy, resp. poddruhy tropické. Jde o pozemní hady.

Nároky na prostor: 80x40x40, pro velké zástupce (např. *C. adamanteus*, *C. basiliscus*, *C. atrox*, *C. durissus*) 120x40x50

Klimatické podmínky: Obývají mírné savany, horské vlhké biotopy (*C. lepidus*), subtropické suché a polosuché oblasti, subtropické pouště (*C. cerastes*) i tropické vlhké oblasti, zasahují i do sekundárních savan. Pozemní druhy. Teplota 25-30°C, lokální zdroj tepla, noční pokles.

Vybavení nádrže: Polosuché terárium s úkryty, nádoba s vodou. Vyšší vlhkost, častější rosení (*C. durissus*, *C. horridus*). Poněkud nižší teploty v teráriu pro *C. molossus*, *C. pusillus*, *C. wilardi* (22-25°C, v noci pokles až na 16-18°C). U *C. cerastes* vrstva písku k zahřívání a vyšší teploty.

Výživa: Především krmí hlodavci.

Odchyt a transport: Odchyt pomocí speciálních háčků, transport v plátěných pytlících uložených v pevném obalu s ventilací kvůli nebezpečí úrazu přes tkaninu sáčku. Možno v plastových krabičkách a ventilací.

d) Rody *Calloselasma*, *Deinagkistrodon*

Nároky na prostor: 80x40x40

Klimatické podmínky: Obývají nížinné i horské vlhké lesní biotopy. Pozemní druhy. Teplota 25-30°C, lokální zdroj tepla, noční pokles. Pro *Deinagkistrodon* 20-25°C.

Vybavení nádrže: Vlhčí terárium se suchými úkryty, nádoba s vodou.

Výživa: Drobní studenokrevní obratlovci a krmní hlodavci.

Odchyt a transport: Odchyt pomocí speciálních háčků, transport v plátěných pytlících uložených v pevném obalu s ventilací kvůli nebezpečí úrazu přes tkaninu sáčku. Možno v plastových krabičkách a ventilací.

e) Rod *Lachesis*

Velmi choulostivý, publikovány ojedinělé odchovy v lidské péči.

Nároky na prostor: 300x100x100

Klimatické podmínky: Obývají nížinné i horské vlhké lesní biotopy. Pozemní druh. Teplota 20-25°C, lokální zdroj tepla, noční pokles.

Vybavení nádrže: Vlhčí terárium s úkryty, nádoba s vodou. Časté rosení

Výživa: Drobní studenokrevní obratlovci a krmní hlodavci.

Odchyt a transport: Odchyt pomocí speciálních háčků, transport v plátěných pytlících uložených v pevném obalu s ventilací kvůli nebezpečí úrazu přes tkaninu sáčku. Možno v plastových krabičkách a ventilací u malých exemplářů.

Literatura:

Bálek J.: Madagaskarské užovky rodu *Lioheterodon*, *Akvárium Terárium*, 38, 7, 1995

Burger R., M.: Natural history and husbandry of the caribbean dwarf boas of the genus *Trophidophis*, *The Vivarium*, 8, 3, 1996

Card W.: Notes on the natural history and husbandry of the temple viper (*Tropidolaemis wagleri*), *The Vivarium*, 5, 5, 1993

DeSilva A.: *Bungarus caeruleus*, jeho ekologie a případy uštknutí na Srí Lance, *Chamaeleo*, 4, 1994

De Vosjoli P.: The general care and maintenance of red-tailed boas, *Advanced Vivarium Systems*, Lakeside, 1990

De Vosjoli P., Klingenberg R., Barker D., Barker T.: The ball python manual, *Advanced Vivarium Systems*, Lakeside, 1995

Esterbauer H.: Ekologická a etologická pozorování *Daboia palestinae*, *Terarista*, 4, 2-3, 1993

Fogel D.: Sand Boas (genus *Eryx*) in the wild and in captivity, *The Vivarium*, 5, 1, 1993

Frye F., J.: *Reptile Care*, T.F.H., Neptune City, 1991

Hadaš L.: Postřehy z chovu užovky *Gonyosoma oxycephalum*, *Terarista*, 3, 2-3, 1992

Hegner D.: Egypské kobry rodu *Naja*-(1) *Naja pallida*, *Akvárium Terárium*, 37, 9, 1994

Hegner D.: Egypské kobry rodu *Naja*-(2) *Naja haje*, *Akvárium Terárium*, 37, 10, 1994

Hegner D.: Hlavatka *Telescopus dhara*, *Akvárium Terárium*, 38, 3, 1995

- Hegner D.: Zmijovití hadi Egypta 1, Akvárium Terárium, 38, 7, 1995
- Hegner D.: Zmijovití hadi Egypta 2, Akvárium Terárium, 38, 8, 1995
- Hegner D., Zajac.: Determinace zelených chřestýšovců rodu *Trimerosurus*, *Chamaeleo*, 5, 1995
- Hegner D., Lelek J.: Chov a odchov zmije rohaté *Cerastes cerastes*, Akvárium Terárium, 41, 8, 1998
- Hegner D.: Přehled chřestýšů (*Crotalidae*), chov a odchov chřestýše brazilského (*Crotalus durissus*), *Niedeliana*, 4, 1998
- Hes O.: Několik poznámek k chovu *Lampropeltis getulus floridana*, Akvárium Terárium, 40, 2, 1997
- Hes O.: Toxicita 1% Arpalitu pro zmiji *Bitis gabonica*, Akvárium Terárium, 40, 12, 1997
- Hes O.: Komplikovaná fraktura čelisti u *Elaphe guttata guttata*, Akvárium Terárium, 41, 1, 1998
- Hes O.: *Elaphe carinata*: chov a rozmnožování F1 generace v lidské péči, Akvárium Terárium, 44, 6, 2001
- Hlavička P.: Několik údajů o chovu kubánského hada *Trophidophis melanurus*, *Terarista*, 2, 7, 1991
- Jiroušek V., T.: Ohrožené druhy jedovatých hadů Sovětského svazu, Akvárium Terárium, 30, 3, 1987
- Jiroušek V., T.: Chov a odchov hroznýše *Sanzinia madagascariensis* v jihlavské ZOO, Akvárium Terárium, 40, 3, 1997
- Jiroušek V., T.: *Bitis gabonica rhinoceros*, Schlegel, 1855, Akvárium Terárium, 42, 4, 1999
- Jiroušek V., T.: *Vipera wagneri*, Nilson a Adrén, 1984, Akvárium Terárium, 43, 4, 2000
- Klingenberg R.: Savu Island pythons *Liasis mackloti savuensis*, the next generation, *The Vivarium*, 10, 3, 1999
- Kořínek M.: *Lioheterodon madagascariensis*, nejkrásnější užovka madagaskaru, Akvárium Terárium, 38, 8, 1995
- Kořínek M.: Užovka *Hydrodynastes gigas* v teráriu ZOO Olomouc, Akvárium Terárium, 40, 12, 1997
- Král M., Hegner D.: Chov a odchov asijských kober *Naja atra*, Akvárium Terárium, 40, 8, 1997
- Kreutz R.: Zur Kenntnis einiger Nattern aus madagaskar, *Herpetofauna*, 11, 6, 1989
- Laňka V.: Had s tykadly *Erpeton tentaculatum*, Lacépède 1800, Akvárium Terárium, 23, 3, 1980
- Lízler R.: Zmije *Vipera aspis*-známá? (1), Akvárium Terárium, 36, 4, 1993
- Lízler R.: Zmije *Vipera aspis*-známá? (2), Akvárium Terárium, 36, 5, 1993
- Lízler R.: Šnekožravý had *Pareas carinatus*, Akvárium Terárium, 38, 2, 1995
- Lowe W.,B.: Stalking the elusive twig mimic snake (*Langaha nasuta*) with preliminary notes on its behaviour in captivity, *Vivarium*, 5,2, 1993
- Mara W., P.: Racers, whipsnakes, and indigos, T.F.H., Neptune City, 1995
- Mara W.,P.: Pine snakes, a complete guide, T.F.H., Neptune City, 1994
- Markel R., G: Kingsnakes and Milk Snakes, T.F.H., Neptune City, 1990
- Nečas P., Modrý D.: Biologie a chov vejcožrouta černého *Dasypeltis atra* -1,2, Akvárium Terárium, 42,6- 7, 1999

- Pápež D.: Užovka *Opheodryx aestivus conanti*, chov a rozmnožování, *Akvárium Terárium*, 38, 7, 1995
- Rehák I. : Reprodukční biologie užovky *Gonyosoma oxycephalum* v zajetí, *Akvárium Terárium*, 33, 3, 1990
- Rehák I.: k biologii a rozmnožování hada *Heterodon nasicus*, *Akvárium Terárium*, 33, 8, 1990
- Rehák I.: Metody chovu hadů rodu *Lampropeltis*, *Terarista*, 3, 1, 1992
- Rehák I.: Systematika, chov a rozmnožování hroznýšů rodu *Epicrates*, *Terarista*, 3, 2-3, 1992
- Ripa D.: The reproduction of the Central American bushmasters (*Lachesis muta melanocephala* and *Lachesis muta stenophrys*) for the first time in captivity, *The Vivarium*, 5, 5, 1993
- Ross R., A., Marzec G.: The reproductive husbandry of pythons and boas, The Institute for Herpetological research, Standford, CA, 1990
- Rossi J., V.: Snakes of the United States and Canada. Keeping them healthy in captivity, Vol.I, Krieger Publishing Comp., Malabar, 1995
- Rossi J., V., Rossi R.: Snakes of The United States and Canada., keeping them healthy in captivity, vol.2, Krieger Publishing Comp., Malabar, 1995
- Schultz K.,D.: A monograph of the colubrid snakes of the genus *Elaphe* Fitzinger, Koeltz Scientific Books, Havlíčkův Brod, 1996
- Schwinford G.: Phenotypical color and pattern variations in the banded rock rattlesnake *Crotalus lepidus clauberi*, *The Vivarium*, 10, 4, 1999
- Skála M.: Vzácná zmije kavkazská *Vipera kaznakovi*, *Akvárium Terárium*, 39, 9, 1996
- Skokan I.: Chov *Bungarus multicinctus*, *Terarista*, 3, 2-3, 1992
- Stoops E., D., Wright A., T.: Boas and pythons, breeding and care, T.F.H., Neptune City, 1993
- Šmejkal R.: Pozorování *Vipera ammodytes gregorowallneri* Sochurek, 1974 v přírodě a v teráriu, *Chamaeleo*, 4, 1994
- Trávníček J.:K chovu zmije *Bitis cornuta*, *Akvárium Terárium*, 38, 9, 1995
- Trutnau L.: Schlangen im Terrarium 1, Eugen Ulmer Verlag, Stuttgart, 1988
- Trutnau L.: Schlangen im Terrarium 2, Eugen Ulmer Verlag, Stuttgart, 1988
- Vaníček P.: Zkušenosti s chovem *Boiga dendrophila*, *Akvárium Terárium*, 39, 8, 1996
- Vergner I.: Hmyzožraví hádci rodu *Eirenis* a zkušenosti s chovem druhu *Eirenis collaris*.1.biologie a systematika rodu *Eirenis* a druhu *Eirenis collaris*, *Akvárium Terárium*, 37, 3, 1994
- Vergner I.: Hmyzožraví hádci rodu *Eirenis* a zkušenosti s chovem druhu *Eirenis collaris*.2.zkušenosti s chovem druhu *Eirenis collaris*, *Akvárium Terárium*, 37, 4, 1994
- Vincent M., Birkett J.: The arafura file snake (*Acrochordus arafurae*), *Vivarium*, 10, 4, 1999
- Voženílek P.: Co víme o *Vipera berus bosniensis*, Boetiger 1889, Sborník XIV. Národní aktiv teraristů Most 1987, ZO ČSCH Osek, 1997
- Voženílek P.:Zmije útočná, *Akvárium Terárium*, 43, 6, 2000
- Walsh T.: Husbandry of long-term captive populations of boid snakes (*Epicrates*, *Corallus* and *Chondropython*) v Murphy J., B., Adler K., Collins J., T.: Captive management and conservation pf amphibians and reptiles, SSAR, Ithaca, 1994

IV. PŘÍLOHY

Následující přílohy jsou výňatky ze zákonů zmíněných v obecné části textu týkající se plazů .

246/1992 Sb. ZÁKON

České národní rady ze dne 15. dubna 1992 na ochranu zvířat proti týrání
Změna: 162/1993 Sb., Změna: 193/1994 Sb., Změna: 243/1997 Sb., Změna: 30/1998 Sb.

Zvířata jsou stejně jako člověk živými tvory, schopnými na různém stupni pociťovat bolest a utrpení, a zasluhují si proto pozornost, péči a ochranu ze strany člověka.

§ 1

Účel zákona

Účelem zákona je chránit zvířata, jež jsou živými tvory schopnými pociťovat bolest a utrpení, před týráním, poškozováním jejich zdraví a jejich usmrcením bez důvodu, pokud byly způsobeny, byť i z nedbalosti, člověkem.

§ 2

(1) Zakazuje se týrání zvířat jak volně žijících, tak i chovaných v lidské péči.

(2) Zakazují se všechny formy propagace týrání zvířat.

§ 4

Za týrání se považuje

- a) nutit zvíře k výkonům, které neodpovídají jeho fyzickému stavu a biologickým schopnostem a prokazatelně překračují jeho síly,
- b) podrobit zvíře výcviku nebo je použít k veřejnému vystoupení či podobným účelům, pokud je pro ně spojeno s bolestí, utrpením nebo poškozením,
- c) z jiných než zdravotních nebo pokusných důvodů
  1. **omezovat výživu zvířete včetně jeho napájení**, nestanoví-li zvláštní předpis jinak,
  2. podávat zvířeti potravu obsahující příměsi nebo předměty, které mu způsobují bolest, utrpení nebo jej jinak poškozují,
  3. **omezovat bez nutnosti svobodu pohybu nutnou pro zvíře určitého druhu**, pokud by omezování způsobilo utrpení zvířete,
- k) **chovat zvířata v nevhodných podmínkách** nebo tak, aby si sama nebo vzájemně způsobovala utrpení,
- l) zasahovat do průběhu porodu způsobem, který neodpovídá obtížnosti porodu, zvyšuje bolest anebo poškozují zdraví matky i mláďate,
- m) zacházet se zvířetem, přepravovat je nebo je pohánět způsobem, který vyvolává nepřiměřenou bolest, utrpení nebo poškození zdraví anebo vede k jeho neúměrnému fyzickému vyčerpání,
- n) používat k vázání zvířete prostředky, které způsobují utrpení,
- o) usmrtit zvíře způsobem působícím nepřiměřenou bolest nebo utrpení,

p) **překrmovat zvířata**, zejména drůbež, ve velkochovech násilným způsobem,

r) **používat živá zvířata ke krmení těch druhů zvířat, u nichž z biologických důvodů není takový způsob výživy nutný.**

§ 5

(1) **Nikdo nesmí bez důvodu usmrtit zvíře.**

§ 6

Nikdo nesmí zvíře opustit s úmyslem se ho zbavit nebo je vyhnat. Za opuštění zvířete se nepovažuje vypuštění zvířete do jeho přirozeného prostředí, pokud je to vhodné z hlediska stavu zvířete a podmínek prostředí.

§ 8

Chovatel je povinen umožnit pracovníkům orgánů ochrany zvířat provádějícím dozor nad dodržováním ustanovení tohoto zákona a obecně závazných právních předpisů vydaných na jeho základě **vstup do objektů chovu**, do objektů, v nichž je provozována obchodní činnost se zvířaty, přepravují se zvířata, jsou porážena hospodářská zvířata anebo prováděny pokusy na zvířatech.

§ 13

Ochrana zvířat v zájmových chovech

(1) **Každý je povinen zabezpečit zvířeti v zájmovém chovu přiměřené podmínky pro zachování jeho fyziologických funkcí a zajištění jeho biologických potřeb** tak, aby nedocházelo k bolesti, utrpení nebo poškození zdraví zvířete, a učinit opatření proti úniku zvířat.

(2) Je zakázáno chovat zvířata v zájmových chovech, jestliže chovatel nebo občan vytvořil takové podmínky chovu, že v dalších generacích zvířat na základě dědičnosti budou zvířatům chybět části těla nebo orgány nebo budou-li orgány zvířat funkčně nezpůsobilé anebo znetvořené.

(3) **Chov nebezpečných druhů zvířat**, a to jedinců i skupin, mimo zařízení zoologických zahrad registrovaných státem **podléhá schválení veterinární správy** příslušné podle místa chovu zvířete.

(4) **Žádost o povolení chovu musí obsahovat**

- a) jméno a příjmení odpovědné osoby a její kvalifikaci,
- b) druh a počet chovaných jedinců,
- c) stručný popis chovu a jeho vybavení.

(5) **Příslušná okresní nebo městská veterinární správa neudělí povolení** podle odstavce 3, **nejsou-li dodrženy podmínky** podle odstavce 1. Příslušná okresní nebo městská veterinární správa **může rozhodnutím povolení změnit nebo odejmout**, jestliže se změnily nebo zanikly podmínky, za jakých bylo uděleno. **Povolení k chovu nebezpečných druhů zvířat se vydává na tři roky a může být na písemnou žádost prodlouženo.** Příslušná okresní nebo městská veterinární správa, která povolení vydala, je **povinna alespoň jednou za rok provádět dozor** nad dodržováním podmínek chovu. Záznamy o provedené kontrole uchová po dobu pěti let.

§ 19

(1) **Orgány ochrany zvířat jsou**

- a) ministerstvo (*zemědělství*),
- b) ústřední komise,
- c) orgány veterinární správy,

d) ústřední orgány státní správy, pokud do jejich působnosti spadá řízení právnických osob, jejichž předmětem činnosti je provádění pokusů na zvířatech, a Akademie věd České republiky (dále jen "příslušné státní orgány").

(2) Na úseku ochrany zvířat vykonávají též ve vymezeném rozsahu působnost obce.

§ 21

Ústřední komise

(1) Ústřední komise doporučuje opatření a koordinuje plnění úkolů na úseku ochrany zvířat.

(3) Ústřední komise

a) projednává, koordinuje a kontroluje plnění úkolů ochrany volně žijících zvířat, hospodářských a pokusných zvířat a zvířat v zájmových chovech včetně zvířat v zoologických zahradách a předkládá příslušným státním orgánům návrhy na nezbytná opatření,

§ 22

Orgány veterinární správy

(1) Okresní a městské veterinární správy

a) **vykonávají dozor nad dodržováním povinností uložených chovatelům** a ostatním fyzickým a právnickým osobám tímto zákonem a obecně závaznými právními předpisy vydanými na jeho základě,

b) **schvalují chov nebezpečných druhů zvířat** podle § 13 odst. 3 tohoto zákona.

(2) Státní veterinární správa České republiky vykonává dozor nad dodržováním povinností stanovených tímto zákonem a obecně závaznými právními předpisy vydanými na jeho základě v případech, kdy si to vyhradí.

§ 24

Obce

a) **projednávají přestupky** na úseku ochrany zvířat,

b) **ukládají pokuty** chovatelům podle § 27 tohoto zákona.

§ 25

Pracovníci orgánů ochrany zvířat pověřeni výkonem dozoru nad dodržováním povinností stanovených tímto zákonem a obecně závaznými právními předpisy vydanými na jeho základě **jsou oprávněni**

a) **vstupovat** do chovných, dodavatelských a uživatelských zařízení, do objektů, v nichž je prováděna obchodní činnost se zvířaty, **do objektů chovatelů, v nichž jsou chována zvířata**, a do objektů, v nichž jsou zvířata porážena,

b) **vyžadovat od chovatelů potřebné doklady**, informace, věcnou osobní a jinou pomoc nezbytnou k výkonu své činnosti; tato pomoc je bezplatná.

§ 27

Správní delikty chovatelů

(1) Správního deliktu ⁷⁾ na úseku ochrany zvířat proti týrání se dopustí chovatel, který

a) ztěžuje nebo maří výkon dozoru prováděného příslušným orgánem ochrany zvířat,

b) poruší jinou povinnost stanovenou chovateli tímto zákonem a obecně závaznými právními předpisy vydanými na jeho základě.

(2) **Za porušení povinnosti** podle odstavce 1 se uloží **pokuta do výše 50000 Kč** a za **opětovné porušení povinnosti** uvedené v odstavci 1 pokuta **do výše 200000 Kč**.

(7) Výnos pokut je příjmem obcí.

§ 28

Přestupky

(1) Přestupku na úseku ochrany zvířat proti týrání se dopustí občan, který

a) provádí bez povolení pokusy na zvířatech,

b) **chová jedince nebezpečného druhu zvířat bez schválení** podle § 13 odst. 3 tohoto zákona,

c) poruší jinou povinnost stanovenou tímto zákonem a obecně závaznými právními předpisy vydanými na jeho základě,

d) trpí týrání zvířat nezletilými nebo nesvéprávními osobami, za které odpovídá.

(2) **Za přestupek** podle odstavce 1 písm. c) lze uložit **pokutu do 10000 Kč** a za přestupek podle odstavce 1 písm. a) a b) a **za opětovné spáchání přestupku** podle odstavce 1 písm. c) pokutu **do výše 15000 Kč**.

§ 28a

Zvláštní opatření

(1) **Na návrh okresní nebo městské veterinární správy může obec správním rozhodnutím nařídít odebrání týraného zvířete**, vyžaduje-li to jeho zdravotní stav. Odvolání proti rozhodnutí o odebrání zvířete nemá odkladný účinek.

(2) Náklady spojené s odebráním zvířete a následnou péčí o něj hradí osoba, již bylo zvíře odebráno.

(3) Náklady na léčení zvířete, které bylo týráno a poškozeno tak na jeho zdraví, ponese osoba, jež tento stav způsobila, i když přesahují hodnotu zvířete.

*****

VYHLÁŠKA

Ministerstva zemědělství
ze dne **26. března 1996**,
kterou se stanoví **nebezpečné druhy zvířat**

Ministerstvo zemědělství podle 3 písm. h) zákona České národní rady č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění zákona č. 162/1993 Sb., stanoví:

§ 1

Nebezpečné druhy zvířat ¹⁾

2. z třídy plazů (Reptilia)

a) všechny jedovaté druhy plazů

b) dravé druhy želv z čeledi kajmankovitých (Chelydridae)

c) všechny druhy z řádu krokodýli (Crocodylia)

- d) z podřádu ještěři (Sauria) všechny druhy dorůstající v dospělosti přes 1 m délky těla včetně ocasu
e) z podřádu hadi (Ophidia) všechny nejedovaté druhy dorůstající v dospělosti přes 3 m délky těla včetně ocasu

*****

395/1992 Sb. VYHLÁŠKA

Ministerstva životního prostředí

kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 114/1992 Sb.,
o ochraně přírody a krajiny v platném znění

Příloha č. III

1. Druhy kriticky ohrožené - plazi (Reptilia)

ještěrka zelená	- Lacerta viridis
užovka stromová	- Elaphe longissima
zmije obecná	- Vipera berus
želva bahenní	- Emys orbicularis

2. Druhy silně ohrožené - plazi (Reptilia)

ještěrka obecná	- Lacerta agilis
ještěrka živorodá	- Lacerta vivipara
slepýš křehký	- Anguis fragilis
užovka hladká	- Coronella austriaca
užovka podplamatá	- Natrix tessellata

3. Druhy ohrožené - plazi (Reptilia)

užovka obojková	- Natrix matrix
-----------------	-----------------

*****